

VANHEMPIEN MIELIPITEITÄ PIENTEN KOULULAISTEN KOULUN
JÄLKEISISTÄ ILTAPÄIVISTÄ

Maarit Niskanen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Syksy 2005

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Niskanen, M. 2005. Vanhempien mielipiteitä pienten koululaisten koulun jälkeisistä iltapäivistä. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma. 106 s.

Lasten koulun jälkeiset iltapäivät ovat nousseet ajankohtaiseksi puheenaiheeksi ympäri maan. Yksinäisiä iltapäiviä helpottamaan on laissa säädetty peruskoulun ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille subjektiivinen oikeus osallistua päivittäiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan tai vähintään kerran viikossa tapahtuvaan kerhotoimintaan. Lisäksi on esitetty ideoita pidemmälle iltapäivään ulottuvasta kokonaiskoulupäivästä. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten äänekoskelaiset ensimmäisen luokan oppilaat viettävät koulun jälkeisiä iltapäiviä, kuinka tyytyväisiä vanhemmat ovat nykytilanteeseen ja miten he toivoisivat lapsen iltapäivien järjestyvän. Lisäksi tarkastellaan, korostuuko vanhempien mielipiteissä ja näkemyksissä jonkin Erik Allardtin nimeämän hyvinvoinnin osa-alueen kehittäminen. Aineistonhankinta suoritettiin lähettämällä koulujen kautta vanhemmille kyselylomake jokaisen Äänekoskella peruskoulun ensimmäistä luokkaa käyvän oppilaan mukana. 164 kyselylomakkeesta palautui 121 eli 74 %. Tulokset analysoitiin etupäässä tilastollisin menetelmin SPSS-ohjelman avulla. Kyselyyn liittynyt vapaaehtoinen avoin kysymys analysoitiin laadullisesti teemoittelemalla. Kyselyn perusteella äänekoskelaiset peruskoulun ensimmäisen luokan oppilaat viettävät varsin vähän iltapäiviään yksin kotona ja yli puolella lapsista on vanhempi kotona heidän tullessaan koulusta. Kunnallisessa iltapäivätoiminnassa on mukana vajaa kolmannes ensimmäisen luokan oppilaista. Suurin osa vanhemmista on tyytyväisiä lapsen tähänhetkeen tapaan viettää iltapäiviä, tosin viheralueelle kaivataan päivittäistä iltapäivätoimintaa. Iltapäivätoiminnan sisällöistä vanhempien keskuudessa tärkeimmiksi nousevat vapaa leikki, läksyjen teko, liikunta ja lepo. Suurin osa vanhemmista toivoo koulun olevan iltapäivätoimintaa järjestävä taho. Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että vanhemmat haluavat koululaisten iltapäiviin liittyvän toiminnan kehittävän lapsen hyvinvointia monipuolisesti.

Asiasanat: koululaiset, vanhemmat, iltapäivätoiminta, hyvinvointi

ESIPUHE

Ajatus lähteä tutkimaan äänekoskelaisten lasten iltapäivien viettoa ja vanhempien näkemyksiä siitä syntyi, kun tutustuin professori Lea Pulkkisen esittämään ideaan lapsen kokonaiskoulupäivästä. Kotipaikkakunnallani Äänekoskella tehdään paljon vuorotyötä, minkä vuoksi ajattelin, että perheissä saattaa hyvinkin olla tarvetta hoitoon myös ilta- ja yöaikoina, jolloin Pulkkisen malli ei välttämättä toimi. Tämän vuoksi halusin selvittää, miten äänekoskelaiset ensimmäisen luokan oppilaat viettävät iltapäiviään ja millä tavalla vanhemmat toivovat koulun jälkeisten iltapäivien sujuvan. Koska Äänekosken kaupungissa järjestetään koululaisten iltapäivätoimintaa, halusin myös selvittää vanhempien toiveita sen järjestymisen suhteen. Kysely oli hyvä keino saada mahdollisimman suuren joukon ääni kuuluviin, kun tutkimuksen tarkoituksena oli myös tarjota kaupungin päättäjille tietoa iltapäivätoiminnan kehittämistyön pohjaksi.

Tämän tutkimuksen toteutumisesta haluan erityisesti kiittää tutkimuksen aikana Äänekosken koulutoimenjohtajana toiminutta Risto Kaurasta, joka oma-aloitteisesti esitteli tutkimussuunnitelmaani koulujen johtajille ja rehtoreille. Lisäksi kiitän kaikkien Äänekosken koulujen silloisia ensimmäisen luokan opettajia, jotka ystävällisesti jakoivat kyselyt oppilaiden kautta kotiin ja keräsivät ne. Suuret kiitokset on ansainnut myös graduni ohjaaja professori Eira Korpinen, joka aikaa säästämättä opasti minua tutkimuksen teossa. Kiitos myös minua tässä urakassa loppuun saakka kannustaneelle kotiväelle.

Jyväskylässä 30.11.2005

Maarit Nikkanen

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
ESIPUHE	3
1 VANHEMMILLE PUHEENVUORO JA VALTA VAIKUTTAA	6
2 VANHEMPIEN TYÖN JA PERHEEN YHTEENSOVITTAMINEN	8
2.1 Suomalaisten sitoutuminen perheeseen ja työhön.....	8
2.2 Erilaiset järjestelyt perhe- ja työelämän yhdistämiseksi	10
2.2.1 Vapaa järjestelyt.....	10
2.2.2 Koululaisten päivähoito ja iltapäivätoiminta	11
2.2.3 Työaikajärjestelyt sekä muut tukijärjestelyt.....	12
2.3 Vanhempien työssäkäynti pienten koululaisten kannalta	13
3 LASTEN KOULUN JÄLKEISET ILTAPÄIVÄT.....	15
3.1 Koululaisten erilaiset tavat viettää iltapäiviä	15
3.1.1 Vanhemman tai tuttavien valvonnassa.....	16
3.1.2 Iltapäivätoiminnassa ja harrastuksissa	17
3.1.3 Kavereiden kanssa tai ”puolivalvonnassa”	17
3.1.4 Yksin tai sisarusten kanssa kotona.....	18
3.1.5 Kokonaiskoulupäivämalli – ratkaisu lasten yksinäisiin iltapäiviin?	19
3.2 Koulun jälkeisten iltapäivien sisältämät haasteet.....	20
4 KOULULAISTEN AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA SUOMESSA JA MUUALLA	22
4.1 Ruotsi ja Norja aamu- ja iltapäivätoiminnan mallimaita	23
4.2 Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen Suomessa	24
4.2.1 Aamu ja iltapäivätoiminnan perusteet.....	25
4.2.2 Seurakunnat ja erilaiset järjestöt kuntien apuna aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisessä.....	26
4.3 Iltapäivätoiminta lapsen kehityksen kannalta	27
5 ALLARDTIN HYVINVOINNIN OSATEKIJÄT	29
5.1 Having.....	29
5.2 Loving	30
5.3 Being	31
6 TUTKIMUSONGELMAT	33
7 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN.....	35

7.1 Tutkimuskohteena äänekoskelaiset vanhemmat	36
7.2 Aineistonhankinta	37
7.2.1 Tavoitteena koko tutkimusjoukon kattava aineisto.....	38
7.2.2 Mittari ja muuttajat	39
7.2.3 Kyselyn suorittaminen koulujen kautta.....	42
7.3 Aineiston analyysi.....	43
7.4 Tutkimuksen luotettavuus	45
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET	47
8.1 Lasten erilaiset tavat viettää iltapäiviä	47
8.1.1 Perhemuuttujien yhteydet lasten iltapäivien viettotapoihin	50
8.1.2 Sukupuolten väliset erot iltapäivien vietossa	54
8.1.3 Viheralueiden ja keskustan koulujen erot lasten iltapäivien vietossa	55
8.2 Vanhempien tyytyväisyys lapsensa tapaan viettää koulun jälkeisiä iltapäiviä	57
8.2.1 Keskustan ja viheralueen koululaisten vanhempien erot tyytyväisyydessä	61
8.2.2 Tyttöjen ja poikien vanhempien erot tyytyväisyydessä	62
8.2.3 Ilta- ja yöhoidon tarve	63
8.3 Vanhempien toiveita lasten iltapäivien järjestymiseen liittyen.....	65
8.3.1 Vanhempien suhtautuminen kokonaiskoulupäivämalliin	67
8.3.2 Iltapäivätoiminnan sisällöt	68
8.3.3 Iltapäivätoimintaa järjestävät tahot, toiminnan ohjaajat ja maksut.....	71
8.4 Allardtin hyvinvoinnin eri osa-alueiden korostuminen.....	73
8.5 Vanhempien ajatuksia ja toiveita lapsen iltapäivien vietosta.....	75
8.5.1 Huolenpitoa vai turhaa hyysäämistä?.....	76
8.5.2 Toiveita ja mielipiteitä iltapäivätoiminnan järjestämisestä.....	77
8.5.3 Viheralue eriarvoisessa asemassa	78
8.5.4 Perhe työn edellä	79
9 POHDINTA	81
9.1 Tulosten tarkastelu	81
9.2 Tutkimuksen luotettavuus ja hyöty	86
9.3 Jatkotutkimuksen tarve.....	87
LÄHTEET	88
LIITTEET..... Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	
Liite 1: Vanhemmille osoitettu kysely ja suorat jakaumat.... Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	
Liite 2: Vanhempien vastaukset avoimiin kysymyksiin . Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	

1 VANHEMMILLE PUHEENVUORO JA VALTA VAIKUTTAA

Lasten yksinäiset iltapäivät ja niiden huonontavat vaikutukset heidän hyvinvointiinsa ovat nousseet yleiseksi huolen aiheeksi ympäri maata. Muissa hyvinvointivaltioissa lapset eivät samalla tavalla joudu olemaan useita tunteja yksin koulun jälkeen kuten Suomessa. Erityisen ongelmallisena nähdään pienimpien, ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden tilanne, sillä heidän kohdallaan aikuisen tarve on suurinta ja valvoton aika kotona kaikkein pisin lyhyiden koulupäivien vuoksi (Pulkkinen 2002b, 11).

Alan asiantuntijat ja tutkijat ovat esittäneet omia näkemyksiään siitä, mikä olisi paras tapa järjestää pienille koululaisille aikuisten valvontaa ja huolenpitoa niin ennen kuin jälkeen koulupäivän. Asiassa on kuitenkin tärkeää kuulla myös kouluikäisten lasten vanhempien mielipiteitä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vanhemmille osoitetun kyselyn avulla, miten äänekoskelaiset ensimmäisen luokan oppilaat viettävät koulun jälkeisiä iltapäiviä sekä millaisia mielipiteitä ja toiveita vanhemmilla on lastensa koulun jälkeisten iltapäivien järjestymisen suhteen. Tutkimuksen yhteydessä tarkastellaan lisäksi Erik Allardtin hyvinvoinnin eri osa-alueiden korostumista vanhempien mielipiteissä. Tarkoitus on selvittää, korostavatko vanhemmat lapsen iltapäivien vietossa erityisesti elintason (having), yhteisyysuhteiden (loving) vai oman itsensä toteuttamisen (being) tarpeiden tyydyttämistä. Tutkimuksen tuloksia on tarkoitus hyödyntää aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittämistyössä Äänekoskella tarjoamalla ne koulutoimintojen välityksellä kaupungin päättäjien käyttöön.

Koululaisten aamu- ja iltapäivähoidon tarvetta ja järjestymistä on 2000-luvulla tutkittu muutamissa opinnäytetöissä. Yleensä aiheesta on tehty paikkakuntakohtaisia selvityksiä kuten tässäkin tutkimuksessa. Esimerkiksi Takala (2000) on pro gradu -tutkielmassaan selvittänyt iltapäivätoiminnan tarvetta Jyväskseudulla. Lisäksi Seppänen ja Syvänperä (2002) ovat pro gradu -tutkielmassaan selvittäneet ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden aamu- ja iltapäivätoiminnan tarvetta Pieksämäellä. Molemmissa tutkimuksissa on kysytty vanhempien ja Takalan tutkimuksessa myös lasten mielipiteitä siitä, millaista iltapäivätoimintaa alueella tulisi järjestää.

Lasten koulun jälkeisten iltapäivien viettämiseen liittyvät ongelmat johtuvat useimmiten siitä, että vanhemmat ovat vielä töissä lapsen koulupäivän päättyessä. Siksi tarkastelen aluksi vanhempien työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamisen ongelmia sekä yhteiskunnan niihin tarjoamia ratkaisukeinoja. Tämän jälkeen tuon esiin aiempien tutkimusten antia sen suhteen, miten eri tavoin koululaiset viettävät koulun jälkeisiä iltapäiviään ja otan tarkemman tarkastelun kohteeksi koululaisille tarjottavan aamu- ja iltapäivätoiminnan. Lopuksi esittelen Allardtin hyvinvointiteorian, jossa hyvinvointi jaetaan elintason, yhteisyssuhteiden sekä itsensä toteuttamisen ulottuvuuksiin.

2 VANHEMPIEN TYÖN JA PERHEEN YHTEENSOVITTAMINEN

Suomessa työssäkäynti on lapsiperheissä muita kotitalouksia yleisempää (Sauli 2002, 48). Vuonna 1998 alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten vanhemmista 69 % äideistä ja 89 % isistä kävi työssä, kun samaan aikaan työllisyysaste koko työväestön eli 15–64-vuotiaiden keskuudessa oli keskimäärin 64 %. (Kartovaara & Sauli 2000, 119.) Kaksi vanhempaa sisältävistä lapsiperheistä lähes kaikissa ainakin toinen vanhempi oli työllinen (Sauli 2002, 49). Usein perheen ja työn yhteensovittaminen nähdään pienten, alle kouluikäisten lasten vanhempien ongelmana. Kuitenkin koululaiset eritoten ensimmäisinä kouluvuosinaan tarvitsevat yhtä paljon vanhempiaan kuin pienemmätkin lapset. (Kallinen 2001, 113.) Seuraavassa tarkastelen suomalaisten vahvaa sitoutumista yhtä aikaa sekä perheeseen että työhön. Lisäksi tuon esiin erilaisia järjestelyjä, joiden avulla perhe-elämän ja työn yhteensovittamista pyritään yhteiskunnassamme helpottamaan.

2.1 Suomalaisten sitoutuminen perheeseen ja työhön

Suomi on muiden Pohjoismaiden tavoin Euroopan maista poikkeava siinä suhteessa, että täällä myös suuri osa naisista on mukana työmarkkinoilla (Bielenski & Kauppinen 2000, 74). Vuonna 1998 kahden vanhemman perheistä joka toisessa molemmat vanhemmat kävivät töissä. Työssäkäynti on yleistä myös yksinhuoltajavanhempien keskuu-

nessa. Kouluikäisten lasten äideistä vuonna 1998 työssä kävi noin 70 %. (Sauli 2002, 48–49.)

Suomalaisilta palkansaajilta on niin 1990-luvun alussa kuin lopussakin kysytty heidän keskeisiä elämänsisältöjään, ja molemmilla kerroilla yli 60 % on vastannut keskeisimmäksi elämänalueekseen perheen ja reilu 30 % työn (Kinnunen & Mauno 2002, 99). Suomalaiset ovat siis melko vahvasti sitoutuneita sekä työhön että perheeseen ja haluavat panostaa parhaansa mukaan niihin molempiin. Perheen asettuminen suomalaisten mielessä työelämän edelle näkyy kuitenkin kysyttäessä, missä määrin perhe-elämän ja työn välillä koetaan ristiriitaa. Vuoden 2001 perhebarometrin (Paajanen 2001) mukaan miehistä 50 % ja naisista 46 % koki työn ainakin jonkin verran haittaavan perhe-elämää. Varsinkin korkeasti koulutetut ja vuorotyötä tekevät vanhemmat kokivat työn perhe-elämää haittaavana, kun taas määräaikaista kokopäivätyötä tai osa-aikatyötä tekevät vanhemmat eivät niinkään nähneet ristiriitaa näiden kahden elämänalueen välillä. (Paajanen 2001, 54.) Kouluikäisten lasten vanhemmilta kysyttäessä, äideistä 20 % ja isistä yli 25 % koki työn vuoksi viettävänsä vähemmän aikaa lastensa kanssa kuin haluaisi (Bardy, Salmi & Heino 2002, 150). Tutkittaessa vastaavasti, missä määrin perhe-elämä haittaa työtä, miehistä ja naisista vain 10 % koki perheen haitaksi vähintään silloin tällöin (Kinnunen & Mauno 2002, 103).

Vaikka äidit säätelevät miehiä enemmän omaa työssäkäyntiään perheen tilanteen mukaan, ei sääntely ulotu työaikoihin (Sauli 2002, 51). Vuonna 1998 7-12-vuotiaiden lasten äidit työskentelivät keskimäärin 37 tuntia viikossa ja isät puolestaan 43 tuntia viikossa. Varsinkin yrittäjävanhemmilla työpäivät venyvät usein pitkiksi. (Kartovaara & Sauli 2000, 129–130.) Lapsiperheen taloudellinen toimeentulo vaatii yleensä molempien vanhempien kokopäiväisen työssäkäynnin.

Yhä useampi vanhempi työskentelee nykyään epätyypillisinä työaikoina. Epätyypilliseksi työajoiksi luokitellaan vuoro-, ilta-, yö- ja viikonlopputyö. Vuonna 1998 32 % äideistä ja 61 % isistä työskenteli epätyypillisinä työaikoina. Joka viidennen lapsen vanhemmista molemmat työskentelivät epätyypillisinä työaikoina. Suurimmalla osalla näistä vanhemmista työ oli ilta- tai viikonlopputyötä. (Kartovaara & Sauli 2000, 131–132.) Epätyypilliset työajat ovat siis varsin yleisiä. Suomessa tehdäänkin EU-maiden

keskiarvoon nähden enemmän ilta-, yö-, vuoro- ja sunnuntaityötä (Sutela 1998, 46). Säännöllisten työaikojen ohella myös vakituiset työsuhteet ovat käyneet harvinaisemmiksi. Etenkin äideillä työsuhteet ovat varsin usein määräaikaista (Kartovaara & Sauli 2000, 131).

2.2 Erilaiset järjestelyt perhe- ja työelämän yhdistämiseksi

Suomessa on luotu melko monipuolinen paketti erilaisia järjestelyjä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen helpottamiseksi. Tällaisia ratkaisuja ovat erilaiset vapaajärjestelyt, lasten päivähoito ja koululaisten iltapäivähoito, työaikajärjestelyt sekä muut tukijärjestelyt. (Kinnunen & Mauno 2002, 110.) Seuraavassa esittelen erityisesti kouluikäisten lasten perheitä ajatellen keskeisiä työn ja perheen onnistuneeseen yhdistämiseen tähtäviä järjestelyjä.

2.2.1 Vapaajärjestelyt

Vanhemmilla on jo pitkään ollut mahdollisuus tehdä lyhyempää työaika osittaisen hoitovapaan ja osittaisen hoitorahan turvin aina sen vuoden loppuun saakka, jolloin heidän lapsensa aloittaa peruskoulun. Opetusministeriön asettama koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämistä pohtinut työryhmä esitti vuonna 2002, että osittaisen hoitovapaan ja osittaisen hoitorahan saaminen ulotettaisiin entistä pidemmälle – aina lapsen toisen kouluvuoden päättymiseen saakka. Ajatuksena oli, että näin vanhemmat voisivat paremmin itse huolehtia lapsestaan koulun jälkeen. (Lindroos, Parviainen, Pirhonen & Kavilo 2002, 21.) Työryhmän ehdotus meni läpi ja kyseinen järjestely on ollut voimassa syksystä 2004 lähtien.

Osittaisen hoitovapaan saaminen edellyttää, että hakija on työskennellyt viimeisen vuoden aikana vähintään puoli vuotta saman työnantajan palveluksessa ennen vapaalle jäämistään. Keskimääräinen viikkotyöaika ei osittaisella hoitovapaalla saa nousta yli 30 tunnin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003.) Osittainen hoitovapaa voidaan toteuttaa

vuorokautisena lyhennettyä päivää tekemällä tai viikoittaisena lyhennettyä työviikkoa tekemällä (Pelkonen 2002, 22). Osittaisen hoitovapaan käyttö on ollut varsin vähäistä; vain noin 1000 perhettä vuosittain on hyödyntänyt sitä (Sauli, Salmi & Lammi-Taskula 2002, 52).

Osittaisen hoitovapaan ja osittaisen hoitorahan lisäksi vanhemmilla on oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen alle 10-vuotiaan lapsen äkillisen sairastumisen vuoksi. Tilapäinen hoitovapaa voi enimmillään kestää neljä työpäivää ja sen tarkoituksena on antaa vanhemmille mahdollisuus hoitaa sairasta lasta kotona tai järjestää hänelle muuta hoitoa. Tilapäisellä hoitovapaalla voi olla kerrallaan vain toinen vanhemmista. (Kansaneläkelaitos 2004.)

2.2.2 Koululaisten päivähoito ja iltapäivätoiminta

Koululaiset saavat lain mukaan osallistua kunnalliseen päivähoitoon, mikäli olosuhteet sitä vaativat tai hoitoa ei ole kyetty muulla tavoin järjestämään (Laki lasten päivähoitosta 36/1973, 2 §). Vuonna 1996 voimaan astunut alle kouluikäisten lasten subjektiivinen oikeus päivähoitoon on kuitenkin vienyt päiväkodeista useimmat koululaispaikat (Svedlin, Hotari & Lyra-Katz 2002, 17). Sosiaali- ja terveysministeriön laatiman lasten päivähoiton tilannekatsauksen mukaan kunnan järjestämässä päivähoitossa oli vuonna 2001 enää 6 106 koululaista, kun määrä vielä vuonna 1990 oli 17 390. Vanhempien epätyypillisten työaikojen yleistymisen on tuonut mukanaan tarpeen myös lasten ilta- ja ympärivuorokautisen hoidon järjestämiseen. Tällaista ilta- ja yöaikaan ajoitettavaa vuorohoitoa on alle kouluikäisille tarjolla useimmissa kunnissa ja sitä järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja ryhmäperhepäivähoidossa. Pienille koululaisille vuorohoitoa järjestää kaksi kolmasosaa vuorohoitoa järjestävistä kunnista. Vuonna 2001 päivähoitossa olevista koululaisista reilu kymmenen prosenttia oli vuorohoidossa. (Kahiluoto 2002, 14–22.)

Päivähoitoa yleisempi tapa ehkäistä koululaisten yksinäisiä iltapäiviä on jo pitkään ollut erilainen iltapäivätoiminta. Aiemmin iltapäivätoiminnan tarjoaminen on riippunut suuresti kunnasta ja sen kyvystä rahoittaa ja mahdollistaa koululaisten iltapäivähoito. Täl-

laista kunnittain vaihtelevaa toimintaa on leimannut sen epävarmuus, jatkuvuuden puute sekä useilla paikkakunnilla jopa itse toiminnan puute. Monissa kunnissa iltapäivätoimintaa on pystytty järjestämään vain pienimmille koululaisille eli ensimmäisen luokan oppilaille. Tämän vuoksi koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämistä pohtineen työryhmän ehdotuksesta päädyttiin ratkaisuun, jossa syksystä 2004 lähtien ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille on ollut subjektiivinen oikeus päivittäiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan tai vähintään kerran viikossa tapahtuvaan kerhotoimintaan. Uudessakin järjestelyssä kunnat viime kädessä päättävät, järjestävätkö he koululaisille aamu- ja iltapäivätoimintaa ja miten he sen järjestävät. Kunta voi tuottaa palvelun itse tai ostaa sitä ulkopuoliselta taholta. Mikäli aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään, tulee kunnan huolehtia, että jokaisella kunnan peruskoulun ensimmäisen ja toisen luokan oppilaalla on mahdollisuus osallistua siihen. (Lindroos ym. 2002, 17–21.)

2.2.3 Työaikajärjestelyt sekä muut tukijärjestelyt

Vuoden 2000 perhebarometrissä selvitettiin vanhempien mielipiteitä perheen ja työn yhteensovittamisen ratkaisemiseksi. Seppälän (2000) mukaan eniten vanhemmat toivoivat voivansa tehdä lyhyempää työpäivää lasten ollessa pieniä. Lisäksi he odottivat työnantajilta joustavuutta työaikojen järjestelyn suhteen, jolloin perheelle voisi järjestää paremmin aikaa. Tutkimuksessa tuotiin esiin myös toivomus tehdä osa-aikatyötä, mutta useimpien perheiden kohdalla tällainen järjestely näytti vaativan parempia tukijärjestelyjä ollakseen taloudellisen toimeentulon kannalta mahdollista. (Seppälä 2000, 46–47.) Osa-aikatyötä tehdäänkin Suomessa varsin vähän. Tilastokeskuksen tutkimuksen (Kartovaara & Sauli 2000, 128) mukaan vuonna 1998 osa-aikatyötä teki äideistä vain 19 % ja isistä ainoastaan 6 %.

Melko uusi, vuonna 1996 käynnistynyt tapa hellittää hetkeksi työelämästä on vuorotteluvapaan pitäminen. Vuorotteluvapaata voi anoa henkilö, joka on ollut vähintään vuoden kokoaikatyössä ja vapaata voi saada kolmesta kuukaudesta aina vuoteen saakka. Tähän mennessä vuorotteluvapaata ovat käyttäneet ennen kaikkea naiset, mutta sen käyttö on yleistynyt hiljalleen myös miesten keskuudessa. Vuorotteluvapaata otetaan yleisimmin opiskelua varten tai perheen yhteisen ajan lisäämiseksi. Joskus syynä saattaa

olla myös työpaikan huono ilmapiiri ja työhön väsyminen. (Kinnunen & Mauno 2002, 111–112.)

Muita työn ja perheen yhteensovittamiseen pyrkiviä tukitoimia ovat erilaiset hankkeet ja ohjelmat sekä tiedottaminen ja neuvonta. Viime vuosina on esimerkiksi kiinnitetty huomiota perheystävällisen yrityskulttuurin luomiseen, jossa työntekijät nähdään kokonaisvaltaisesti ihmisinä, joilla työn lisäksi on useimmiten myös oma perhe-elämä ja muu yksityinen elämänsä. Käytännössä perheystävällinen yrityskulttuuri näkyy inhimillisinä työaikoina, myönteisenä suhtautumisena työntekijöiden perhevapaiden käyttöön ja ylipäänsä entistä suurempana työnantajan joustavuutena. (Kinnunen & Mauno 2002, 110–114.) Muun muassa Stakesin hankkeessa 11 työpaikalta kerätyt tulokset osoittavat, että kun työssä otetaan huomioon työntekijän perhe- ja yksityiselämä, voivat työntekijät paremmin, työilmapiiri muuttuu myönteisemmäksi ja työntekijät ovat työssään entistä sitoutuneempia ja tuotteliaampia (Salmi 2002, 57).

2.3 Vanhempien työssäkäynti pienten koululaisten kannalta

Vanhempien työssäkäynnin vuoksi useat koululaiset joutuvat viettämään koulun jälkeisiä iltapäiviään yksin kotona tai osallistumaan iltapäivätoimintaan yksin olemisen ehkäisemiseksi. Voisi ajatella, että lapsen kannalta pahimpia ovat vanhempien pitkät työpäivät ja suuri poissaolo. Kinnunen ja Mauno (2002) toteavat kuitenkin tutkimusten osoittavan, että vanhempien työssäkäynnin vaikutukset näkyvät vanhempien ja lasten välisessä suhteessa ennen kaikkea sen mukaan, millaisena vanhemmat työnsä kokevat. Työajoilla ei siis ole niin suurta merkitystä kuin sillä, kokevatko vanhemmat työnsä stressaavana vai positiivisella tavalla haastavana. Vanhempien työn aiheuttama stressi ja väsymys näkyvät herkästi vanhemman ja lapsen välisessä kanssakäymisessä. Vanhempien kokema työn mielekkyys puolestaan saattaa jopa edesauttaa vanhemman ja lapsen myönteisen suhteen ylläpitämistä antaen lisää voimavaroja myös perhe-elämän hoitamiseen. (Kinnunen & Mauno 2002, 107–109.)

Perheen yhdessäolo on lapselle tärkeää. Pitkään vallalla olleen perheen yhteisen laatuai-
ka-ajattelun aikakausi alkaa kuitenkin olla ohi. Muun muassa Innasen (2001) tutkimus
on osoittanut, että lapset ja nuoret toivovat vanhemmiltaan ennen kaikkea läsnäoloa.
Yhdessäolon ei siis tarvitse olla jatkuvaa yhdessä tekemistä ja ohjelman järjestämistä,
vaan lapsille riittää, kunhan vanhempi on saatavilla. Sekä isältä että äidiltä kaivataan
etupäässä tukea ja turvaa, huomiota ja myönteistä esikuvaa. (Innanen 2001, 140–141.)
Näihin lasten tarpeisiin ei voi vastata muuta kuin elämällä tavallista arkea lasten rinnal-
la. Innanen (2001) kysyykin tutkimuksensa päätteeksi, tulisiko kodista luoda varta vas-
ten levon ja pysähtymisen paikka sen kaikille asukkaille (Innanen 2001, 151).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, missä määrin vanhempien työtilanne on yhteydessä
siihen, miten lapsi viettää iltapäiviään. Lisäksi selvitetään vanhempien mielipiteitä siitä,
tarvitseeko peruskoulun ensimmäisellä luokalla oleva lapsi heidän mielestään aikuisen
seuraa koulupäivän jälkeen vai uskovatko vanhemmat lapsen pärjäävän jo yksin.. Tut-
kimus antaa myös tietoa siitä, millaisia perhe- ja työelämän yhdistämistä helpottavia
järjestelyjä ja palveluja vanhemmat mieluiten käyttäisivät, eli toivotaanko lapselle mah-
dollisuutta viettää iltapäiviä yhdessä vanhempien kanssa vai pidetäänkö kenties kunnan
tai jonkin muun tahon järjestämää iltapäivätoimintaa lapsen kannalta parempana. Seu-
raavassa luvussa tarkastellaan lähemmin lasten erilaisia tapoja viettää koulun jälkeisiä
iltapäiviä.

3 LASTEN KOULUN JÄLKEISET ILTAPÄIVÄT

Koululaiset viettävät jo pienestä pitäen hyvin eri tavoin iltapäiviään. Toisilla on vanhempi tai molemmat vanhemmat kotona, kun he tulevat koulusta kotiin. Toiset puolestaan joutuvat odottamaan useita tunteja ennen kuin vanhemmat tulevat töistä. Seuraavassa kerron aluksi lasten erilaisista tavoista viettää koulun jälkeistä aikaa. Tämän jälkeen tarkastelen hieman tutkimusten ja asiantuntijoiden esiin nostamia koululaisten iltapäivän viettoon liittyviä haasteita niin lasten kuin vanhempienkin näkökulmasta.

3.1 Koululaisten erilaiset tavat viettää iltapäiviä

Belle (1999) tutki yhdysvaltalaisen lasten koulupäivän jälkeistä elämää haastattelemalla samoja lapsia ja heidän vanhempiaan usean vuoden ajan. Hänen tutkimuksessaan ilmeni, että kouluikäiset lapset viettivät iltapäiviään melko eri tavoin varsinkin aikuisten valvonnan suhteen. Suomalaislasten osalta vuoden 2001 perhebarometri (Paajanen 2001) tarkastelee lasten vapaa-ajan viettoa vanhempien arvioimana. Tutkimukseen osallistui viisi- ja yksitoistavuotiaiden lasten vanhempien ohella kahdeksanvuotiaiden eli peruskoulussa toisella luokalla olevien lasten vanhempia, joille esitetyn kyselyn perusteella saatuja tuloksia seuraavassa etupäässä tarkastelen.

Mukaan tarkasteluun olen ottanut myös Jyväskylässä vuonna 1997 sekä Helsingissä vuonna 1998 tehdyt lasten iltapäivien ajankäyttöä kartoittavat tutkimukset. Jyväskylän tutkimus on tehty peruskoulun 1-6-luokkalaisia ja Helsingin tutkimus 3-6-luokkalaisia oppilaita koskien. (ks. Selvitys oppilaiden iltapäivän ajankäytöstä Jyväskylässä 1998; Keskinen 2000.)

3.1.1 Vanhemman tai tuttavien valvonnassa

Osalla Bellen (1999) tutkimukseen osallistuneista lapsista oli toinen vanhemmista aina kotona koulun jälkeen. Joissakin perheissä puolestaan oli käytettävissä palkattu lastenhoitaja, joku sukulainen tai muu tuttava lapsen seurana sen aikaa, kunnes vanhemmat tulivat kotiin. Monissa perheissä isovanhemmat katsoivat lastenlastensa perään koulun jälkeen. Joissain perheissä vuorotyötä tekevä vanhempi nukkui iltapäivisin, jolloin hän oli lapsen saatavilla tarvittaessa, vaikkei varsinaisesti valvonut lapsen puuhia tai viettänyt aikaa hänen kanssaan. (Belle 1999, 58–65.) Paajasen (2001) tutkimuksen mukaan yli 60 % kahdeksanvuotiaista lapsista vietti koulun jälkeisiä iltapäiviä kello yhden ja kuuden välillä enimmäkseen kotona aikuisen seurassa (Paajanen 2001, 20).

Jyväskylän kaupungin kouluviraston vuonna 1997 toteuttama tutkimus koululaisten iltapäivän ajankäytöstä osoittaa noin kolmasosalla 1-6-luokkalaisista oppilaista olevan ainakin toisen vanhemman useimmiten kotona lapsen tullessa koulusta. Lasten iällä ei ollut kovin suurta merkitystä sen suhteen, oliko vanhempi heitä kotona vastassa vai ei. Pienemmällä koululaisilla oli vain hieman useammin ainakin toinen vanhemmista kotona. (Selvitys oppilaiden iltapäivän ajankäytöstä Jyväskylässä 1998, 10–12.)

Lasten yksinäisten iltapäivien ehkäisemiseen on osa perheistä löytänyt avun myös sukulaisista, tuttavista ja naapureista, joiden luokse lapset voivat mennä koulun jälkeen. Kahdeksanvuotiaista lapsista reilu 15 % vietti Paajasen (2001) tutkimuksen mukaan iltapäiviään noin 1-3 kertaa viikossa joko naapurin, sukulaisen tai muun tuttavien luona (Paajanen 2001, 20).

3.1.2 Iltapäivätoiminnassa ja harrastuksissa

Lapsia osallistui Bellen (1999) tutkimuksessa myös ohjattuun iltapäivätoimintaan, kerhoihin ja muihin harrastuksiin. Iltapäivätoiminta vaihteli suuresti sen mukaan, tarjosiko se lapsille etupäässä päivähoitoa ja valvontaa vai virikkeellistä ja lasta aktivoivaa toimintaa. Myös tilat, joissa iltapäivätoimintaa toteutettiin, vaihtelivat melko paljon sen suhteen, kuinka hyvin ne oli suunniteltu kyseiseen tarpeeseen. (Belle 1999, 60–61.) Paajasen (2001) tutkimuksen perusteella iltapäiväkerhoihin osallistui Suomessa noin viidesosa kahdeksanvuotiaista lapsista. Kaupungeissa iltapäiväkerhoon osallistui enemmän lapsia kuin maaseudulla, mikä voi osittain selittyä hoitotarpeen erilaisuudella. (Paajanen 2001, 20.)

Jyväskylän selvitys koululaisten iltapäivien vietosta on melko samansuuntainen Paajasen tutkimuksen kanssa, tosin iltapäivähoidossa oli enimmäkseen ensimmäisen luokan oppilaita eli seitsemänvuotiaita lapsia. Jyväskyläläisistä ekaluokkalaisista noin 23 % oli iltapäivähoidossa. (Selvitys oppilaiden iltapäivän ajankäytöstä Jyväskylässä 1998, 9.) Monissa kunnissa iltapäivähoitoa onkin järjestetty etupäässä vain ensimmäisen luokan oppilaille. Ohjatussa harrastustoiminnassa Paajasen (2001) tutkimuksen perusteella iltapäiviään vietti vähintään kerran viikossa yli puolet kahdeksanvuotiaista lapsista (Paajanen 2001, 20).

3.1.3 Kavereiden kanssa tai ”puolivalvonnassa”

Osa koululaisista viettää iltapäiviään usein kavereiden luona. Bellen (1999) tutkimukseen osallistuneista lapsista toiset saivat olla kaverin luona ilman aikuisten valvontaa ja toiset vain silloin, kun kaverin vanhemmat olivat kotona. Paajasen (2001) tutkimuksen mukaan yli puolet kahdeksanvuotiaista koululaisista vietti vähintään kerran viikossa koulun jälkeistä aikaa kavereiden parissa (Paajanen 2001, 20). Myös Keskinen (2000) helsinkiläislapsiin kohdistuneen tutkimuksen perusteella iltapäiviä vietettiin melko paljon kavereiden kanssa. Hyvin usein leikit ja toiminta kavereiden seurassa tapahtuivat ulkona. Ulkona oleminen kaveriporukassa lisääntyi lapsilla jonkin verran iän myötä. (Keskinen 2000, 11–13.)

Bellen (1999) tutkimukseen osallistuneista koululaisista joillakin oli tapana mennä kirjastoon tai johonkin muuhun julkiseen paikkaan viettämään aikaa odotellessaan vanhempien tuloa. Tällaisissa paikoissa lapset olivat osittain aikuisten valvovien silmien alla, vaikkei heillä varsinaisia hoitajia ollutkaan. Useimmiten ”valvojat” olivat selvillä roolistaan ja huolehtivat lapsista tietoisesti oman työnsä ohessa. (Belle 1999, 63–64.) Suomalaistutkimuksista ei vastaavanlaista tapaa järjestää koululaisen iltapäivän viettoa ilmene, vaikka todellisuudessa näin voi hyvin olla joidenkin lasten kohdalla.

3.1.4 Yksin tai sisarusten kanssa kotona

Osa Bellen (1999) tutkimukseen osallistuneista lapsista vietti koulun jälkeistä aikaa kotona yksin tai sisarustensa kanssa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että kasvaessaan yhä useampi lapsi alkoi viettää koulun jälkeisiä iltapäiviään yksin kotona. Iän myötä lapset siis siirtyivät valvotuista iltapäiväkerhoista ja harrastustoiminnoista viettämään yhä enemmän aikaa ilman aikuisten valvontaa. Suurissa ja köyhemmissä perheissä vanhimmat lapset joutuivat usein itsensä lisäksi huolehtimaan nuoremista sisaruksistaan. Jo alle kymmenvuotiaalla lapsella saattoi olla vastuullaan useita pienempiä sisaruksia. (Belle 1999.) Keskinen (2000) helsinkiläislapsien iltapäivien viettoa selvittänyt tutkimus osoitti, että myös Suomessa lapset alkavat iän kertyessä viettää enemmän aikaa ilman aikuisen valvontaa. 9–10-vuotiailla yksinolo ja aikuisen valvomaton aika oli selvästi vähäisempää kuin 11–12-vuotiailla. Noin puolet helsinkiläisistä lapsista vietti iltapäivisin aikaa sisarustensa kanssa. (Keskinen 2000, 10–11.)

Opetusministeriön vuonna 2003 suorittaman selvityksen mukaan ekaluokkalaiset lapset viettivät keskimäärin 5,3–8,6 tuntia viikossa ilman aikuisen valvontaa (Opetusministeriö 2004). Paajasen (2001) tutkimuksen mukaan iltapäiviään vietti yksin kotona noin 20 % kahdeksanvuotiaista, mutta enimmäkseen yksinäisiä iltapäiviä lapsilla oli yhdestä kolmeen kertaa viikossa. Näistä lapsista suurin osa joutui olemaan yksin yhdestä neljään tuntia kerrallaan. Sisarusten kanssa kotona aikaa vietti reilu kolmannes kahdeksanvuotiaista noin kahdesta kolmeen kertaa viikossa. (Paajanen 2001, 20–24.)

Helsingissä 9-10-vuotiaista lapsista yksin iltapäivisin oli noin 40 %, mutta yksinoloaika oli enimmäkseen alle kolme tuntia. Yksin ollessaan lapset katsoivat usein televisiota tai videoita. TV:n ja videoiden katselu sekä tietokonepelien pelaaminen oli pienemmillä lapsilla vähäisempää kuin isommilla. (Keskinen 2000, 11–13.) Jyväskylässä 1-6-luokan oppilaista ne, joilla ei ollut vanhempaa kotona koulusta tultuaan ja jotka eivät osallistuneet iltapäivätoimintaan, olivat yksin enimmäkseen alle neljän tunnin ajan. Suurin osa yksin kotona iltapäiviään viettävistä lapsista oli kaikkina viitenä koulupäivänä yksin kotona. Joidenkin iltapäivätoiminnassa mukana olevien lasten kohdalla hoitopäivä loppui ennen vanhempien kotiintuloa, jolloin lapsi iltapäivähoidosta huolimatta joutui viettämään jonkin aikaa yksin kotona. (Selvitys oppilaiden iltapäivän ajankäytöstä Jyväskylässä 1998, 5–11.)

3.1.5 Kokonaiskoulupäivämalli – ratkaisu lasten yksinäisiin iltapäiviin?

Suomessa Pulkkinen (2002b) on viime vuosien ajan vienyt vahvasti eteenpäin ajatusta lasten koulupäivän pidentämisestä normaalityöpäivän pituiseksi. Pulkkinen esittämässä mallissa lapset olisivat koulussa yhtä pitkän päivän kuin aikuisetkin ovat töissä. Mallin mukaisesti varsinainen koulupäivä alkaisi kello yhdeksän aamulla, jolloin lapset ovat tutkimusten mukaan virkeimmillään. Lapsi voisi kuitenkin tarvittaessa tulla kouluun jo kahdeksaan. Aika kahdeksasta yhdeksään olisi tuolloin varattu lasten leikeille, ulkoilulle ja muulle omalle toiminnalle koulun tarjotessa lähinnä valvontaa. (Pulkkinen 2002b, 14–15.)

Koulupäivää pidentäisi luontevasti tavallista pidempi ruokatauko, jonka yhteydessä voitaisiin myös ulkoilla perinteisiä välitunteja kauemmin. Kokonaiskoulupäivämallin mukaisesti koulu päättyy kello 16. Iltapäivällä varsinaisen opetuksen päätyttyä lapsille olisi tarjolla kerhoja ja harrastustoimintaa, jota voisivat ohjata niin opettajat kuin koulun ulkopuolisetkin ohjaajat. Tarvittaessa koulu voisi tarjota lapsille valvontaa aina kello 17 asti. (Pulkkinen 2002b, 14–15.) Kokonaiskoulupäivämallia kokeillaan ja toteutetaan joissakin kouluissa, mutta sen toimivuudesta ei ole vielä saatavilla tutkimustietoa.

Samantyylistä kouluun kytkettyä kunnan järjestämää koululaisten iltapäivähoitoa on toteutettu muun muassa Ruotsissa jo pitkään. Ruotsalaisten iltapäiväkotien toiminta ei kuitenkaan ole tutkimusten perusteella osoittautunut hyväksi, sillä sieltä puuttuu laadukas harrastusten ohjaaminen. (Pulkinen 2002a, 27–33.) Myös Pulkkisen idea kokonaiskoulupäivästä on saanut osakseen kritiikkiä ennen kaikkea siksi, että pitkien koulupäivien uskotaan olevan lapsille liian raskaita ja stressaavia. Monet vanhemmat lisäksi luottavat lapsensa selviävän hyvin yksin kotona, jolloin he eivät koe kokonaiskoulupäiväjärjestelyä mitenkään tarpeellisena. (ks. Haapasalo 2004.)

3.2 Koulun jälkeisten iltapäivien sisältämät haasteet

Olivat lapset sitten kodin ulkopuolisessa iltapäivätoiminnassa tai kotona, koululaisten iltapäivien viettoon liittyy useita haasteita ja vanhempien huolen aiheita. Belle (1999) nostaa omassa koululaisten iltapäivien viettoa koskevassa tutkimuksessaan esiin tällaisia – varsinkin yksin kotona olemiseen liittyviä – lasten ikäviä tuntemuksia ja vanhempien huolia. Heti ensimmäisenä lähes kaikkia koululaisia ja vanhempia koskettava haaste on se, miten lapsen saa ymmärtämään, miksi hän viettää iltapäiviään niin kuin viettää. Tämä voi olla vanhemmille varsin haastavaa etenkin silloin, jos lapsi ei mielellään mene iltapäiväkerhoon tai ei millään haluaisi olla yksin kotona. (Belle 1999, 110.)

Eräs vanhempien yleinen huolen aihe on se, kuinka lapsi pärjää yksin kotona. Erityisesti vanhemmat pelkäävät, että jotain ikävää sattuu lapsen ollessa yksin. Myös lapset saattavat yksin ollessaan pelätä ja säikkyä erilaisia ääniä, talon hiljaisuutta tai outoja ohikulkijoita. Lasten iltapäivän rakentuminen vaikuttaa usein siihen, millaisena lapsi koulupäivän jälkeisen ajan kokee. Jos lapsella on selkeä aikataulu iltapäivän kulusta ja tekemistä löytyy joka hetkeen, lapset kokevat iltapäivänsä mielekkäämpinä kuin jos iltapäivän ja illan kulkua ei ole millään tavalla aikataulutettu. Aikatauluton iltapäivän vietto herättää vanhemmissa huolta myös lapsen toiminnan suhteen. Varsinkin yksin ollessaan lapset herkästi kuluttavat aikaa television, videopelien ja muiden viihdykkeiden parissa unohtaen kotiläksyjen teon ja muut arkiaskareet. (Belle 1999, 98–107.)

Yksin ollessaan pienellä koululaisella on suuri vastuu omasta toiminnastaan. Vielä, jos lapsi joutuu iltapäivisin huolehtimaan pienemmistä sisaruksistaan, nousee lapsen kantama vastuu jo turhan suureksi (Belle 1999, 109). Myös Suomessa muun muassa Pulkkinen (2002a) on tuonut kirjoituksissaan esiin lapsille liian varhaisessa vaiheessa lankeavan vastuun ja itsenäisyyden vaatimuksen. Hieman kummallista hänen mukaansa on se, että alle kouluikäisten lasten päivähoito on maassamme järjestetty kattavasti ja hyvin, mutta heti koulun alkaessa lasten oletetaan pärjäävän yksinään. (Pulkkinen 2002a, 105–112.)

Bellen (1999) tutkimuksessa ilmeni joitakin haasteita koskien myös koululaisten iltapäivätoimintaa. Joidenkin lasten ongelmana iltapäivätoiminnassa oli kavereiden vähyys. Kerhossa tai hoitopaikassa ei välttämättä aina ole lapselle tuttuja kavereita tai hän ei muuten pääse leikkeihin ja toimintaan kunnolla mukaan. Toisinaan ongelmia saattavat tuottaa myös lapsen huonot välit häntä hoitavan aikuisen kanssa, jolloin iltapäivien vietto ohjaajan kanssa ei tunnu mukavalta. (Belle 1999, 109.) Bellen tutkimus osoittaa hyvin sen, miten yksilöllisesti lapset voivat iltapäivätoiminnankin kokea. Kaikkien kohdalla sen hyvät puolet eivät nouse keskeisiksi.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, miten eri tavoin ensimmäisen luokan oppilaat viettävät iltapäiviään Äänekoskella. Erityisen kiinnostavaa on tietää, kuinka paljon lapset viettävät iltapäiviään yksin ja toisaalta vanhemman seurassa. Lisäksi tutkimus selvittää, kuinka tyytyväisiä vanhemmat ovat lapsen senhetkiseen tapaan viettää koulun jälkeistä aikaa. Tutkimus kartoittaa myös vanhempien toiveita sen suhteen, miten he toivoisivat lastensa iltapäivien järjestyvän. Vanhemmilta kysytään muun muassa mielipiteitä Pulkkinen esittämästä kokonaiskoulupäivämallista ja sen mahdollisesta toimivuudesta oman lapsen ja perheen kohdalla. Seuraavassa luvussa tarkastellaan lähemmin koululaisille järjestettävää aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä sille asetettuja valtakunnallisia tavoitteita.

4 KOULULAISTEN AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA SUOMESSA JA MUUALLA

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen ei ole Suomessa ollut yksiselitteisesti minkään tietyn julkisen hallinnonalan alaisuudessa. Siitä ovat kuitenkin etupäässä huolehtineet sekä sosiaalihalinto että opetushallinto sen mukaan, missä määrin ne ovat katsoneet asioiden omaa aluettaan koskevan. (Lindroos ym. 2002, 3.) Sosiaalihalinto on ennen kaikkea huolehtinut koululaisten päivähoitopaikoista ja kouluhallinto koulujen kerhotoiminnasta.

Opetusministeriö selvitti syksyllä 2003 oppivelvollisuutensa aloittavien lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan tarvetta. Mukaan tutkimukseen saatiin kattava otos, jossa erityyppiset kunnat ympäri maata sekä yli puolet syksyn ensimmäisen luokan oppilaista olivat edustettuina. Selvitys osoitti, että ensimmäisen luokan oppilaista jopa 68 % tarvitsi joko aamu- tai iltapäivätoimintaa tai näitä molempia. Etupäässä tarvetta oli iltapäivätoiminnalle. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tarve oli suurempaa taajaan asutuissa ja kaupunkimaisissa kunnissa kuin maaseutumaisissa kunnissa. (Opetusministeriö 2004.)

Ennen kuin selvittelen aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämistä Suomessa tarkemmin, on syytä tutustua hieman naapurimaittemme Ruotsin ja Norjan tapoihin järjestää koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa. Lopuksi tarkastelen aamu- ja iltapäivätoimintaa pienten koululaisten kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta.

4.1 Ruotsi ja Norja aamu- ja iltapäivätoiminnan mallimaita

Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen on Suomessa eri kunnissa ja kaupungeissa hoidettu hieman eri tavalla. OECD-maiden laatimassa kaksitoista maata kattavassa varhaiskasvatusjärjestelmien arvioinnissa vuosina 1998–2001, arviointiryhmä pani merkille Suomen vähäisen aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisen. Tilanteen parantamiseksi toivottiin lisää yhteistyötä eri hallinnonalojen välille sekä koko maan kattavia ohjeita ja asetuksia aamu- ja iltapäivätoiminnan yhdenmukaisemman järjestämisen puolesta. OECD:n arvioinneissa mallimaiksi nousivat Ruotsi ja Norja, joissa molemmissa kunnat ovat velvoitettuja järjestämään aamu- ja iltapäivätoimintaa valtion avustuksen turvin. (Lindroos ym. 2002, 12–14.)

Ruotsissa aamu- ja iltapäivätoiminta tapahtuu fritidshemmet-nimisen järjestelmän kautta. Fritidshemmetille on asetettu tavoitteiksi järjestää koulua täydentävää pedagogista, lasta kehittävää toimintaa sekä tarjota huolenpitoa ja turvaa lapselle siksi aikaa, kun hän ei ole koulussa tai muuten aikuisen valvonnassa. Koululaisten päivähoitoon osallistuvat ensisijaisesti ne lapset, joilla vanhempien työn tai opiskelun vuoksi on siihen tarvetta. Subjektivistä oikeutta aamu- ja iltapäivätoimintaan ruotsalaiskoululaisilla ei ole. Fritidshemmetin toimintaan osallistuu lapsia kuusivuotiaista aina 12-vuotiaisiin saakka, mutta suurin osa heistä on 6-9-vuotiaita. (Torstenson-Ed & Johansson 2000, 15–22.) Fritidshemmetin toiminta ulottuu perheiden tarpeiden mukaan tarvittaessa myös ilta- ja yöaikaan. Aamu- ja iltapäivätoiminnan ryhmäkoolle ei ole asetettu selkeitä rajoituksia. Henkilökunnalta vaaditaan koulutusta tai kokemusta lasten hyvän hoidon sekä ohjatun, pedagogisen toiminnan takaamiseksi. (Lindroos ym. 2002, 13.) Ruotsissa aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuu 65 % 6-9-vuotiaista lapsista (Starting Strong: Early Childhood Education and Care 2001).

Norjassa aamu- ja iltapäivätoimintaa kutsutaan nimellä skolefritidsordning eli koululaisten vapaa-ajan järjestelyt. Toiminnan tarkoitus on järjestää 1.-4. luokan oppilaille sopivaa leikki-, kulttuuri- ja vapaa-ajantoimintaa. Kunnat saavat melko vapaasti päättää, missä mittakaavassa he toimintaa järjestävät. Skolefritidsordning-toiminnasta huolehtivat koulujen rehtorit, sillä toiminta on liitetty vahvasti kouluun. Myöskään Norjassa

aamu- ja iltapäivätoiminnan ryhmien koolle ei ole asetettu rajoituksia. Kunnat päättävät henkilökunnan kelpoisuusehdoista; tärkeintä on, että lain toiminnalle asettamat tavoitteet saavutetaan. (Lindroos ym. 2002, 14–15.)

4.2 Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen Suomessa

Koululaisille tarjottu aamu- ja iltapäivätoiminta on ollut perinteisesti joko päivittäistä toimintaa tai kerhotoimintaa. Päivittäisellä toiminnalla tarkoitetaan samalla ryhmällä tapahtuvaa joka koulupäivä tarjottavaa toimintaa. Kerhotoiminnalla puolestaan tarkoitetaan vähintään kerran viikossa yhdestä kolmeen tuntia kestävästä toiminnasta, jolla on yleensä oma suunniteltu sisältönsä. (Lindroos ym. 2002, 15.) Päivittäinen toiminta on yleensä hoivatyypistä toimintaa, jossa lapsille tarjotaan välipalaa ja mahdollisuutta erityyppiseen puuhasteluun. Kerhotoiminta puolestaan on enemmän harrastepainotteista. (Svedlin ym. 2002, 9–12.)

Opetusministeriön nimeämä työryhmä on 2000-luvun alussa pyrkinyt löytämään sopivia tapoja vastata koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan tarpeisiin sekä yksinolon ehkäisemiseen (Lindroos ym. 2002, 1). Työryhmän esityksen pohjalta eduskunta teki päätöksen, jonka mukaan syksystä 2004 lähtien peruskoulun ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille on ollut subjektiivinen oikeus osallistua kunnan järjestämään tai hankkimaan päivittäiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan tai vähintään kerran viikossa tapahtuvaan kerhotoimintaan. Mikäli kunta järjestää tai hankkii aamu- tai iltapäivätoimintaa, saa se siihen valtiolta rahoitusta. Syksyllä 2004 valtionosuus oli keskimäärin 235 euroa lasta kohden. (Opetushallitus 2004.)

Työryhmän ehdotusta ja tehtyä päätöstä ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden subjektiivisesta oikeudesta aamu- ja iltapäivätoimintaan on kritisoitu vedoten muun muassa pelkoon siitä, että vanhemmat katsovat tällaisen tuen turvin voivansa työskennellä entistä pidempään, jolloin perheen muutenkin vähäinen yhteinen aika edelleen vähenee (ks. Haliseva-Lahtinen 2002).

4.2.1 Aamu ja iltapäivätoiminnan perusteet

Opetushallitus on osaltaan asettanut perusteet aamu- ja iltapäivätoiminnan toteuttamiselle, joita kunnan järjestämän tai hankkiman iltapäivätoiminnan tulee noudattaa (Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2004). Yhteisten perusteiden avulla pyritään takaamaan laadukas aamu- ja iltapäivätoiminta ympäri maan.

Perusteiden mukaan kullekin toimintaan osallistuvalla lapsella tulee tarjota 570 tuntia aamu- ja iltapäivätoimintaa kouluvuoden aikana. Toimintaa järjestetään etupäässä kello 7.00–17.00 välisenä aikana. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tarkoitus on toimia jatkumona varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kasvatustehtävälle ja sen tulee noudattaa perusopetuksen yleisiä kasvatustavoitteita. Samalla se ehkäisee pienten koululaisten yksinoloa ja vähentää lasten syrjäytymisen riskiä. (Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2004, 4–8.)

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet korostavat toiminnan lähtökohtana lapsen omia kokemuksia. Kunnat ja toiminnan toteuttajat saavat melko vapaasti päättää koululaisille järjestettävän aamu- ja iltapäivätoiminnan sisällöstä. Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa on kuitenkin kuunneltava lasten tarpeita ja tunteita, ja erilaisen aktiivisen toiminnan ohella lapsille on järjestettävä myös mahdollisuus olla yksin, leikkiä vapaasti, rentoutua ja levätä. Kaiken toiminnan tulee olla lapselle vapaaehtoista. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa tehdään yhteistyötä koulun kanssa niin tilojen järjestämisen suhteen kuin kasvattajien kesken. Ohjaajat ovat osaltaan vastuussa aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvien lasten kasvatuksesta. Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen onkin yksi aamu- ja iltapäivätoiminnalle asetetuista keskeisimmistä tavoitteista. (Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2004, 4–9.)

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on myös tukea lapsen sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä. Lasten tulee saada tuntee itsensä ryhmässä hyväksytyiksi ja arvostetuiksi. Toiminnan tarkoituksena on lisäksi tarjota lapsille kokemuksia erilaisista vapaa-ajan harrastuksista sekä auttaa ja kannustaa heitä mahdollisesti löytämään itselleen sopiva harrastus. Tärkeää on aamu- ja iltapäivätoiminnassa luoda turvallinen ja kiireetön ilmapiiri sekä tarjota lapsille pysyviä aikuiskontakteja ja lasten välisiä suhteita. Tätä

kaikkea edesauttavat yhteiset ryhmässä toimimista ohjaavat säännöt sekä ohjaajien vähäinen vaihtuvuus. Myös lasten eettisen kasvun tukeminen, tasa-arvon lisääminen ja osallisuuden edistäminen ovat aamu- ja iltapäivätoiminnalle asetettuja valtakunnallisia tavoitteita. (Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2004, 6–8.)

4.2.2 Seurakunnat ja erilaiset järjestöt kuntien apuna aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisessä

Kunnat järjestävät Suomessa noin 30 % koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Se on yleensä näkynyt koulujen kerhotoimintana. Muita yleisiä toiminnan järjestäjiä ovat jo pitkään olleet seurakunnat sekä erilaiset urheiluseurat ja järjestöt. Opetusministeriö (2004) toteaa tekemänsä selvityksen pohjalta evankelisluterilaisten seurakuntien järjestävän noin 12,5 % koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta, mutta arvioi osuuden olevan todellisuudessa huomattavasti suurempi. Urheiluseurojen osuus toiminnan järjestämisessä on 14 %. Muita merkittäviä aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäjiä ovat lisäksi erilaiset vanhempainyhdistykset (11 %), asukasyhdistykset (noin 5 %), Mannerheimin Lastensuojeluliitto (10 %) sekä Suomen 4H-liitto (noin 10 %). (Opetusministeriö 2004.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) todetaan, että koulussa voidaan järjestää kerhotoimintaa kasvatus- ja opetustyön tueksi. Kerhotoiminnan järjestämistä koskevat periaatteet tulee kirjata ylös koulun opetussuunnitelmaan. Koulun järjestämän kerhotoiminnan tavoitteeksi opetussuunnitelman perusteissa on nimetty muun muassa lasten ja nuorten sosiaalisten taitojen kehittäminen, onnistumisen kokemusten tarjoaminen sekä harrastuneisuuden tukeminen ja myönteisten harrastusten omaksumisen edistäminen. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 25.)

Ennen 1990-luvun alun lamavuosia koulujen kerhotoiminta oli vilkasta, mutta säästötoimenpiteet ajoivat suuren osan kerhoista alas. Kun vielä 1990-luvun alussa oli Suomessa kerhoja kouluissa parhaimmillaan jopa 19 027, oli niitä lukuvuonna 1992–93 jäljellä enää 9 209. Laman hellitettyä koulujen kerhotoiminta on jälleen lähtenyt hiljalleen lisääntymään. (Svedlin ym. 2002, 8.) Opetusministeriön (2004) mukaan Suomessa

koulujen kerhotoimintaan osallistuu nykyään noin 40 000 peruskoulun ensimmäisellä ja toisella luokalla olevaa lasta.

Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallisyhdistysten järjestämiä iltapäiväkerhoja on liiton nettisivujen mukaan eri puolilla Suomea yhteensä noin 250. Lapsia kerhoissa on yhteensä lähemmäs 5100. Mannerheimin lastensuojeluliitto kouluttaa itse iltapäiväkerhojensa ohjaajat. Kerhojen ohjelmaan kuuluu niin lasten vapaata leikkiä kuin ohjattua toimintaa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2004.) 4H-kerho (Head, Hand, Heart, Health) puolestaan ylläpitää yli 300 iltapäiväkerhoa, joihin kuuluu yhteensä tuhansia koululaisia. 4H-kerhon iltapäiväkerhoissa tutustutaan luontoon, harjoitetaan kädentaitoja, liikutaan, leikitään ja opitaan kansainvälisyyttä. (4H-kerho 2004.)

Joissakin kunnissa iltapäivätoimintaa on pyritty etenkin säästösyistä toteuttamaan tavallisista järjestämistavoista poiketen. Tällaisia perinteisestä erottuvia tapoja ovat olleet esimerkiksi Porin malli sekä varsinkin pääkaupunkiseudulla suosituksi muodostunut leikkipuistotoiminta. Porin mallissa on palkattu työttömiä pitämään iltapäiväkerhoja kouluilla ja tarjoamaan näin lapsille ohjattua ja valvottua toimintaa. Tällainen järjestely on helpottanut lasten yksinolon ehkäisemistä ja tarjonnut samalla työtä sitä vaille oleville. Järjestely on koettu kaupungissa yleisesti hyväksi. Aikuisten valvoma ja osittain ohjaama leikkipuistotoiminta puolestaan tarjoaa lapsille monenlaista tekemistä sekä hyödyllistä ulkona olemista. Sateen sattuessa leikkipuistoissa on mahdollista mennä myös sisätiloihin puuhastelemaan. (Friman 1998, 12–13.)

4.3 Iltapäivätoiminta lapsen kehityksen kannalta

Kouluikäinen 6-11-vuotias lapsi on Eriksonin (1980) kahdeksanosaisen elämänvaihe-teorian mukaan innokas oppimaan ja kokeilemaan kaikkea uutta. Lapselle on tärkeää kokea itsensä merkittävänä ja osaavana. Onnistumiset niin koulussa, kaveriporukassa kuin harrastuksissakin tuottavat hänelle suurta tyydytystä. Epäonnistumiset ja osaamattomuus puolestaan kehittävät lapsen alemmuuden tunnetta. (Erikson 1980, 91.) Kou-

luvässä lapsi on yleensä halukas kokeilemaan erilaisia harrastuksia (Jarasto & Sinervo 1998, 187). Iltapäivätoiminta voi tarjota lapsille mahdollisuuksia tähän.

Koululaisille järjestettävä aamu- ja iltapäivätoiminta ehkäisee melko hyvin lasten yksinoloa ja vähentää aikuisen valvomatonta aikaa lapsen päivässä. Yksinäisyys saattaa joissakin tapauksissa olla osasyynä lasten tunne-elämän ongelmien, kuten masennuksen, ilmenemiseen (Pulkkinen 2002a, 112). Aamu- ja iltapäivätoiminta voi ainakin osaltaan ehkäistä tällaisen epäsuotuisan kehityksen etenemistä.

Ryhmässä toimiminen aamu- ja iltapäivätoiminnan puitteissa kehittää lasten sosiaalisia taitoja. Yhdessä toimiminen vaatii toisten huomioimista, yhteisten sääntöjen noudattamista sekä ajoittaista tunteiden hallintaa. Toisaalta lapset tarvitsevat välillä myös yksinoloa ja rauhoittumista, kuitenkin siten, että aikuinen on koko ajan saatavilla. (Pulkkinen 2002a, 112–113.) Aamu- ja iltapäivätoiminta voi parhaimmillaan vastata sekä lasten ryhmän jäsenyyden että yksinolon tarpeisiin, mikäli tilat ja toiminta on suunniteltu joustavasti. Välttämättä aina lapset eivät kuitenkaan pääse haluamallaan tavalla rentoutumaan aamu- ja iltapäivätoiminnassa, mikä johtaa herkästi väsymiseen.

Aamu- ja iltapäivätoiminta voi olla hyväksi muutenkin kuin lapsen sosiaaliselle ja tunne-elämän kehitykselle. Fyysisen kehityksen kannalta keskilapsuus eli ikävuodet 7-12 ovat tärkeää aikaa oman kehon hallinnan ja liikuntataitojen kehityksessä. Iltapäivätoimintaan sisältyvät liikuntaleikit ja harjoitukset kehittävät lasten fyysistä kuntoa ja saavat lapset liikkumaan ehkä paremmin kuin kotona ollessaan. (Pulkkinen 2002a, 106.)

Tämä tutkimus selvittää vanhempien mielipiteitä siitä, minkä tahon tulisi järjestää koululaisille tarjottavaa iltapäivätoimintaa ja millaisia sisältöjä toiminnassa tulisi olla. Samalla kysytään vanhempien näkemystä siitä, kuka on heidän mielestään sopiva iltapäivätoiminnan ohjaaja; vaaditaanko henkilöltä koulutusta vai käykö tehtävään lähes kuka tahansa aikuinen. Mielenkiintoinen tarkastelun kohde on myös se, missä määrin vanhemmat tuovat esiin keskustan ja viheralueen koulujen eriarvoisuuden iltapäivätoiminnan järjestämisen osalta. Seuraavassa luvussa paneudutaan Allardtin määrittelemään kolmeen hyvinvoinnin osatekijään, joiden kaikkien tyydyttämiseen iltapäivätoiminta parhaimmillaan pystyy, mutta mitä niistä vanhemmat pitävät tärkeimpänä?

5 ALLARDTIN HYVINVOINNIN OSATEKIJÄT

Vanhemmat haluavat lapsensa parasta, mutta eri perheissä on varmasti erilaisia näkemyksiä sen suhteen, mitä lapsen tarpeita koulun jälkeisten iltapäivien halutaan tyydyttävän. Allardt (1980) määrittelee hyvinvoinnin tilana, jossa ihmisellä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydytettyä. Hän jakaa nämä hyvinvoinnin kannalta tärkeät tarpeet kolmeen luokkaan. Ensimmäiset ovat sellaisia tarpeita, joiden tyydytys on suhteessa yksilön omistamiin tai hallitsemiin resursseihin. Toiseen luokkaan kuuluvat tarpeet, joiden tyydytys määräytyy ihmisen toisia kohtaan osoittaman käyttäytymisen perusteella. Kolmansien tarpeiden tyydyttämiseen puolestaan liittyy yksilön asema yhteiskunnassa. Englanninkielisinä nämä kolme tarveluokkaa ovat having, loving ja being, suomennettuina elintaso, yhteisyysuhteet ja itsensä toteuttaminen. (Allardt 1980, 21–38.) Seuraavassa perehdytään näihin kuhunkin tarkemmin ja arvioidaan, millaisina nämä tarpeet ilmenevät kouluikäisen lapsen elämässä.

5.1 Having

Having eli elintaso kattaa erilaiset yksilön elämän kannalta välttämättömät tarpeet, kuten ruoan, juoman, asunnon ja turvallisuuden tarpeen. Tähän osa-alueeseen liittyvät tarpeet ovat suurimmaksi osaksi materiaalisia ja sellaisia, joita ilman ihminen ei tule toi-

meen. (Allardt 1989, 3–4.) Loputtoman tarveluettelon välttämiseksi, muun muassa YK on laatinut listan niistä resursseista, joita ihminen tarvitsee tyydyttääkseen nämä välttämättömimmät tarpeensa. Vuonna 1961 julkaistun YK:n listan mukaan tyydyttävän elintason edellytyksiä ovat terveys, elintarvikkeiden kulutus, koulutus, työllisyys ja työolot, asunto-olot, virkistys ja vapaa-aika, sosiaalinen turvallisuus sekä vaatetus. Elintasoon liittyvät tarpeet voidaan luokitella puutostarpeiksi. Puutostarpeille ominaista on tietty yläraja, joka saavutettua tarpeen voidaan sanoa olevan tyydytetty. (Allardt 1980, 39–42.)

Kouluikäisen lapsen elämässä elintasoon liittyvät perustavaa laatua olevat tarpeet ovat hyvin samanlaisia kuin aikuisilla. Suomessa meidän ei juuri tarvitse kantaa huolta nälän tai janon näkemisestä tai riittävästä vaatuksesta. Koululaisten elämässä korostuvat varsinkin vanhempien huolina enemmän lapsen jaksaminen, riittävän levon saaminen ja ennen kaikkea turvallisuuden tunteen säilyminen.

5.2 Loving

Loving eli yhteisyssuhteet pitävät sisällään ihmisen tarpeen elää toisten ihmisten kanssa ja rakentaa näissä kohtaamisissa omaa sosiaalista identiteettiään. Yhteisyssuhteisiin kuuluvat perhesuhteet, ystävyys- ja kaverisuhteet sekä erilaisten ryhmien jäsenyys. (Allardt 1989, 6.) Allardtin (1980) mukaan yhteisyssuhteet ovat parhaimmillaan symmetrisiä, jolloin ihminen rakastaa ja vastaavasti saa osakseen rakkautta sekä välittää ja huolehtii toisista samalla kun toiset välittävät ja huolehtivat hänestä. Tunteet ja toiminta ovat siis kahdensuuntaisia. Yhteisyssuhteet ovat erilainen tarveryhmä kuin elintaso, sillä yhteisyssuhteet voidaan luokitella niin sanotuiksi kehitystarpeiksi, joilla ei ole puutostarpeiden tapaan yhtä selvää tyydyttymispistettä. Yhteisyssuhteille ei voida selvästi määritellä mitään ylärajaa, jolloin nämä tarpeet olisivat tyydytetyjä. Ne voidaan nähdä ihmisen resurssina siten, että niiden avulla ihminen voi toteuttaa muita arvojaan ja tarpeitaan. (Allardt 1980, 42–43.)

Yhteisyyssuhteiden tarve näkyy kouluikäisen lapsen elämässä ennen kaikkea kaverisuhteiden tärkeytenä. Lapsella on tarve olla hyväksyty ja pidetty vertaistensa keskuudessa. Toisaalta yhteisyyssuhteet näkyvät perheen jäsenten välisinä suhteina ja lapsen suhteina muihin hänestä huolehtiviin ja välittäviin aikuisiin. Allardtin (1980) mukaan yhteisyyssuhteet ovat vahvasti sidoksissa onnellisuuteen ja viihtyvyyteen. Ne ovat myös itsessään arvokkaita päämääriä. (Allardt 1980, 331–332.)

5.3 Being

Being eli itsensä toteuttamisen muodot käsittävät ihmisen tarpeen liittyä osaksi yhteiskuntaa ja luontoa. Tämän hyvinvoinnin osa-alueen tyydyttyminen johtaa ihmisen persoonalliseen kasvuun, kun taas toisena ääripäänä on eristäytyminen. (Allardt 1989, 7.) Allardt (1980) jakaa tämän tarpeen neljään eri osatekijään. Ensimmäinen niistä on se, että yksilöä pidetään omana persoonana, joka ei ole tavaroiden tapaan korvattavissa. Toisena yksilöllä on tarve saada osakseen arvostusta niin, että hänellä on tietty asema yhteisössään. Kolmanneksi yksilöllä tulee olla mahdollisuus viettää vapaa-aikaansa eri tavoin puuhastelemalla ja harrastamalla. Neljäntenä osatekijänä Allardt mainitsee vielä poliittisen vaikuttamisen mahdollisuuden. Ihmiselle on tärkeää, että hän kokee tulevaisuutta kuulluksi ja pystyvänsä vaikuttamaan ympäristöönsä ja omaan elämäänsä. Itsensä toteuttamisen muodoissa on kyse paljolti ihmisen tarpeesta tuntea hallitsevansa omaa elämäänsä ja kohtaloaan. (Allardt 1980, 46–49.)

Itsensä toteuttaminen on muista hyvinvoinnin osatekijöistä sinänsä poikkeava, että se on kehityksen tulosta. Lapsi on aluksi pitkään kiinni omassa ympäristössään erottelematta siitä omaa itseään, persoonaansa ja yksilöään. (Allardt 1980, 333.) Kouluikäinen lapsi tiedostaa jo erillisyytensä ja pystyy tarkkailemaan itseään erillään ympäristöstä. Tällöin nousevat tärkeiksi omat harrastukset, osaaminen sekä asema luokkayhteisössä ja muissa kaveripiireissä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, missä määrin Allardtin eri hyvinvoinnin osa-alueet – having, loving ja being – painottuvat vanhempien näkemyksissä koskien lapsen iltapäivän viettotapoja ja iltapäivätoiminnan sisältöjä. Erilainen harrastustoiminta vastaa hyvin itsensä toteuttamisen tarpeeseen, kun taas aikuisen huolenpito ja hoiva liittyvät enemmän elintasoon yhdistyviin tarpeisiin. Yhteisyyssuhteisiin liittyvät tarpeet voivat toteutua toisaalta kotona rakastavien vanhempien seurassa, mutta toisaalta myös kavereiden kanssa vertaisryhmässä toimiessa.

6 TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimusongelmat muodostuvat tässä tutkimuksessa seuraavanlaisiksi:

1. Miten ensimmäisellä luokalla olevat lapset viettävät koulun jälkeiset iltapäivänsä Äänekoskella?
 - Onko perhemuuttujilla yhteyttä siihen, miten iltapäiviä vietetään?
 - Onko tyttöjen ja poikien välillä eroa siinä, miten iltapäiviä vietetään?
 - Onko keskustan ja viheralueiden koulujen välillä eroa koululaisten iltapäivien viettossa?

Ensimmäisenä pääongelmana tässä tutkimuksessa on selvittää, miten lapset viettävät iltapäiviään. Tässä yhteydessä tarkastellaan, onko erilaisilla perhemuuttujilla yhteyttä lasten iltapäivän viettotapoihin ja löytyykö koulujen tai sukupuolten välillä eroja siinä, miten lapset iltapäiviään viettävät. Perhemuuttajat määritellään myöhemmin tarkemmin aineistonhankinnan kuvaamisen yhteydessä.

2. Millaisena vanhemmat kokevat lapsensa nykyisen koulun jälkeisten iltapäivien järjestämisen?
 - Onko keskustan ja viheralueiden koululaisten vanhempien tyytyväisyydessä eroja?
 - Onko tyttöjen ja poikien vanhempien välillä eroja tyytyväisyydessä iltapäivien järjestämiseen?
 - Esiintyykö perheissä tarvetta lapsen ilta- ja yöhoidon järjestämiseen?

Toinen pääongelma selvittää sitä, mitä mieltä vanhemmat ovat lapsensa tämänhetkisestä tilanteesta eli kuinka tyytyväisiä tai tyytymättömiä he ovat lapsensa iltapäivien viettoon, mitkä ovat syitä siihen ja mitä vanhemmat ajattelevat lapsensa pärjäämisestä nykytilanteessa. Äänekoskella suurin osa ensimmäisen luokan oppilaista käy kouluun kaupungin keskustassa sijaitsevassa keskuskoulussa, jonka läheisyydessä on kaupungin järjestämä koululaisten iltapäivätoiminta. Kuitenkin yli 50 koululaista on syksyllä 2004 aloittanut koulutiensä Konginkankaan ja viheralueiden pienemmissä kouluissa, joissa iltapäivätoimintaa ei kaupungin puolesta ole yhtä laajasti järjestetty. Lasten iltapäivien järjestäminen saattaa siis olla viheralueilla asuville perheille ongelmallisempaa.

3. Miten vanhemmat toivovat lapsensa iltapäivien järjestävän?

- Miten vanhemmat suhtautuvat Pulkkisen malliin kokonaiskoulupäivästä?
- Mitä sisältöjä vanhemmat toivovat iltapäivätoimintaan?
- Onko lapsen sukupuolella yhteyttä siihen, millaista toimintaa vanhemmat hänelle haluavat iltapäiviksi?
- Minkä tahon vanhemmat haluavat järjestävän iltapäivätoimintaa?
- Miten vanhemmat suhtautuvat työttömiin iltapäivätoiminnan ohjaajina?

Kolmas pääongelma on kaikkein laajin. Siihen liittyvät vanhempien toiveet ja mielipiteet siitä, miten koululaisten iltapäivätoiminta tulisi järjestää, mitä sisältöjä siihen tulisi kuulua, minkä tahon he toivoisivat iltapäivätoimintaa järjestävän, ja kuka olisi pätevä ohjaamaan toimintaa. Samassa yhteydessä selvitetään tarkemmin vanhempien mielipiteitä Lea Pulkkisen esittämää kokonaiskoulupäivämallia kohtaan sekä asennoitumista ehdotukseen, jonka mukaan työttömät voisivat toimia iltapäivätoiminnan ohjaajina.

4. Korostuuko vanhempien mielipiteissä ja toiveissa jokin Allardtin nimeämä hyvinvoinnin osa-alue?

Neljäs pääongelma keskittyy selvittämään, korostuuko vanhempien lapsensa iltapäivien viettoa koskevissa mielipiteissä ja toiveissa jokin Erik Allardtin esittämä hyvinvoinnin osatekijä. Tarkoitus on selvittää, pitävätkö vanhemmat tärkeimpänä lapsen perustarpeiden tyydyttämistä (having), sosiaalisten taitojen ja suhteiden kehittämistä (loving) vai lapsen harrastamista ja itsensä toteuttamista (being).

7 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

Tämä tutkimus on luonteeltaan survey-tutkimus. Survey-tutkimuksessa aineistonhankintamenetelmänä käytetään etupäässä kyselyä, haastatteluja tai erilaisia paperi-kynä - testejä, joilla kerätään tietoa ihmisten uskomuksista, asenteista, kiinnostuksen kohteista ja käyttäytymisestä (Gall, Gall & Borg 2005, 180). Survey-tutkimuksen tavoitteena on kuvata, vertailla ja selittää tutkittavaa ilmiötä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 125). Tässä tutkimuksessa tavoitteena on kuvata Äänekosken pienten koululaisten iltapäivien viettoa sekä vanhempien mielipiteitä ja toiveita sen suhteen. Tarkoitus on myös vertailla varsinkin keskustan ja viheralueiden koulujen eroja sekä toisaalta tyttöjen ja poikien eroja siinä, miten iltapäiviä vietetään ja millaisia näkemyksiä vanhemmilla on lasten iltapäivien vietosta.

Tutkimus on lisäksi tapaustutkimus, jonka tapauksena voidaan pitää Äänekosken kaupunkia. Tapaustutkimukselle on tyypillistä tutkimuskohteen tarkastelu yhteydessä ympäristöön (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2004, 126). Tämäkin tutkimus ottaa huomioon ympäristön eli sen, millainen Äänekoski on pienten koululaisten ja heidän vanhempiensa asuinpaikkana. Luonnollisesti tästä seuraa, etteivät saadut tulokset ole yleispäteviä, vaan vahvasti kiinni omassa ympäristössään.

7.1 Tutkimuskohteena äänekoskelaiset vanhemmat

Tutkimuksen kohteena ovat Äänekosken kaupungin peruskoulujen ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmat. Äänekoski on Keski-Suomessa sijaitseva keskisuuri, noin 13 700 asukkaan kaupunki. Asukkaista suurin osa (71 %) asuu taajamassa ja vajaa kolmannes (29 %) haja-asutusalueella eli viheralueella. (Äänekosken kaupunki 2005.) Äänekosken valitsemiseen tutkimuskohteeksi vaikutti osaltaan se, että tutkija itse on paikkakunnalta kotoisin. Lisäksi Äänekoskella on paljon vuorotyötä tekeviä vanhempia, minkä vuoksi koululaisten ilta- ja yöhoidon tarpeen selvittäminen on aiheellista.

Kaupungissa sijaitsevat työpaikat sijoittuvat enimmäkseen teollisuuden ja palvelun aloille, jotka kattavat yhteensä 75 % kaikista työpaikoista. Suurimmat työnantajat kaupungissa ovat paperin ja sellun valmistukseen keskittyneet tehtaat M-Real Oy, Noviant Oy sekä Oy Metsä-Botnia Ab, jotka yhteensä työllistävät 1072 henkilöä. Muita suuria työnantajia ovat Äänekosken kaupunki (567 työntekijää) sekä Ääneseudun terveydenhuollon kuntayhtymä (236 työntekijää). Tehdastyöstä samoin kuin terveydenhoitoalan töistä suuri osa on vuorotyötä. Työttömiä kaupungissa oli vuoden 2004 joulukuussa 1194 eli 18,1 % työväestöstä. (Äänekosken kaupunki 2005.)

Peruskoulun ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisestä Äänekosken kaupunki on tehnyt sopimuksen Koskelan setlementin kanssa. Tämän ohella kaupunki itse järjestää iltapäivätoimintaa erityisoppilaille Keskuskoululla. Koskela sijaitsee lähellä Äänekosken Keskuskoulua, joten keskustan koululaisilla on sinne varsin lyhyt matka. Viheralueiden koululaisilla on yhtäläinen oikeus osallistua Koskelan järjestämään aamu- ja iltapäivätoimintaan, mutta käytännössä pitkät välimatkat rajoittavat heidän osallistumistaan. Siksi toiminnassa on mukana pääasiassa Keskuskoulun oppilaita. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa oli Äänekoskella syksyllä 2004 mukana yhteensä 61 lasta. Koskelan ryhmissä oli 58 lasta ja kaupungin ryhmässä kolme lasta. (R. Kauranen, henkilökohtainen tiedonanto 8.10.2004.) Koskelan ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille järjestämä päiväkerho on avoinna joka koulupäivä kello 7.30–16.30. Koululaiset voivat siis tarvittaessa tulla aamuisinkin hoitoon, mikäli vanhemmat

lähtevät jo aikaisemmin töihin. Päiväkerhossa lapsia ohjataan askarteluissa, leikeissä, läksyjen teossa ja ulkoilussa. (Äänekosken kaupunki 2004.)

Tutkimukseen osallistuneista oppilaista noin 70 % kävi koulua keskustan kouluissa ja vajaa kolmannes viheralueiden pienemmissä kyläkouluissa. Keskustan kouluiksi on tässä tutkimuksessa luokiteltu sekä Äänekosken Keskuskoulu että Konginkankaan koulu, joka sijaitsee erillisessä suuremmissa taajamassaan reilun kahdenkymmenen kilometrin päässä Äänekosken keskustasta. Loput koulut ovat viheralueen kouluja, jotka sijaitsevat pienempien kylien keskuudessa ja ovat useimmat oppilasmäärältään keskustan kouluja selvästi pienempiä. Viheralueen kouluiksi luokiteltuja kouluja ovat Hieta-man, Honkolan, Kalaniemen, Koiviston, Mämmen ja Parantalan koulut.

Yli puolella (55 %) tutkimukseen osallistuneista vanhemmista ensimmäisellä luokalla oleva lapsi oli tyttö. Suurimpaan osaan perheitä (90 %) kuului kaksi vanhempaa tai huoltajaa ja noin 65 % perheistä oli kahden tai kolmen lapsen perheitä. Kyselyyn vastanneiden perheiden äideistä tuolla hetkellä noin 40 % eli reilu kolmannes oli poissa työelämästä joko äitiys- tai vanhempainlomalla (12 %), virka- tai vuorotteluvapaalla (3 %), työttömänä (11 %), kotiäitinä (11 %) tai opiskelijana (4 %). Äideistä hieman vajaa 40 % teki päivätyötä ja noin viidennes (19 %) vuorotyötä. Perheiden isistä 88 % oli mukana työelämässä. Heistä yli puolella (56 %) työ oli päivätyötä. Isien keskuudessa vuorotyön tekeminen oli jonkin verran yleisempää kuin äideillä. Työssäkäyvistä isistä erilaisia vuorotöitä teki noin 30 %, joista suurin osa oli kolmivuorotyötä. Poissa työelämästä isistä oli noin 15 %. Äitien työ oli isiä useammin osa-aikaista. Työssäkäyvistä äideistä osa-aikatyötä teki noin viidennes (21 %), kun taas isistä vain yksi (1 %).

7.2 Aineistonhankinta

Tutkimuksen aineisto kerättiin Äänekosken peruskoulun ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmille suunnatun kyselyn avulla. Kysely selvitti ennen kaikkea lasten senhetkistä iltapäivien järjestymistä sekä vanhempien mielipiteitä siitä ja koululaisten iltapäivien

päivätoiminnan järjestämisestä. Seuraavassa tarkastellaan lähemmin kyselylomakkeen laadintaa ja sen kehitysprosessia.

7.2.1 Tavoitteena koko tutkimusjoukon kattava aineisto

Tutkimuksen tavoitteena oli tavoittaa kaikkien Äänekosken ensimmäisen luokan oppilaiden (n=164) vanhemmat. Tämän vuoksi katsottiin parhaaksi hankkia aineisto kyselyn avulla koulujen kautta. Lasten iltapäivien vietosta on tehty muutamia kyselyjä aikaisemminkin. Toiset näistä on osoitettu vanhemmille ja toiset itse lapsille vastattaviksi. Tutkimuksen kannalta tärkeitä kysymyksiä selvittämään ei kuitenkaan löytynyt sopivaa valmista kyselyä, minkä vuoksi kysely päädyttiin laatimaan itse.

Alun perin kysely sisälsi sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2004) korostavat, että kysymyksiä laadittaessa on ymmärrettävä, ettei tutkija voi tietää, kuinka paljon vastaajat aiheesta tietävät (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2004, 184). Tässä tutkimuksessa aihe oli vastaajille omakohtainen ja tuttu. Siitä huolimatta vastaajat johdateltiin vielä lyhyesti aiheeseen saatekirjeen yhteydessä. Ainoa kysymys, jossa ei voinut olettaa vanhempien tietävän aiheesta kovinkaan paljoa, oli Pulkkisen kokonaiskoulupäivämallia koskeva kysymys. Siksi katsottiin parhaaksi kysymyksen yhteydessä selvittää mallia lyhyesti.

Kyselyssä, jossa tutkija ei ole vastaushetkellä läsnä, on kiinnitettävä erityistä huomiota kysymysten selvyteen ja yksiselitteisyyteen (Valli 2001, 28–29). Kysymysten selvyttä arvioitiin kyselyn esitestauksen avulla, joka toteutettiin keväällä 2004 Mämmen koulun ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden vanhemmilla. Esitestauksen perusteella useita kysymyksiä muutettiin yksityiskohtaisempaa tietoa antaviksi. Lisäksi esitestauksessa huomattiin vanhempien vastaavan huonosti avoimiin kysymyksiin. Lopullisessa kyselylomakkeessa lähes kaikkiin kysymyksiin liittyivät valmiit vastausvaihtoehdot lukuun ottamatta lapsen koulumatkaa koskevaa kysymystä sekä viimeistä vapaaehtoista kohtaa, johon vanhemmat saattoivat kirjoittaa ajatuksiaan ja toiveitaan lapsensa iltapäivien viettoa koskien. Valmiit vastausvaihtoehdot sisältävät kysymykset ovat vastaajille avoimiin kysymyksiin verrattuna huomattavasti nopeampia vastata ja hyvin suunnitel-

tuina – myös jokin muu, mikä -vaihtoehdon sisältävinä – ne selvittävät vastaajan mieliteitä varsin hyvin (Valli 2001, 44–46).

Kyselylomakkeen laadinnassa vastaajia voidaan aktivoida kyselyn aiheella, vastaajien motivoinnilla, lomakkeen pituudella, kysymysten määrällä ja tyypillä sekä lomakkeen ulkoasulla (Valli 2001, 32). Tässä tutkimuksessa vastausprosentti nousi 74 prosenttiin eli vanhemmat vastasivat kyselyyn melko aktiivisesti. Kyselyaktiivisuuteen vaikutti varmasti osaltaan se, että aihe oli vanhemmille läheinen ja ajankohtainen oman lapsen oltua koulussa vasta muutaman kuukauden. Vastaajia motivoi luultavasti myös tieto siitä, että heidän vastauksensa tulevat osaltaan ohjaamaan tulevaa iltapäivätoiminnan järjestämistä Äänekoskella. Kyselylomake oli lisäksi monistettu A5-kokoisen vihkon muotoon, mikä ehkä osaltaan teki siitä mielenkiintoisemman kuin perinteinen nippu A4-papereita.

Tähän tutkimukseen liittynyt kysely oli melko pitkä verrattuna Vallin (2001) suosittelemaan yleiseen maksimipituuteen eli viiteen sivuun (Valli 2001, 29). Vanhemmille osoitettu kysely sisälsi saatekirjeineen yhteensä kymmenen sivua. Silti melkein kaikki vanhemmat vastasivat jokaiseen kysymykseen. Suureen osaan tämän tutkimuksen kyselylomakkeen kysymyksistä liittyi useita kohtia, joihin vastattiin yhden yhteisen ohjeen perusteella. Tämä vähensi varsinaisten erillisten kysymysten määrää, mutta mahdollisti kuitenkin melko laajan ja monipuolisen tiedonhankinnan.

7.2.2 Mittari ja muuttujat

Taulukko 1 kertoo, mitä muuttujia kunkin tutkimusongelman yhteydessä on tarkasteltu. Äänekosken peruskoulujen ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmille osoitettu kysely on kokonaisuudessaan nähtävissä liitteenä 1. Ensimmäinen kysymys *Miten lapsenne viettää tällä hetkellä koulun jälkeisen ajan?* antaa vastauksia tämän tutkimuksen ensimmäiseen pääongelmaan selvittäen sitä, keiden kanssa, missä ja kuinka usein lapsi viettää iltapäiviään. Toiseen pääongelmaan eli vanhempien tyytyväisyyteen liittyy jo enemmän kysymyksiä. Kyselyn toinen kysymys selvittää yksinkertaisesti vanhempien tyytyväisyyttä lapsen nykyiseen tapaan viettää iltapäiviä. Kolmas kysymys puolestaan

selvittää vanhempien näkemyksiä lapsen tämänhetkisestä tilanteesta erilaisten väittämien avulla. Tyytyväisyyttä mittaa osaltaan myös kyselyn viides kysymys, joka selvittää sitä, missä määrin erilaiset asiat estävät vanhempia toteuttamasta lapsensa kohdalla tärkeinä pitämiään tapoja viettää iltapäiviä. Toisen pääongelman alle sijoittuvat myös kysymykset siitä, missä määrin perheessä on tarvetta lapsen iltaja yöhoidolle sekä kuinka tilanne on tähän mennessä järjestetty.

Kyselyn kysymyksistä suurin osa liittyy kolmanteen pääongelmaan eli siihen, miten vanhemmat toivovat iltapäivien järjestyvän ja millaisia sisältöjä iltapäivätoiminnalle halutaan. Kyselyn neljäs kysymys selvittää, miten tärkeänä vanhemmat pitävät erilaisia tapoja viettää koulun jälkeisiä iltapäiviä. Kuudes kysymys puolestaan selvittää vanhempien mielipiteitä Pulkkinen-kokonaiskoulupäivämallista. Seitsemäs, kahdeksas ja yhdeksäs kysymys selvittävät, mitä sisältöjä vanhemmat haluavat iltapäivätoimintaan, minkä tahon sitä tulisi järjestää ja kuka olisi sopiva sitä ohjaamaan. Tämän jälkeen kysytään vielä vanhempien valmiutta ja halukkuutta tilaisuuden tullen itse ohjata iltapäivätoimintaa sekä mielipiteitä siitä, että työttömiä työllistettäisiin iltapäivätoiminnan ohjaajiksi. Lisäksi kysytään, kuinka paljon vanhemmat ovat valmiita maksamaan iltapäivätoiminnasta.

Kyselyyn liittyy varsinaisten vanhempien mielipiteitä mittaavien kysymysten ohella kahdeksan erilaista taustamuuttujaa, joista kuusi on nimetty niin sanotuiksi perhemuuttujiksi. Perhemuuttujia ovat lapsen koulumatkan pituus, perheeseen kuuluvien vanhempien määrä, perheeseen kuuluvien lasten määrä, ensimmäisellä luokalla olevan lapsen sijoittuminen perheen lasten ikäjärjestykseen, vanhempien työtilanne sekä työn kokotai osa-aikaisuus. Nämä kaikki ovat niin sanottuja rakennetekijöitä, joiden yhteyksiä vanhempien vastauksiin selvitetään erityisesti ensimmäisen pääongelman yhteydessä. Aineiston käsittelyn helpottamiseksi jaoteltiin vanhempien työtilannetta koskevat vastaukset kolmeen luokkaan; poissa työelämästä, päivätyö ja vuorotyö. Poissa työelämästä kattaa työttömien ja kotiäitien sekä -isien lisäksi äitiys- tai vanhempainlomalla sekä virka- tai vuorotteluvapaalla olevat ja opiskelevat vanhemmat. Vuorotyöhön puolestaan sisältyy kaksi- ja kolmivuorotyö, iltaja yötyö, viikonlopputyö sekä yrittäjäyys. Muita kyselyyn liittyviä taustamuuttujia ovat ensimmäisellä luokalla olevan lapsen sukupuoli ja kyselyyn vastannut henkilö. Koulu, jota kyselyyn vastanneen vanhemman lapsi käy,

pystyttiin selvittämään kyselyjen koodauksen avulla. Aivan kyselyn lopussa on vapaa-valintainen avoin kysymys, jossa vanhemmille annetaan mahdollisuus kirjoittaa ajatuksiaan ja toiveitaan lapsensa iltapäivien viettoa koskien. Kyselyyn vastanneista vanhemmista yhteensä 32 (26 %) vastasi tähän vapaaehtoiseen kohtaan.

TAULUKKO 1 Tutkimuksen muuttajat tutkimusongelmittain

TUTKIMUSONGELMA	MUUTTUJAT
1. Miten ensimmäisellä luokalla olevat lapset viettävät koulun jälkeiset iltapäivänsä Äänekoskella?	- lapsen iltapäivän viettotavat
○ Onko perhemuuttujilla yhteyttä siihen, miten iltapäiviä vietetään?	- lapsen iltapäivän viettotavat - perheeseen kuuluvien vanhempien / huoltajien määrä - perheen lapsimäärä - lapsen asema ikäjärjestyksessä - koulumatkan pituus - isän ja äidin työ - isän ja äidin työn laatu
○ Onko tyttöjen ja poikien välillä eroa siinä, miten iltapäiviä vietetään?	- lapsen iltapäivän viettotavat - sukupuoli
○ Onko keskustan ja viheralueiden koulujen välillä eroa koululaisten iltapäivien viettämisessä?	- lapsen iltapäivän viettotavat - koulun sijainti
2. Millaisena vanhemmat kokevat lapsensa nykyisen koulun jälkeisten iltapäivien järjestämisen?	- tyytyväisyys lapsen tapaan viettää iltapäiviä - tyytyväisyyteen liittyvät väittämät (a-e) - esteet
○ Onko keskustan ja viheralueiden koululaisten vanhempien tyytyväisyydessä eroja?	- kokonaistyytyväisyys - esteet - koulun sijainti
○ Onko tyttöjen ja poikien vanhempien välillä eroja tyytyväisyydessä iltapäivien järjestämiseen?	- kokonaistyytyväisyys - esteet - sukupuoli
○ Esiintyykö perheissä tarvetta lasten ilta- ja yöhoidon järjestämiseen?	- ilta- / yöhoidon tarve - vanhempien työ - perheeseen kuuluvien vanhempien / huoltajien määrä
3. Miten vanhemmat toivovat lapsensa iltapäivien järjestävän?	- aikuisen tarpeeseen liittyvät väittämät (f-g) - iltapäivän viettotapojen tärkeys
○ Miten vanhemmat suhtautuvat Pulkkinen malliin kokonaiskoulupäivästä?	- kokonaiskoulupäivämallia koskevat väittämät
○ Mitä sisältöjä vanhemmat toivovat iltapäivätoimintaan?	- iltapäivätoiminnan sisällöt
○ Onko lapsen sukupuolella yhteyttä siihen, millaista toimintaa vanhemmat hänelle haluavat iltapäiviksi?	- iltapäivän viettotapojen tärkeys - iltapäivätoiminnan sisällöt - sukupuoli
○ Minkä tahon vanhemmat haluavat järjestävän iltapäivätoimintaa?	- iltapäivätoimintaa järjestävä taho - toiminnan ohjaaja - oma valmius ohjata iltapäivätoimintaa - maksut
○ Miten vanhemmat suhtautuvat työttömiin iltapäivätoiminnan ohjaajina?	- työttömien toimimista iltapäivätoiminnan ohjaajina koskevat väittämät
4. Korostuuko vanhempien mielipiteissä ja toiveissa jokin Allardtin nimeämä hyvinvoinnin osa-alue?	- having-muuttuja - loving-muuttuja - being-muuttuja

7.2.3 Kyselyn suorittaminen koulujen kautta

Tutkimuksen aiheesta ja suunnitelmista kerrottiin Äänekosken kaupungin silloiselle koulutoimenjohtajalle, Risto Kauraselle, ensimmäisen kerran jo keväällä 2004. Hän antoi omalta osaltaan luvan tutkimuksen suorittamiseen ja esitteli aihetta myös koulujen rehtoreille ja johtajille heidän yhteisessä kokouksessaan. Tutkimus sai kokouksessa positiivisen vastaanoton. Keväällä 2004 suoritettiin kyselyn esitestaus Äänekosken Mämmen koululla. Ennen lopullisen kyselyn lähettämistä koteihin otettiin vielä syksyllä 2004 erikseen yhteyttä jokaisen Äänekosken koulun rehtoriin tai johtajaan henkilökohtaisesti ja varmistettiin, että lupa tutkimukselle ja sen toteuttamiselle koulujen kautta oli todella olemassa.

Kysely lähetettiin jokaisen ekaluokkalaisen lapsen vanhemmille koulujen kautta lokakuussa 2004. Kyselyn suorittaminen koulujen välityksellä kävi varsin helposti opettajien kanssa tehdyn hyvän yhteistyön ansiosta. Kyselyt vietiin maanantaina 18.10.2004 kaikkiin kahdeksaan Äänekoskella sijaitsevaan peruskouluun jaettavaksi jokaiselle ekaluokkalaiselle lapselle kotiin vietäväksi. Oppilaat siis veivät kyselyt koteihinsa ja palauttivat ne täytettyinä kouluille. Seuraavan viikon perjantaina 29.10.2004 kyselyt haettiin kouluilta.

Ensimmäisen luokan oppilaita Äänekoskella oli yhteensä 164. He jakautuivat eri koulujen kesken seuraavasti: Keskuskoulu 109 oppilasta, Konginkankaan koulu 15, Hietaman koulu 5, Honkolan koulu 15, Kalaniemen koulu 2, Koiviston koulu 6, Mämmen koulu 11, Parantalan koulu 1 oppilasta. Kyselyistä palautui täytettynä yhteensä 121, joten vastausprosentiksi tuli jo edellä mainittu 74 %. Näistä Keskuskoululta tuli 74, Konginkankaan koululta 11, Hietaman koululta 4, Honkolan koululta 14, Kalaniemen koululta 2, Koiviston koululta 6, Mämmen koululta 9 ja Parantalan koululta 1 kysely.

7.3 Aineiston analyysi

Kyselyn avulla kerätty tutkimusaineisto analysoitiin määrällisin menetelmin lukuun ottamatta kyselyn viimeistä vapaaehtoista avointa kohtaa sekä jokin muu, mikä -kohtiin kirjoitettuja vastauksia. Aineiston tilastollisessa analysoinnissa apuna käytettiin SPSS-ohjelmaa, jonne kyselylomakkeen vastaukset syötettiin. Vanhempien vapaasti kirjoittamat kommentit oman lapsensa iltapäivien järjestämiseen ja oman perheen tilanteeseen liittyen analysoitiin laadullisesti hyödyntäen teemoittelua. Seuraavasta taulukosta (taulukko 2) ilmenee, mitä menetelmiä analyysissa on käytetty kunkin tutkimusongelman kohdalla.

TAULUKKO 2 Tutkimuksessa käytetyt analyysimenetelmät

TUTKIMUSONGELMA	KÄYTETTY ANALYYSIMENETELMÄ
- Miten ensimmäisellä luokalla olevat lapset viettävät koulun jälkeiset iltapäivänsä Äänekoskella?	suorat jakaumat, Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerroin
o Onko perhemuuttujilla yhteyttä siihen, miten iltapäiviä vietetään?	ristiintaulukointi, khin neliö -testi, Fisherin tarkka nelikenttätesti, Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerroin
o Onko tyttöjen ja poikien välillä eroa siinä, miten iltapäiviä vietetään?	ristiintaulukointi, khin neliö -testi, Fisherin tarkka nelikenttätesti, Cramérin V
o Onko keskustan ja viheralueiden koulujen välillä eroa koululaisten iltapäivien viettämisessä?	ristiintaulukointi, khin neliö -testi, Fisherin tarkka nelikenttätesti, Cramérin V
- Millaisena vanhemmat kokevat lapsensa nykyisen koulun jälkeisten iltapäivien järjestämisen?	suorat jakaumat, pääkomponenttianalyysi, Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerroin, keskiarvot
o Onko keskustan ja viheralueiden koululaisten vanhempien tyytyväisyydessä eroja?	faktoripistemäärät, Studentin t-testi
o Onko tyttöjen ja poikien vanhempien välillä eroja tyytyväisyydessä iltapäivien järjestämiseen?	faktoripistemäärät, Studentin t-testi
o Esiintyykö perheissä tarvetta lasten iltaja yöhoidon järjestämiseen?	suorat jakaumat, ristiintaulukointi, khin neliö -testi, Fisherin tarkka nelikenttätesti
- Miten vanhemmat toivovat lapsensa iltapäivien järjestävän?	suorat jakaumat, keskiarvot, pääkomponenttianalyysi
o Miten vanhemmat suhtautuvat Pulkkisen malliin kokonaiskoulupäivästä?	suorat jakaumat, pääkomponenttianalyysi, teemoittelu
o Mitä sisältöjä vanhemmat toivovat iltapäivätoimintaan?	suorat jakaumat, pääkomponenttianalyysi
o Onko lapsen sukupuolella yhteyttä siihen, millaista toimintaa vanhemmat hänelle haluavat iltapäiviksi?	Studentin t-testi
o Minkä tahon vanhemmat haluavat järjestävän iltapäivätoimintaa?	suorat jakaumat
o Miten vanhemmat suhtautuvat työttömiin iltapäivätoiminnan ohjaajina?	suorat jakaumat, pääkomponenttianalyysi, teemoittelu
- Korostuuko vanhempien mielipiteissä ja toiveissa jokin Allardin nimeämä hyvinvoinnin osa-alue?	summapistemäärät, keskiarvot

Lapsen sukupuolen, perhemuuttujien sekä koulujen sijainnin yhteyksiä lasten iltapäivien viettotapoihin selvitetään ristiintaulukointien ja Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerrointen avulla. Khin neliö -testin paremman toimivuuden ja taulukoiden selvyuden kannalta vastausvaihtoehdot ”ei koskaan” ja ”harvoin” sekä ”toisinaan” ja ”usein” on yhdistetty. Vastausvaihtoehtoja on yhdistelty myös ilta- ja yöhoidon tarvetta tarkasteltaessa, minkä jälkeen jäljelle ovat jääneet vaihtoehdot ”ei tarvetta” ja ”tarve”. Tästä huolimatta khin neliö -testi ei toiminut kaikkien ristiintaulukointien yhteydessä vähäisten solufrekvenssien vuoksi. Näissä kohdissa on p-arvon laskemiseen käytetty Fisherin tarkkaa nelikenttätestiä.

Vanhempien tyytyväisyyttä sekä eri iltapäivän viettotapojen ja iltapäivätoiminnan sisältöjen tärkeyttä analysoitaessa on pääkomponenttianalyysin avulla muodostettu useammista muuttujista koostuvia uusia muuttujia. Pääkomponenttianalyysia käytettiin osaltaan myös osoittamaan tutkimuksen validiutta eli sisäistä yhteneväisyyttä, kuten on tehty esimerkiksi tarkasteltaessa vanhempien suhtautumista kokonaiskoulupäivämalliin tai työttömiin iltapäivätoiminnan ohjaajina. Pääkomponenttianalyysin rinnalla on käytetty oblimin-menetelmää, mutta näistä kahdesta pääkomponenttianalyysi tarjosi selvempiä tuloksia.

Allardtin hyvinvointiteorian eri osa-alueiden (elintaso, yhteisyyssuhteet, itsensä toteuttaminen) korostumista on tutkittu muodostamalla iltapäivien erilaisten järjestämistapojen sekä iltapäivätoiminnan eri sisältöjen tärkeyttä mittaavista muuttujista omat having-, loving- ja being-muuttujat. Elintasaan, yhteisyyssuhteisiin ja itsensä toteuttamiseen liittyvät seuraavat muuttujat:

- having (elintaso)
 - o järjestämistavat: kotona vanhemman kanssa osittaisen hoitovapaan ja hoitorahan turvin, kotona jonkun muun aikuisen kanssa, hoivatyyppisessä iltapäivätoiminnassa
 - o sisällöt: läksyjen tekoa, lepoa, ruoanlaittoa
- loving (yhteisyyssuhteet)
 - o järjestämistavat: ohjatussa / valvotussa leikkikenttätoiminnassa
 - o sisällöt: vapaata leikkiä, ohjattua leikkiä
- being (itsensä toteuttaminen)

- järjestämistavat: toiminnallisessa iltapäivätoiminnassa, ohjatussa kerhotoiminnassa
- sisällöt: askartelua, kuvataidetta, musiikkia, liikuntaa, kädentaitoja, luonnontutkimista, tietotekniikkaa

Having-, loving- ja being-muuttujien osalta on saatu jokaiselle vastaajalle arvo laskeamalla keskiarvo muuttujan sisältämien muuttujien arvoista. Lopullisessa analyysissä on käytetty hyväksi having-, loving- ja being-muuttujien koko aineistossa saamia keskiarvoja.

7.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tämän tutkimuksen luotettavuutta parantaa jo osaltaan tutkimuksen kulun tarkka selostaminen. Tutkimuksessa käytetty aineistonhankintatapa on yksityiskohtaisesti kuvattu ja analysoinnissa käytetyt menetelmät selvästi esitetty, joten tutkimus on helposti toisten tutkijoiden toistettavissa. Saatujen tulosten luotettavuutta lisää myös melko korkeaksi noussut vastausprosentti. Tulosten voidaan siten olettaa kertovan melko kattavasti äänekoskelaisten ensimmäisen luokan oppilaiden vanhempien näkemyksistä koululaisten iltapäivien viettoon liittyen.

Tutkimuksessa käytetyn mittarin validius eli sen kyky mitata haluttuja asioita on pyritty varmistamaan esitestauksen, vastaajille annettujen selkeiden vastausohjeiden sekä aineiston analysoinnin yhteydessä tehtyjen pääkomponenttianalyyysien avulla. Tutkimuksen validiudesta ja kyselylomakkeen toimivuudesta kertoo myös se, että toisissa tutkimuksissa on jokseenkin samantyyllisillä kysymyksillä saatu samankaltaisia tuloksia. Vastaajien voidaan siis tässä tutkimuksessa olettaa ymmärtäneen kysymykset tutkijan tarkoittamalla tavalla. Kyselyn hyvänä puolena voidaan pitää sitä, ettei tutkija ole läsnäolollaan vaikuttamassa vastaajien toimintaan. Toisaalta tällä tavalla toimittaessa tutkija ei voi olla varma, kuinka rehellisiä ja paneutuneita vastaajat ovat kyselyä täyttäessään olleet (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 184).

Aineiston siirtämisessä kyselylomakkeista SPSS-ohjelmaan on saattanut syntyä inhimillisiä näppäilyvirheitä, joita ei myöhemmässä vaiheessa ole enää havaittu. Näiden virheiden mahdollisuutta vähentää kuitenkin vastausten johdonmukaisuuden eli kyselyn reliabiliteetin tarkastelu. Kyselyn reliabiliteettia on mitattu analyysivaiheessa laskemalla korrelaatiokertoimia ja Cronbachin alfa -reliabiliteettikertoimia. Tutkimusaineistosta selvitetty korrelaatiot ovat osoittautuneet järkeenkäyviksi ja ristiriidattomiksi. Cronbachin alfa -kerroin ilmaisee mittarin sisäistä yhdenmukaisuutta ja sen tulisi mielellään asettua välille 0.60–0.85 (Tähtinen & Kaljonen 1996, 139–143). Vaikka Cronbachin alfa ei tässä tutkimuksessa ole kaikin paikoin noussut korkeaksi, on tutkimuksessa esitetty perusteita sille, miksi tiettyjen muuttujien oletetaan silti mittaavan samaa asiaa. Allardtin hyvinvoinnin osa-alueiden korostumista tarkasteltaessa ilmenevät alhaiset Cronbachin alfa-kertoimet johtuvat varmasti osaltaan siitä, että hyvinvointiteoria tuli tutkimukseen mukaan vasta kyselyn toteutuksen jälkeen. Tutkimuksen reliabiliteetista voidaan kuitenkin todeta, että vastaajat ovat vastanneet samantyyliisiin kysymyksiin melko johdonmukaisesti samalla tavoin, jolloin mahdollisuus vastausten sattumanvaraisuuteen pienenee.

Koska kyseessä on tapaustutkimus, tapauksenaan Äänekoski, tulokset eivät ole suoraan yleistettävissä suurempaan joukkoon. Koululaisten iltapäivätoiminnan järjestäminen ja vanhempien työtilanteet vaihtelevat jonkin verran kunnittain, joten tulokset eivät muodostu kaikkialla samanlaisiksi. Silti tämän tutkimuksen tulokset ovat joiltain osin hyvin yhteneväisiä aiemmin tehtyihin samankaltaisiin tutkimuksiin verrattuna.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tulosten esittely etenee pääasiassa tutkimusongelmittain. Luvun lopussa tarkastellaan erikseen vanhempien avoimeen kysymykseen kirjoittamia mielipiteitä ja näkemyksiä lastensa iltapäivien järjestymisestä. Kyselyn suorat jakaumat ovat nähtävissä liitteessä 1 ja avointen kysymysten vastaukset liitteessä 2. Suurimpaan osaan (86 %) kyselyistä on vastannut perheen äiti. Noin kymmenesosaan kyselyistä vanhemmat tai huoltajat ovat vastanneet yhdessä ja lopuissa vastaajana on toiminut perheen isä. Tilastolliset merkitsevyydet on tekstissä ilmaistu seuraavalla tavalla:

- $p \leq .05$ tilastollisesti melkein merkitsevä
- $p \leq .01$ tilastollisesti merkitsevä
- $p \leq .001$ tilastollisesti erittäin merkitsevä.

8.1 Lasten erilaiset tavat viettää iltapäiviä

Liitteessä 1 on nähtävissä, miten eri tavoin ja kuinka usein lapset viettävät koulun jälkeisiä iltapäiviään. Noin 70 % kyselyyn vastanneista vanhemmista kertoo, ettei heidän ensimmäisellä luokalla oleva lapsensa koskaan vietä koulun jälkeistä aikaansa yksin kotona. Vain alle 2 % lapsista on koulun jälkeen usein yksin kotona. Jonkin verran enemmän ensimmäisellä luokalla olevat lapset ovat koulun jälkeen kotona sisarustensa

kanssa; usein tai toisinaan sisarustensa kanssa on noin neljännes lapsista. Noin kahdessa kolmesta perheestä (66 %) lapsi on koulun jälkeen usein vanhemman kanssa kotona. Kunnallisessa iltapäivähoidossa tai -kerhossa on noin 30 % lapsista. Heistä 64 % viettää iltapäiviään usein iltapäivätoiminnassa.

Taulukko 3 kertoo, millaisia yhteyksiä lasten erilaisilla tavoilla viettää iltapäiviä on keskenään. Korrelaatioista nähdään, että iltapäivien vietto yksin kotona on tilastollisesti melkein merkitsevästi ($p=.020$) yhteydessä iltapäivien viettoon kotona sisarusten kanssa. Lapset, jotka ovat usein yksin kotona, ovat myös usein kotona sisarustensa kanssa. Yksin kotona olemisella ja kotona kavereitten kanssa olemisella on tilastollisesti merkitsevä keskinäinen yhteys ($p=.002$). Lisäksi kotona kaverin kanssa iltapäiviään viettävät lapset ovat muita useammin kotona sisarustensa kanssa. Tämä yhteys on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p<.001$). Myös kotona kavereitten kanssa ja kaverin luona olemisen välillä on tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys ($p<.001$). Lapset, jotka ovat useammin kotona kavereitten kanssa, viettävät siis iltapäiviään myös useammin jonkun kaverin luona. Toisaalta lapset, jotka viettävät iltapäiviään kotona kavereitten kanssa, viettävät harvemmin iltapäiviään kunnallisessa iltapäivätoiminnassa. Tämä yhteys on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p=.013$). Sen sijaan kavereitten kanssa iltapäiviään viettävät lapset viettävät useammin aikaa ohjatun harrastuksen parissa. Iltapäivän viettämisen kotona kavereitten kanssa ja ohjatun harrastuksen parissa välinen yhteys on tilastollisesti merkitsevä ($p=.005$). Samalla tavalla kaverin luona iltapäivien viettämislä on tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys ($p<.001$) iltapäivien viettoon ohjatun harrastuksen parissa.

Lapset, jotka viettävät useammin aikaa kotona vanhemman tai huoltajan kanssa, viettävät harvemmin iltapäiviään kunnallisessa iltapäivähoidossa. Näiden kahden muuttujan välinen yhteys on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p<.001$). Samoin kotona vanhemman kanssa iltapäiviään viettävät lapset osallistuvat harvemmin yksityiseen iltapäivätoimintaan. Tämä yhteys on tilastollisesti merkitsevä ($p=.005$). Kotona isovanhempiensa kanssa iltapäiviään muita useammin viettävät lapset ovat vastaavasti useammin iltapäivisin myös isovanhempiensa luona. Näiden muuttujien välinen yhteys on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p<.001$). Kotona isovanhempien kanssa oleminen on tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p=.001$) yhteydessä myös kotona muun sukulaisen tai tuttavan

kanssa iltapäivien viettämiseen. Samalla tavoin kuin isovanhempien kohdalla, kotona muun sukulaisen tai tuttavän kanssa muita useammin olevat lapset viettävät useammin iltapäiviään myös heidän luonaan. Yhteys on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$).

Muun sukulaisen tai tuttavän luona iltapäivien viettäminen on tilastollisesti melkein merkitsevästi ($p = .032$) yhteydessä ajan viettämiseen ohjatun harrastustoiminnan parissa. Lapset, jotka viettävät useammin koulun jälkeisiä iltapäiviään sukulaisen tai tuttavän luona viettävät useammin aikaa myös ohjatun harrastuksen parissa. Samalla tavoin ohjatun harrastustoiminnan parissa ajan viettäminen on tilastollisesti melkein merkitsevästi ($p = .030$) yhteydessä yksityisessä iltapäivätoiminnassa olemisen kanssa.

TAULUKKO 3 Lasten iltapäivän viettotapojen keskinäiset korrelaatiot

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1 yksin kotona	100											
2 kotona sisarusten kanssa	23	100										
3 kotona kavereitten kanssa	30	44	100									
4 kotona vanhemman / huoltajan kanssa	-15	04	00	100								
5 kotona isovanhempien kanssa	05	06	06	12	100							
6 kotona muun sukulaisen / tuttavän kanssa	14	07	11	15	33	100						
7 kaverin luona	12	19	36	-04	04	05	100					
8 isovanhempien luona	05	-01	05	-12	49	-04	00	100				
9 muun sukulaisen / tuttavän luona	03	01	14	01	09	44	12	14	100			
10 kunnallisessa iltapäivähoidossa / -kerhossa	-13	-18	-24	-46	-10	11	-12	-11	15	100		
11 yksityisessä iltapäivähoidossa / -kerhossa	10	-08	05	-27	-05	-14	04	-05	02	16	100	
12 ohjatun harrastuksen parissa	03	11	28	-10	11	03	41	01	21	11	22	100

8.1.1 Perhemuuttujien yhteydet lasten iltapäivien viettotapoihin

Ensimmäisen luokan oppilaiden perheistä joka kymmenennessä on vain yksi vanhempi tai huoltaja. Taulukosta 4 on nähtävissä, että ensimmäisellä luokalla oleva lapsi on yksinhuoltajaperheissä hieman useammin yksin kotona koulun jälkeen verrattuna kahden vanhemman tai huoltajan perheisiin. Ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä. Sen sijaan vanhempien ja huoltajien määrällä on tilastollisesti merkitsevä ($p < .01$) yhteys siihen, kuinka usein lapsi viettää koulun jälkeisiä iltapäiviään kotona vanhemman tai huoltajan kanssa. Yksinhuoltajaperheiden lapset viettävät harvemmin iltapäiviään yhdessä vanhemman kanssa kotona. Cramérin V-arvo jää kuitenkin varsin alhaiseksi (0.28), joten yhteys ei ole kovin voimakas. Kahden huoltajan perheiden lapset viettävät myös jonkin verran enemmän iltapäiviään isovanhempien kanssa. Tämä ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä.

TAULUKKO 4 Perheeseen kuuluvien vanhempien / huoltajien määrä lapsen iltapäivien viettotapojen funktiona

vanhempien / huoltajien määrä	yksin kotona %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
yksi	82	18	100	11
kaksi	91	9	100	100

 $x^2=0.9$ df=1 p=n.s.

vanhempien / huoltajien määrä	kotona sisarusten kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
yksi	73	27	100	11
kaksi	73	27	100	97

 $x^2=0.0$ df=1 p=n.s.

vanhempien / huoltajien määrä	kotona kavereitten kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
yksi	82	18	100	11
kaksi	89	11	100	97

 $x^2=0.4$ df=1 p=n.s.

vanhempien / huoltajien määrä	kotona vanhemman / huoltajan kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
yksi	50	50	100	10
kaksi	13	87	100	104

 $x^2=8.8$ df=1 p=.003; Cramérin V=0.28

vanhempien / huoltajien määrä	kotona isovanhempien kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
yksi	100	0	100	10
kaksi	79	21	100	97

 $x^2=2.5$ df=1 p=n.s.

(jatkuu)

TAULUKKO 4 (jatkuu)

vanhempien / huoltajien määrä	kotona muun sukulaisen / tuttavien kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
yksi	100	0	100	10
kaksi	99	1	100	95

Fisherin tarkka nelikenttätesti: $p=1.000$ (n.s.)

vanhempien / huoltajien määrä	kaverin luona %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
yksi	80	20	100	10
kaksi	83	17	100	96

 $\chi^2=0.1$ df=1 p=n.s.

vanhempien / huoltajien määrä	isovanhempien luona %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
yksi	90	10	100	10
kaksi	76	24	100	97

 $\chi^2=1.0$ df=1 p=n.s.

vanhempien / huoltajien määrä	muun sukulaisen / tuttavien luona %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
yksi	90	10	100	10
kaksi	95	5	100	94

 $\chi^2=0.4$ df=1 p=n.s.

vanhempien / huoltajien määrä	kunnallisessa iltapäivähoidossa / -kerhossa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
yksi	73	27	100	11
kaksi	75	25	100	97

 $\chi^2=0.0$ df=1 p=n.s.

vanhempien / huoltajien määrä	yksityisessä iltapäivähoidossa / -kerhossa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
yksi	91	9	100	11
kaksi	96	4	100	95

Fisherin tarkka nelikenttätesti: $p=.428$ (n.s.)

vanhempien / huoltajien määrä	ohjatun harrastuksen parissa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
yksi	80	20	100	10
kaksi	81	19	100	95

 $\chi^2=0.0$ df=1 p=n.s.

Taulukko 5 esittää korrelaatiokertoimin, missä määrin lapsen koulumatkan pituudella, perheen lapsimäärällä ja ensimmäisellä luokalla olevan lapsen asemalla ikäjärjestyksessä on yhteyttä siihen, miten lapsi viettää koulun jälkeisiä iltapäiviään. Perheen lapsimäärällä on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p<.001$) yhteys siihen, kuinka usein lapsi viettää iltapäiviään kotona sisarustensa kanssa. Mitä enemmän perheessä on lapsia, sitä useammin ensimmäisellä luokalla oleva lapsi viettää iltapäiviään sisarustensa kanssa. Samalla tavoin lapsen asema ikäjärjestyksessä on tilastollisesti erittäin merkitsevästi yh-

teydessä iltapäivien viettoon kotona sisarusten kanssa. Mitä nuorempi lapsi perheessä on, sitä useammin hän viettää iltapäiviään sisarustensa kanssa kotona. Perheen lapsimäärällä on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p < .05$) yhteys lasten iltapäivien viettoon kotona muun sukulaisen tai tuttavän kanssa. Lapsimäärältään suurempien perheiden lapset viettävät harvemmin iltapäiviään muun sukulaisen tai tuttavän kanssa kotona. Lapsen koulumatkan pituus on tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p < .001$) yhteydessä lapsen iltapäivien viettoon muun sukulaisen tai tuttavän luona. Lapset, joilla on pidempi koulumatka, viettävät siis jonkin verran useammin koulun jälkeisiä iltapäiviään muun sukulaisen tai tuttavän luona.

TAULUKKO 5 Perheen lapsimäärän, lapsen aseman ikäjärjestyksessä ja koulumatkan pituuden korrelaatiot iltapäivien viettotapoihin (tilastollisesti merkitsevät korrelaatiot lihavoitu)

lapsen iltapäivän viettotapa	perheen lapsimäärä	lapsen asema ikäjärjestyksessä (vanhin / ainut → nuorin)	koulumatkan pituus
yksin kotona	-15	01	01
kotona sisarusten kanssa	33	42	00
kotona kavereitten kanssa	03	02	01
kotona vanhemman / huoltajan kanssa	12	-03	15
kotona isovanhempien kanssa	14	-04	04
kotona muun sukulaisen / tuttavän kanssa	-21	-19	12
kaverin luona	01	07	08
isovanhempien luona	-03	02	-03
muun sukulaisen / tuttavän luona	-19	-01	39
kunnallisessa iltapäivähoidossa / -kerhossa	-15	-05	-10
yksityisessä iltapäivähoidossa / -kerhossa	-03	04	-08
ohjatun harrastuksen parissa	13	-02	08

Isän ja äidin työtilanteen yhteyttä lasten tapaan viettää iltapäiviään tarkastellaan lähemmin taulukossa 6. Kyselyyn vastanneista perheistä vain yhdellä työssäkäyvistä isistä on osa-aikatyö, joten isän työn laadun yhteyttä lasten iltapäivien viettoon ei ole mahdollista tämän aineiston perusteella selvittää. Sen sijaan äitien työn laatua ja sen yhteyttä lasten iltapäivien viettoon voidaan tarkastella.

Isän työllä ei ole tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä lapsen iltapäivien viettoon. Äidin työllä puolestaan on tilastollisesti merkitsevä yhteys ($p = .004$) lapsen iltapäivien viettoon yksin kotona. Vuorotyötä tekevien äitien lapset viettävät useammin aikaa koulun jälkeen yksin kotona kuin päivätyössä tai poissa työelämästä olevien äitien lapset. Lapset, joiden äidit ovat poissa työelämästä, viettävät kaikkein harvimmin aikaansa koulun jäl-

keen yksin kotona. Vastaavasti äidin työllä on tilastollisesti melkein merkitsevä yhteys ($p=.011$) siihen, kuinka usein lapsi viettää iltapäiviään kotona vanhemman tai huoltajan kanssa. Perheissä, joissa äiti on poissa työelämästä, lapsi viettää useammin iltapäiviä vanhemman kanssa kotona kuin perheissä, joissa äiti käy töissä. Harvimmin iltapäiviä kotona vanhemman kanssa viettävät lapset, joiden äidit tekevät vuorotyötä.

Perheissä, joissa äiti tekee vuorotyötä, lapset viettävät enemmän aikaa kotona muun sukulaisen tai tuttavän kanssa verrattuna perheisiin, joissa äiti on päivätyössä tai poissa työelämästä. Harvimmin lapset viettävät iltapäiviään muun sukulaisen tai tuttavän kanssa kotona, kun äiti ei ole mukana työelämässä. Äidin työllä on lisäksi tilastollisesti merkitsevä yhteys ($p=.002$) siihen, kuinka usein lapsi viettää koulun jälkeisiä iltapäiviään kunnallisessa iltapäivähoidossa tai -kerhossa. Lapset, joiden äidit tekevät vuorotyötä, viettävät enemmän aikaa kunnallisessa iltapäivähoidossa tai -kerhossa verrattuna lapsiin, joiden äidit ovat päivätyössä tai poissa työelämästä. Lapset, joiden äidit eivät käy töissä, viettävät kaikkein harvimmin aikaa kunnallisessa iltapäivähoidossa tai -kerhossa. Sillä, onko työssäkäyvän äidin työ koko- vai osa-aikatyötä, ei ole tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä lasten erilaisiin tapoihin viettää iltapäiviään.

TAULUKKO 6 Isän ja äidin työn korrelaatiot lasten iltapäivien viettotapoihin

lapsen iltapäivän viettotapa	isän työ (1=poissa työ- elämästä, 2=päivätyö, 3=vuorotyö)	äidin työ (1=poissa työ- elämästä, 2=päivätyö, 3=vuorotyö)	äidin työn laatu (0= osa-aikatyö, 1=kokoai- kutyö)
yksin kotona	-03	28	-08
kotona sisarusten kanssa	06	-15	-16
kotona kavereitten kanssa	00	-11	-06
kotona vanhemman / huoltajan kanssa	-09	-24	-23
kotona isovanhempien kanssa	06	17	-04
kotona muun sukulaisen / tuttavän kanssa	04	32	-01
kaverin luona	02	08	-05
isovanhempien luona	11	15	-08
muun sukulaisen / tuttavän luona	01	12	-01
kunnallisessa iltapäivähoidossa / -kerhossa	06	31	10
yksityisessä iltapäivähoidossa / -kerhossa	-14	05	14
ohjatun harrastuksen parissa	-13	17	23

8.1.2 Sukupuolten väliset erot iltapäivien vietossa

Taulukko 7 kertoo, kuinka tytöt ja pojat viettävät iltapäiviään. Erot tyttöjen ja poikien iltapäivien vietossa ovat varsin vähäisiä. Tytöt viettävät jonkin verran poikia useammin iltapäiviään kotona kavereitten kanssa. Tämä ero on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p=.021$). Cramérin V-arvo on 0.22, joten yhteys ei ole kovin voimakas. Tytöt viettävät poikia useammin iltapäiviään myös kavereiden luona. Tämä ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä. Lisäksi tytöt viettävät jonkin verran useammin aikaansa isovanhempien kanssa kuin pojat. Ero ei tässäkään ole silti tilastollisesti merkitsevä.

TAULUKKO 7 Lapsen iltapäivän viettotavat sukupuolen funktiona

sukupuoli	yksin kotona %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
tyttö	90	10	100	60
poika	90	10	100	51

 $x^2=0.0$ df=1 p=n.s.

sukupuoli	kotona sisarusten kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
tyttö	77	23	100	57
poika	69	31	100	51

 $x^2=1.0$ df=1 p=n.s.

sukupuoli	kotona kavereitten kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
tyttö	81	19	100	59
poika	96	4	100	49

 $x^2=5.4$ df=1 p=.021; Cramérin V=0.22

sukupuoli	kotona vanhemman / huoltajan kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
tyttö	17	83	100	63
poika	16	84	100	51

 $x^2=0.1$ df=1 p=n.s.

sukupuoli	kotona isovanhempien kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
tyttö	79	21	100	58
poika	84	16	100	49

 $x^2=0.3$ df=1 p=n.s.

sukupuoli	kotona muun sukulaisen / tuttavan kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
tyttö	100	0	100	56
poika	98	2	100	49

Fisherin tarkka nelikenttätesti: p=.467 (n.s.)

(jatkuu)

TAULUKKO 7 (jatkuu)

sukupuoli	kaverin luona %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
tyttö	79	21	100	57
poika	88	12	100	49

$x^2=1.5$ $df=1$ $p=n.s.$

sukupuoli	isovanhempien luona %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
tyttö	74	26	100	58
poika	82	18	100	49

$x^2=0.9$ $df=1$ $p=n.s.$

sukupuoli	muun sukulaisen / tuttavän luona %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
tyttö	91	9	100	55
poika	98	2	100	49

Fisherin tarkka nelikenttätesti: $p=.210$ (n.s.)

sukupuoli	kunnallisessa iltapäivähoidossa / -kerhossa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
tyttö	72	28	100	58
poika	78	22	100	50

$x^2=0.4$ $df=1$ $p=n.s.$

sukupuoli	yksityisessä iltapäivähoidossa / -kerhossa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
tyttö	93	7	100	58
poika	98	2	100	48

Fisherin tarkka nelikenttätesti: $p=.374$ (n.s.)

sukupuoli	ohjatun harrastuksen parissa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
tyttö	79	21	100	57
poika	83	17	100	48

$x^2=0.3$ $df=1$ $p=n.s.$

8.1.3 Viheralueiden ja keskustan koulujen erot lasten iltapäivien vietossa

Taulukko 8 esittää lasten iltapäivien viettotapojen jakautumista viheralueiden ja keskustan koulujen kesken. Koulun jälkeisten iltapäivien vietossa keskustan koulut ja viheralueen koulut eroavat tilastollisesti merkitsevästi ($p=.010$) sen suhteen, kuinka usein lapset viettävät koulun jälkeistä aikaa kotona sisarustensa kanssa. Viheralueiden koulujen oppilaat viettävät jonkin verran useammin iltapäiviään kotona sisarusten kanssa kuin keskustan koulujen oppilaat. Cramérin V-arvo on kuitenkin vain 0.25, joten koulun sijainnin yhteys kotona sisarusten kanssa vietettyyn aikaan ei ole kovin voimakas. Viheralueen koululaiset viettävät keskustan koululaisiin verrattuna jonkin verran useammin

iltapäiviään kotona isovanhempien kanssa. Ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä. Keskustan koululaiset puolestaan viettävät viheralueiden koululaisia useammin iltapäiviään kunnallisessa iltapäivähoidossa tai -kerhossa. Tämä ero viheralueen ja keskustan koulujen välillä on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p=.015$). Tässäkin Cramérin V-arvo on varsin pieni, vain 0.23, joten koulun sijainnin ja iltapäivätoiminnassa olemisen yhteys ei ole kovin voimakas. Lisäksi keskustan koululaiset viettävät jonkin verran enemmän iltapäiviään ohjatun harrastuksen parissa. Tämä ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä.

TAULUKKO 8 Lapsen iltapäivän viettotavat koulun sijainnin funktiona

koulun sijainti	yksin kotona %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
viheralue	85	15	100	34
keskusta	92	8	100	77

$\chi^2=1.3$ df=1 p=n.s.

koulun sijainti	kotona sisarusten kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
viheralue	56	44	100	32
keskusta	80	20	100	76

$\chi^2=6.6$ df=1 p=.010; Cramérin V=0.25

koulun sijainti	kotona kavereitten kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
viheralue	94	6	100	32
keskusta	86	14	100	76

$\chi^2=1.4$ df=1 p=n.s.

koulun sijainti	kotona vanhemman / huoltajan kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
viheralue	18	82	100	34
keskusta	16	84	100	80

$\chi^2=0.0$ df=1 p=n.s.

koulun sijainti	kotona isovanhempien kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
viheralue	72	28	100	32
keskusta	85	15	100	75

$\chi^2=2.7$ df=1 p=n.s.

koulun sijainti	kotona muun sukulaisen / tuttavän kanssa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
viheralue	97	3	100	32
keskusta	100	0	100	73

Fisherin tarkka nelikenttätesti: $p=.305$ (n.s.)
(jatkuu)

TAULUKKO 8 (jatkuu)

koulun sijainti	kaverin luona %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
viheralue	78	22	100	32
keskusta	85	15	100	74

$\chi^2=0.8$ df=1 p=n.s.

koulun sijainti	isovanhempien luona %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
viheralue	81	19	100	32
keskusta	76	24	100	75

$\chi^2=0.4$ df=1 p=n.s.

koulun sijainti	muun sukulaisen / tuttavien luona %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
viheralue	91	9	100	33
keskusta	96	4	100	71

Fisherin tarkka nelikenttätesti: p=.379 (n.s.)

koulun sijainti	kunnallisessa iltapäivähoidossa / -kerhossa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
viheralue	91	9	100	32
keskusta	68	32	100	76

$\chi^2=5.9$ df =1 p=.015; Cramérin V=0.234

koulun sijainti	yksityisessä iltapäivähoidossa / -kerhossa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
viheralue	100	0	100	32
keskusta	93	7	100	74

Fisherin tarkka nelikenttätesti: p=.319 (n.s.)

koulun sijainti	ohjatun harrastuksen parissa %		yhteensä %	n
	ei koskaan tai harvoin	toisinaan tai usein		
viheralue	87	13	100	31
keskusta	78	22	100	74

$\chi^2=1.1$ df=1 p=n.s.

8.2 Vanhempien tyytyväisyys lapsensa tapaan viettää koulun jälkeisiä iltapäiviä

Liitteessä 1 on nähtävissä, kuinka tyytyväisiä vanhemmat ovat lapsensa tapaan viettää koulun jälkeisiä iltapäiviä ja missä määrin he yhtyvät lapsen tämänhetkistä tilannetta koskeviin väittämiin. Kyselyn perusteella vanhemmat vaikuttavat varsin tyytyväisiltä. Noin 60 % vanhemmista on erittäin tyytyväisiä nykytilanteeseen ja liki kolmannes melko tyytyväisiä. Vain noin 8 % vanhemmista on melko tai erittäin tyytymättömiä tilanteeseen.

Vanhempien tyytyväisyys lapsensa koulun jälkeisten iltapäivien viettoon näkyy myös heidän vastauksissaan lapsensa iltapäivien viettoa koskeviin väittämiin. 90 % vanhemmista katsoo, ettei heidän lapsensa joudu olemaan liian paljon yksin koulun jälkeen. Reilu 60 % ei koe lapsensa tarvitsevan uutta harrastusta. Hieman alle neljännes (23 %) vanhemmista on kuitenkin täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa, että heidän lapsensa tarvitsisi jonkun uuden harrastuksen. Yksikään vanhempi ei ole täysin samaa mieltä väitteestä, että heidän lapsensa kokee olonsa turvattomaksi koulun jälkeen. Tosin noin 6 % vanhemmista on asiasta jokseenkin samaa mieltä. Silti yli 75 % vanhemmista katsoo, ettei heidän lapsensa koe oloaan lainkaan turvattomaksi koulun jälkeen. Yli 90 % vanhemmista on täysin (63 %) tai jokseenkin (30 %) samaa mieltä sen suhteen, että heidän lapsensa koulun jälkeiset iltapäivät sujuvat nyt hyvin. 87 % vanhemmista ei ole huolissaan lapsensa hyvinvoinnista koulun jälkeen.

Pääkomponenttianalyysin avulla saadaan muodostettua vanhempien kokonaistyytyväisyyttä ilmentävä muuttuja, joka sisältää kysymyksen vanhempien tyytyväisyydestä nykytilanteeseen sekä viisi edellä mainittua väittämää koskien vanhempien näkemyksiä lapsen iltapäivien vietosta. Näistä väittämä ”Lapseni tarvitsisi jonkun uuden harrastuksen” korreloi melko heikosti toisten muuttujien kanssa, mutta testattaessa muuttujan sisäistä yhtenäisyyttä, muodostuu Cronbachin alfa tämänkin muuttujan kanssa varsin korkeaksi ollen noin 0.77. Seuraavasta taulukosta (taulukko 9) ilmenee eri muuttujien väliset korrelaatiot sekä kunkin muuttujan painottuminen kokonaistyytyväisyyttä kuvaavalle faktorille. Suurin osa muuttujien välisistä korrelaatioista on tilastollisesti merkitseviä, mikä myös osaltaan puoltaa yhden yhteisen muuttujan muodostamista.

TAULUKKO 9 Vanhempien tyytyväisyys lapsen tämänhetkiseen tapaan viettää koulun jälkeisiä iltapäiviä

9.1 Korrelaatiomatriisi vanhempien tyytyväisyydestä lapsen tämänhetkiseen tilanteeseen (tilastollisesti merkitsevät korrelaatiot lihavoitu)

	1	2	3	4	5	6
1 tyytyväisyys tapaan viettää iltapäiviä	100					
2 ”Lapseni joutuu olemaan liian paljon yksin koulun jälkeen.”	-54	100				
3 ”Lapseni tarvitsisi jonkun uuden harrastuksen.”	-28	20	100			
4 ”Lapseni kokee olonsa turvattomaksi koulun jälkeen.”	-50	66	12	100		
5 ”Lapseni koulun jälkeiset iltapäivät sujuvat nyt hyvin.”	35	-37	-24	-38	100	
6 ”Olen huolissani lapseni hyvinvoinnista koulun jälkeen.”	-57	60	17	68	-47	100

9.2 Faktorimatriisi vanhempien tyytyväisyydestä lapsen tämänhetkiseen tilanteeseen

Muuttuja	faktori	h ²
1 tyytyväisyys tapaan viettää iltapäiviä	- 76	58
2 ”Lapseni joutuu olemaan liian paljon yksin koulun jälkeen.”	82	66
3 ”Lapseni tarvitsisi jonkun uuden harrastuksen.”	36	13
4 ”Lapseni kokee olonsa turvattomaksi koulun jälkeen.”	82	68
5 ”Lapseni koulun jälkeiset iltapäivät sujuvat nyt hyvin.”	- 63	40
6 ”Olen huolissani lapseni hyvinvoinnista koulun jälkeen.”	85	72
ominaisarvo	3.17	
%-osuus kokonaisvarianssista	52.8	

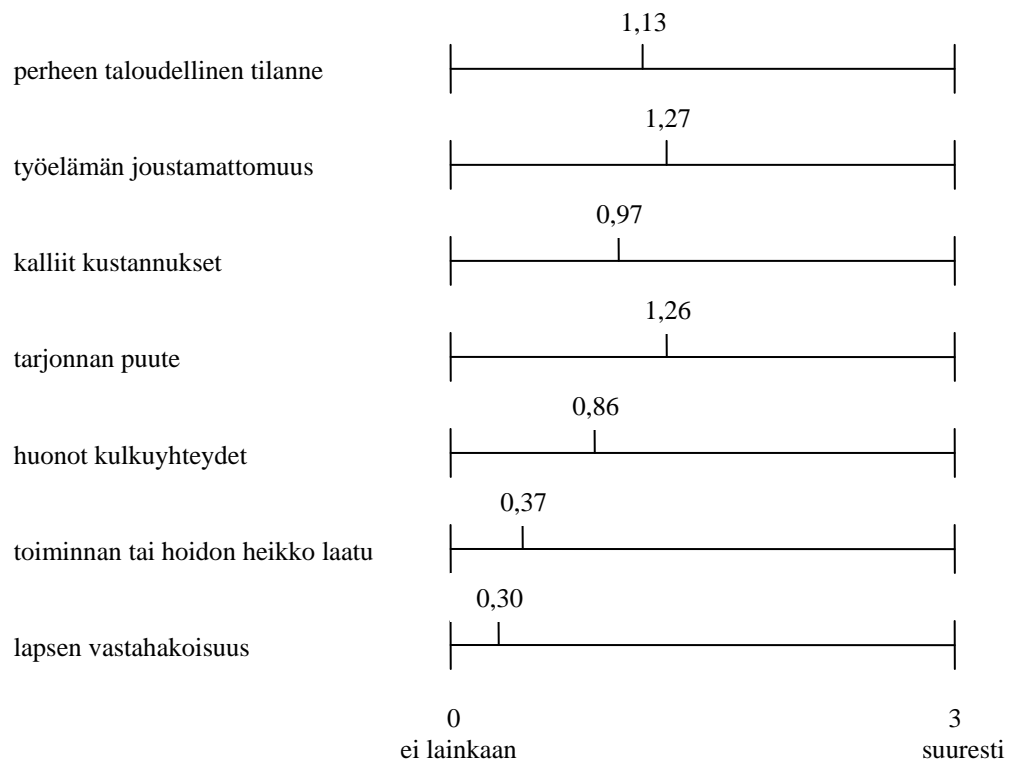
Vanhempien tyytyväisyys on selvästi sidoksissa siihen, kuinka suuresti he kokevat erilaisten tekijöiden estävän heitä toteuttamasta lapsensa kohdalla tärkeinä pitamiään tapoja viettää iltapäiviä. Mitä enemmän perheen taloudellinen tilanne, työelämän joustamattomuus, kalliit kustannukset, tarjonnan puute, huonot kulkuyhteydet, toiminnan heikko laatu tai lapsen vastahakoisuus vanhempia estävät, sen tyytymättömpiä he ovat lapsen senhetkiseen tilanteeseen. Tyytyväisyyden yhteys on kaikkiin näihin tekijöihin vähintään tilastollisesti merkitsevä ($p < .01$), mikä näkyy myös oheisesta taulukosta (taulukko 10).

TAULUKKO 10 Vanhempien tyytyväisyyden yhteys erilaisten esteiden kokemiseen

Este	korrelaatiokerroin	p-arvo
perheen taloudellinen tilanne	32	.000
työelämän joustamattomuus	45	.000
kalliit kustannukset	26	.005
tarjonnan puute	53	.000
huonot kulkuyhteydet	27	.003
toiminnan tai hoidon heikko laatu	43	.000
lapsen vastahakoisuus	27	.004

Kuviosta 1 ilmenee, missä määrin vanhemmat ovat kokeneet eri tekijät tärkeinä pitamiensä iltapäivän viettotapojen toteuttamisen esteinä. Keskimääräisesti eniten haittaavana

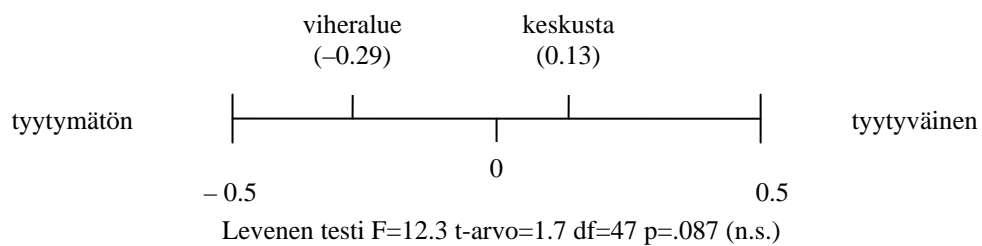
tekijänä vanhemmat kokevat työelämän joustamattomuuden ja tarjonnan puutteen. Vanhemmista 44 % kokee työelämän joustamattomuuden suuresti tai jonkin verran estävänä, kun taas 40 % ei koe sitä lainkaan estävänä. Tarjonnan puute puolestaan haittaa suuresti tai jonkin verran reilua 40 % vanhemmista. Yli puolet vanhemmista (59 %) kokee, ettei perheen taloudellinen tilanne estä heitä lainkaan tai estää vain vähän toteuttamasta lapsensa kohdalla tärkeinä pitämiään tapoja viettää iltapäiviä. Kuitenkin noin neljännes vanhemmista kokee taloudellisen tilanteen jonkin verran ja 16 % suuresti estävänä tekijänä. Kalliit kustannukset kokee suuresti tai jonkin verran estävänä tekijänä noin kolmasosa vanhemmista. Kulkuyhteyksiä, toiminnan tai hoidon heikkoa laatua sekä lapsen vastahakoisuutta ei koeta kovinkaan suurina esteinä. Vanhemmista yli 75 % kokee huonot kulkuyhteydet ja yli 90 % toiminnan heikon laadun vain vähän tai ei lainkaan estävänä tekijänä. Lapsen vastahakoisuuden kokee suuresti tai jonkin verran estävänä vain kuusi prosenttia vanhemmista.

KUVIO 1 Vanhempien näkemys siitä, missä määrin eri tekijät estävät heitä toteuttamasta lapsensa kohdalla tärkeinä pitämiään tapoja viettää iltapäiviä

8.2.1 Keskustan ja viheralueen koululaisten vanhempien erot tyytyväisyydessä

Keskustan ja viheralueen koululaisten vanhempien tyytyväisyydessä ei Studentin t-testin perusteella ole tilastollisesti merkitseviä eroja, joskin viheralueiden koululaisten vanhemmat ovat keskimääräisesti hieman tyytymättömämpiä kuin keskustan koululaisten vanhemmat. Tämä näkyy kuvioista 2, joka on piirretty kokonaistyytyväisyyttä kuvaavien faktoripistemäärien keskiarvojen perusteella.

KUVIO 2 Viheralueiden ja keskustan koululaisten vanhempien keskimääräinen sijoittuminen tyytyväisyyden asteikolla

Taulukko 11 esittää viheralueen ja keskustan koulujen ensimmäisen luokan oppilaiden vanhempien eroja sen suhteen, missä määrin he kokevat eri tekijöiden estävän heitä toteuttamasta lapsensa kannalta tärkeinä pitämiään tapoja viettää iltapäiviä. Vertailtaessa näiden ryhmien keskiarvoja huomataan, että viheralueen koululaisten vanhemmat kokevat työelämän joustamattomuuden jonkin verran suurempana esteenä kuin keskustan alueen koululaisten vanhemmat. Ero on Studentin t-testin mukaan tilastollisesti melkein merkitsevä ($p=.045$). Viheralueella myös tarjonnan puute ja huonot kulkuyhteydet nousevat keskustan alueeseen verrattuna suuremmaksi esteeksi. Nämä erot ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p<.001$). Myös toiminnan tai hoidon heikko laatu koetaan viheralueen vanhempien keskuudessa hieman suurempana esteenä kuin keskustan alueen vanhempien joukossa. Ero on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p=.014$). Kumpikaan ryhmä ei kuitenkaan koe toiminnan tai hoidon heikkoa laatua minään suurena esteenä.

TAULUKKO 11 Tärkeinä koettujen iltapäivänviettotapojen toteutumisen esteet koulun sijainnin funktiona (tilastollisesti merkitsevät p-arvot lihavoitu)

perheen taloudellinen tilanne esteenä	keskiarvo	keskihajonta	t-arvo	vapausasteet	p-arvo
viheralue	1.22	1.27	0.56	59	.577
keskusta	1.09	1.10			

Levenen testi $F=4.80$ $p=.030$

työelämän joustamattomuus esteenä	keskiarvo	keskihajonta	t-arvo	vapausasteet	p-arvo
viheralue	1.61	1.18	2.03	116	.045
keskusta	1.12	1.22			

Levenen testi $F=0.21$ $p=.646$

kallit kustannukset esteenä	keskiarvo	keskihajonta	t-arvo	vapausasteet	p-arvo
viheralue	1.09	1.11	0.76	114	.450
keskusta	0.93	1.02			

Levenen testi $F=1.44$ $p=.232$

tarjonnan puute esteenä	keskiarvo	keskihajonta	t-arvo	vapausasteet	p-arvo
viheralue	1.92	1.27	4.26	115	.000
keskusta	0.96	1.04			

Levenen testi $F=3.74$ $p=.056$

huonot kulkuyhteydet esteenä	keskiarvo	keskihajonta	t-arvo	vapausasteet	p-arvo
viheralue	1.58	1.20	4.73	51	.000
keskusta	0.54	0.85			

Levenen testi $F=16.06$ $p=.000$

toiminnan tai hoidon heikko laatu esteenä	keskiarvo	keskihajonta	t-arvo	vapausasteet	p-arvo
viheralue	0.71	1.10	2.57	41	.014
keskusta	0.21	0.54			

Levenen testi $F=30.88$ $p=.000$

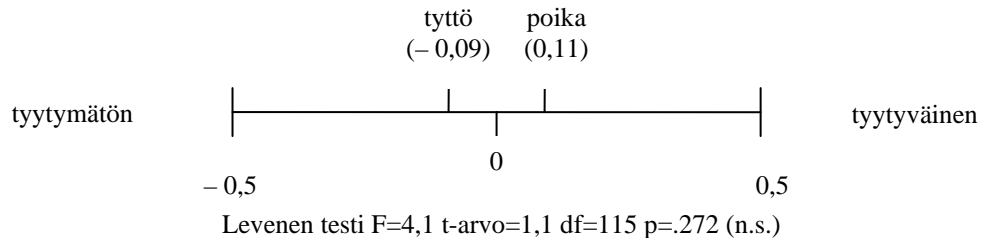
lapsen vastahakoisuus esteenä	keskiarvo	keskihajonta	t-arvo	vapausasteet	p-arvo
viheralue	0.29	0.52	-0.83	114	.934
keskusta	0.30	0.68			

Levenen testi $F=0.34$ $p=.562$

8.2.2 Tyttöjen ja poikien vanhempien erot tyytyväisyydessä

Kuvio 3 kertoo tyttöjen ja poikien vanhempien välisen keskimääräisen eron tyytyväisyydessä lapsensa tämänhetkiseen tapaan viettää iltapäiviä. Tyttöjen ja poikien vanhempien välillä ei Studentin t-testin mukaan ole tilastollisesti merkitsevää eroa tyytyväisyy-

dessä, vaikka keskiarvoja tarkastelemalla poikien vanhemmat ovat hieman tyttöjen vanhempia tyytyväisempiä.

KUVIO 3 Tyttöjen ja poikien vanhempien keskimääräinen sijoittuminen tyytyväisyysulottuvuudella

8.2.3 Ilta- ja yöhoidon tarve

Perheiden ilta- ja yöhoidon tarve on nähtävissä liitteessä 1. Kyselyn perusteella suurimmalla osalla perheistä ei ole tarvetta lapsen ilta- tai yöhoitoon. Kuitenkin noin viidennes (19 %) vanhemmista katsoo lapsensa tarvitsevan iltahoitoa kerran tai kaksi kuukaudessa, 7 % tarvitsee hoitoa kerran tai kaksi viikossa ja noin 4 % 3-5 kertaa viikossa. Vain yksi vanhemmista ilmoittaa lapsensa tarvitsevan iltahoitoa joka päivä, mutta tässä tapauksessa kyse on varhaiseen alkuiltaan ennen kuutta ajoittuvasta hoitotarpeesta eli ei varsinaisesti vielä iltahoidosta. Yöhoidon tarvetta kyselyn mukaan löytyy vain kolmesta perheestä ja niissäkin vain kerran tai kaksi kuukaudessa.

Ilta- tai yöhoidon tarve ei ole tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä vanhempien työtilanteeseen. Khin neliö-testiin on yöhoidon tarpeen osalta syytä suhtautua varauksellisesti, sillä useissa soluissa odotusarvo jää alle vaaditun viiden. Taulukosta 12 on silti huomattavissa, että perheissä, joissa molemmat vanhemmat ovat vuorotyössä, iltahoidon tarve on jonkin verran muita yleisempää. Kyselyn perusteella yöhoidon tarvetta ilmenee eniten perheissä, joissa molemmat vanhemmat ovat poissa työelämästä.

TAULUKKO 12 Ilta- ja yöhoidon tarve vanhempien työn funktiona

vanhempien työ	iltahoidon tarve		yhteensä	n
	ei tarvetta	tarve		
molemmat poissa työelämästä	80	20	100	10
toinen poissa työelämästä, toisella päivätyö	73	27	100	33
toinen poissa työelämästä, toisella vuorotyö	78	22	100	18
molemmat päivätyössä	64	36	100	22
toinen päivätyössä, toisella vuorotyö	63	37	100	27
molemmat vuorotyössä	50	50	100	10

$$x^2=3.8 \text{ df}=5 \text{ p=n.s.}$$

vanhempien työ	yöhoidon tarve		yhteensä	n
	ei tarvetta	tarve		
molemmat poissa työelämästä	89	11	100	9
toinen poissa työelämästä, toisella päivätyö	100	0	100	32
toinen poissa työelämästä, toisella vuorotyö	100	0	100	17
molemmat päivätyössä	95	5	100	22
toinen päivätyössä, toisella vuorotyö	96	4	100	24
molemmat vuorotyössä	100	0	100	9

$$x^2=4.6 \text{ df}=5 \text{ p=n.s.}$$

Taulukosta 13 käy ilmi, ettei yksinhuoltajaperheiden ja kahden huoltajan perheiden välillä ole tilastollisesti merkitseviä eroja iltai- tai yöhoidon tarpeissa. Yksinhuoltajaperheistä neljäsosalla on tarvetta iltahoitoon. Kahden vanhemman perheistä puolestaan noin kolmanneksella on tarvetta iltahoitoon. Yöhoidon tarvetta ei yksinhuoltajaperheissä ilmene lainkaan ja tarve on varsin vähäistä myös kahden vanhemman perheissä.

TAULUKKO 13 Ilta- ja yöhoidon tarve perheeseen kuuluvien vanhempien määrän funktiona

perheeseen kuuluvien vanhempien määrä	iltahoidon tarve		yhteensä	n
	ei tarvetta	tarve		
yksi vanhempi / huoltaja	75	25	100	12
kaksi vanhempaa / huoltajaa	68	32	100	109

$$\text{Fisherin tarkka nelikenttätesti: } p=.751 \text{ (n.s.)}$$

perheeseen kuuluvien vanhempien määrä	yöhoidon tarve		yhteensä	n
	ei tarvetta	tarve		
yksi vanhempi / huoltaja	100	0	100	12
kaksi vanhempaa / huoltajaa	97	3	100	102

$$\text{Fisherin tarkka nelikenttätesti: } p=1.000 \text{ (n.s.)}$$

Kyselyn perusteella melko vähäiseksi osoittautunut iltai- ja yöhoidon tarve ei ehkä todellisuudessa ole näin pientä, sillä suurin osa kyselyyn vastanneista vanhemmista (64 %) vastasi kysymykseen siitä, miten lapsen mahdollinen iltai- ja yöhoito on tähän asti järjestetty. 55 % kysymykseen vastanneista vanhemmista ilmoitti isovanhempien hoitavan lasta. Noin 28 % vanhemmista on järjestänyt hoitajaksi jonkun muun sukulaisen tai tut-tavan. Yhdessä perheessä lapsi on iltai- tai yöhoidon tarpeen sattuessa päiväkodissa tai

perhepäivähoitajalla ja yhdessä perheessä Mannerheimin lastensuojeluliiton hoitaja hoitaa lasta.

8.3 Vanhempien toiveita lasten iltapäivien järjestämiseen liittyen

Kaksi kolmasosaa (67 %) vanhemmista on vahvasti sitä mieltä, että heidän lapsensa tarvitsee aikuisen seuraa koulun jälkeen. Lisäksi viidennes vanhemmista on asiasta jokseenkin samaa mieltä. Toisaalta yli neljäsosa vanhemmista on jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että heidän lapsensa pärjää hyvin myös yksin koulun jälkeen. Kuvio 4 osoittaa, miten tärkeinä vanhemmat pitävät lapsen erilaisia tapoja viettää iltapäiviään. Lähes puolet (47 %) pitää erittäin tärkeänä ja noin 34 % tärkeänä sitä, että vanhempi huolehtii lapsestaan kotona osittaisen hoitovapaan ja hoitorahan turvin. Toiseksi tärkeimpänä iltapäivän viettotapana vanhemmat pitävät toiminnallista iltapäivätoimintaa. Yli 70 % vanhemmista pitää sitä vähintään tärkeänä tapana viettää iltapäiviä. Vähiten tärkeänä tapana vanhemmat pitävät ohjattua tai valvottua leikkikenttätoimintaa.

KUVIO 4 Vanhempien arvio eri iltapäivän viettotapojen tärkeydestä

Pääkomponenttianalysissa (taulukko 14) erottuu kaksi vanhempien hyvänä pitämää tapaa lasten viettää iltpäiviä. Ensimmäisellä faktorilla korostuu toiminnallinen ja ohjattu iltpäivätoiminta. Suurimmat lataukset sillä saavat toiminnallinen iltpäivätoiminta, ohjattu kerhotoiminta, ohjattu / valvottu leikkikenttätoiminta sekä ohjattu harrastustoiminta. Toisella faktorilla puolestaan korostuvat huolenpito ja hoiva. Tälle faktorille asettuvat kotona vanhemman kanssa tai kotona muun aikuisen kanssa oleminen sekä hoivatyyppinen iltpäivätoiminta.

TAULUKKO 14 Vanhempien tärkeänä pitämät lasten iltpäivän viettotavat

14.1 Korrelaatiomatriisi iltpäivän viettotapojen tärkeyksistä (tilastollisesti merkitsevät korrelaatiot lihavoitu)

	1	2	3	4	5	6	7
1 kotona vanhemman kanssa osittaisen hoitovapaan ja hoitorahan turvin	100						
2 kotona jonkun muun aikuisen kanssa	39	100					
3 hoivatyyppisessä iltpäivätoiminnassa	28	28	100				
4 toiminnallisessa iltpäivätoiminnassa	00	04	50	100			
5 ohjatussa kerhotoiminnassa	-04	10	27	73	100		
6 ohjatussa / valvotussa leikkikenttätoiminnassa	01	11	25	55	66	100	
7 ohjatussa harrastustoiminnassa	-05	03	22	61	65	64	100

14.2 Rotatoitu faktorimatriisi vanhempien tärkeinä pitämistä tavoista viettää iltpäiviä (faktorin vahvimmat lataukset lihavoitu)

Muuttuja	1	2	h ²
1 kotona vanhemman kanssa osittaisen hoitovapaan ja hoitorahan turvin	-11	80	66
2 kotona jonkun muun aikuisen kanssa	02	77	60
3 hoivatyyppisessä iltpäivätoiminnassa	40	61	53
4 toiminnallisessa iltpäivätoiminnassa	86	13	75
5 ohjatussa kerhotoiminnassa	88	03	78
6 ohjatussa / valvotussa leikkikenttätoiminnassa	81	07	67
7 ohjatussa harrastustoiminnassa	84	-04	71
ominaisarvo	3.13	1.56	4.69
%-osuus kokonaisvarianssista	44.7	22.2	66.9

Taulukosta 15 voi nähdä, ettei tyttöjen ja poikien vanhempien välillä ole tilastollisesti merkitseviä eroja sen suhteen, miten lapsen iltpäivien halutaan järjestyvän. Tyttöjen vanhemmat näyttävät pitävän huolenpitoa ja hoivaa jonkin verran tärkeämpänä kuin poikien vanhemmat.

TAULUKKO 15 Tärkeinä koetut iltapäivien viettotavat lapsen sukupuolen funktiona

toiminnallista ja ohjattua iltapäivätoimintaa	keskiarvo	keskihajonta	t-arvo	vapausasteet	p-arvo
tyttö	0.02	0.95	0.30	113	.763
poika	- 0.03	1.08			

Levenen testi $F=2.53$ $p=.114$

huolenpitoa ja hoivaa	keskiarvo	keskihajonta	t-arvo	vapausasteet	p-arvo
tyttö	0.11	1.07	1.29	113	.200
poika	- 0.14	0.89			

Levenen testi $F=1.69$ $p=.196$

8.3.1 Vanhempien suhtautuminen kokonaiskoulupäivämalliin

Pulkkisen esittämä malli kokonaiskoulupäivästä jakaa vanhempien mielipiteitä. Mielipiteiden jakautuminen kokonaisuudessaan on nähtävissä liitteessä 1. Puolet vanhemmista on täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että malli ehkäisisi hyvin heidän lapsensa yksinoloa. Toisaalta yli 40 % on asiasta eri mieltä. Suurin osa vanhemmista kokee mallin ehdottamat koulupäivät liian pitkiksi lapsensa kannalta. Noin 80 % vanhemmista on täysin tai jokseenkin samaa mieltä sen suhteen, että pitkät koulupäivät rasittaisivat heidän lastansa turhan paljon ja malli pidentäisi liikaa lapsen koulupäivää. Lisäksi 70 % vanhemmista yhtyy vähintään osittain siihen, että lapsen vapaa-aika jäisi kokonaiskoulupäivämallissa liian vähäiseksi. Lapsen sosiaalisten taitojen ja harrastustoiminnan tukemisen osalta vanhemmat suhtautuvat kokonaiskoulupäivämalliin melko positiivisesti. Vanhemmista hieman yli puolet on täysin tai jokseenkin samaa mieltä siinä, että malli tukisi heidän lapsensa harrastustoimintaa, ja vähän vajaa puolet katsoo mallin tukevan lapsensa sosiaalisia taitoja. Siihen, tukisiko malli lapsen koulumenestystä, peräti 44 % vanhemmista ei osaa ottaa minkäänlaista kantaa.

Pääkomponenttianalyysissä (taulukko 16) väittämät jakautuvat kahdelle faktorille, joista toinen korostaa kokonaiskoulupäivän olevan liian raskas lapselle ja vievän liikaa hänen aikaansa. Tälle faktorille painottuvat väittämät ”Malli ehkäisisi hyvin lapseni yksinoloa”, ”Malli pidentäisi liikaa lapseni koulupäivää”, ”Lapseni vapaa-aika jäisi liian vähäiseksi” sekä ”Pitkät koulupäivät rasittaisivat lastani turhan paljon”. Toinen faktori puolestaan korostaa kokonaiskoulupäivän etuja lapsen kehitystä tukevana tekijänä. Sille

painottuvat väittämät ”Malli tukisi lapseni koulumenestystä”, ”Malli tukisi lapseni harrastustoimintaa” sekä ”Malli tukisi lapseni sosiaalisia taitoja”.

TAULUKKO 16 Vanhempien suhtautuminen Pulkkinen kokonaiskoulupäivämalliin

16.1 Korrelaatiomatriisi vanhempien yhtymisestä kokonaiskoulupäivämallia koskeviin väittämiin (tilastollisesti merkitsevät korrelaatiot lihavoitu)

	1	2	3	4	5	6	7
1 Malli ehkäisisi hyvin lapseni yksinoloa.	100						
2 Malli pidentäisi liikaa lapseni koulupäivää.	-50	100					
3 Malli tukisi lapseni koulumenestystä.	42	-28	100				
4 Malli tukisi lapseni harrastustoimintaa.	44	-32	70	100			
5 Malli tukisi lapseni sosiaalisia taitoja.	26	-26	42	54	100		
6 Lapseni vapaa-aika jäisi liian vähäiseksi.	-48	73	-38	-39	-33	100	
7 Pitkät koulupäivät rasittaisivat lastani turhan paljon.	-50	81	-32	-38	-27	80	100

16.2 Rotatoitu faktorimatriisi vanhempien yhtymisestä kokonaiskoulupäivämallia koskeviin väittämiin (faktorille vahvimmin latautuneet muuttujat lihavoitu)

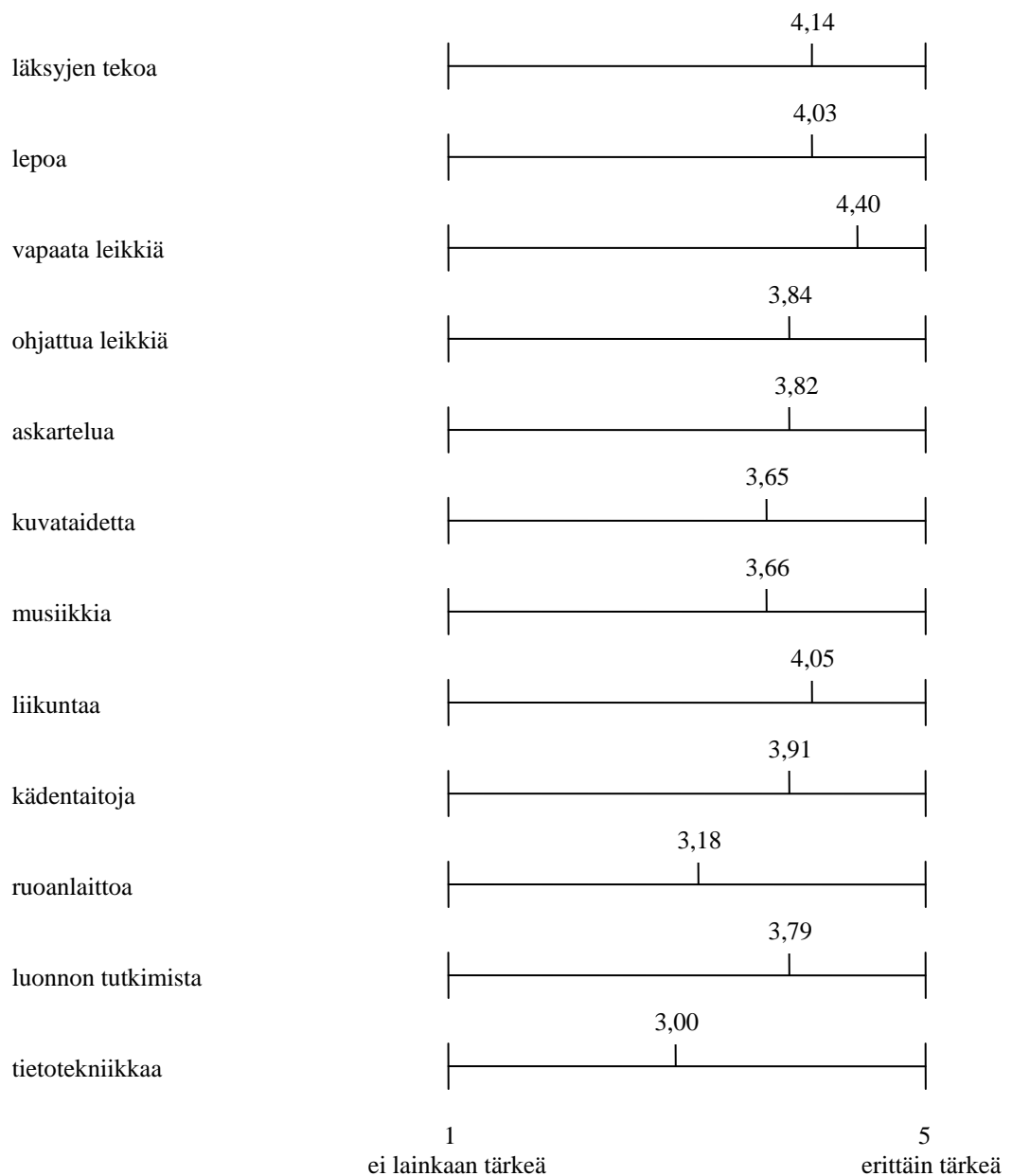
Muuttuja	1	2	h ²
1 Malli ehkäisisi hyvin lapseni yksinoloa.	-57	41	50
2 Malli pidentäisi liikaa lapseni koulupäivää.	91	-13	84
3 Malli tukisi lapseni koulumenestystä.	-19	83	73
4 Malli tukisi lapseni harrastustoimintaa.	-22	87	80
5 Malli tukisi lapseni sosiaalisia taitoja.	-14	73	56
6 Lapseni vapaa-aika jäisi liian vähäiseksi.	86	-25	80
7 Pitkät koulupäivät rasittaisivat lastani turhan paljon.	92	-17	87
ominaisarvo	3.76	1.34	5.10
%-osuus kokonaisvarianssista	53.8	19.1	72.9

Melko moni vanhempi (yhteensä 14) tuo kyselyssä esiin myös muita kokonaiskoulupäivämalliin liittyviä mielipiteitään. Ne ovat kokonaisuudessaan nähtävissä liitteessä 2. Vanhemmat korostavat niissä erityisesti lapsen tarvetta levätä välillä, mikä pitäisi turvata pitkien koulupäivien aikana. Malli nähdään hyvänä siinä tapauksessa, jos vanhemmilla on pitkiä työpäiviä, mutta toisaalta sen ei koeta auttavan perheitä, joissa vanhemmat ovat vuorotyössä tai toinen vanhemmista on kotona lapsen tullessa koulusta. Mallin ehdottamia koulupäiviä pidetään liian pitkinä, mutta jonkun aikaa koulupäivä voisi jatkua vielä varsinaisen koulun jälkeen.

8.3.2 Iltapäivätoiminnan sisällöt

Kysyttäessä iltapäivätoiminnan sisällöistä vanhemmat kokevat lähes kaikki kyselyssä ehdotetut sisällöt tärkeinä. Kuvio 5 esittää eri sisältöjen saamat keskiarvot. Selvästi tär-

keimmiksi sisällöiksi nousevat vapaa leikki, läksyjen teko, liikunta ja lepo. Vapaata leikkiä pitää erittäin tärkeänä 45 % ja tärkeänä 51 % vanhemmista. Läksyjen tekoa sen sijaan pitää erittäin tärkeänä 39 % ja tärkeänä 47 % vanhemmista. Taito- ja taideaineista tärkeimmäksi kohonneen liikunnan katsoo erittäin tärkeäksi 29 % ja tärkeäksi 56 % vanhemmista. Levon kokee erittäin tärkeäksi 32 % ja tärkeäksi 52 % vanhemmista. Vähiten tärkeitä sisältöjä vanhempien mielestä ovat ruoanlaitto ja tietotekniikka. Ne jakavat myös vahvimmin vanhempien mielipiteitä. Ruoanlaittoa pitää vähintään tärkeänä yhteensä 49 % ja ei kovin tai ei lainkaan tärkeänä yhteensä 36 %. Tietotekniikkaa puolestaan pitää vähintään tärkeänä 43 % ja ei kovin tai ei lainkaan tärkeänä 40 %.

KUVIO 5 Vanhempien näkemys iltapäivätoiminnan eri sisältöjen tärkeydestä

Pääkomponenttianalysissa (taulukko 17) kyselyssä olevat iltapäivätoiminnan sisällöt tiivistyvät kolmeksi muuttujaksi. Ensimmäiselle faktorille painottuvat ohjattu leikki, askartelu, kuvataide, musiikki, liikunta, kädentaidot, ruoanlaitto, luonnon tutkiminen sekä tietotekniikka eli erilainen ohjattu toiminta. Toisella faktorilla korostuu lapsen vapaa toiminta ja siinä painottuvat lepo ja vapaa leikki. Omaksi kolmanneksi faktoriksi muodostuu läksyjen teko.

TAULUKKO 17 Iltapäivätoiminnan eri sisältöjen tärkeys vanhempien arvioimana

17.1 Korrelaatiomatriisi iltapäivätoiminnan sisältöjen tärkeydestä (tilastollisesti merkitsevät yhteydet lihavoitu)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1 läksyjen tekoa	100											
2 lepoa	-06	100										
3 vapaata leikkiä	12	39	100									
4 ohjattua leikkiä	13	05	24	100								
5 askartelua	19	-10	07	55	100							
6 kuvataidetta	15	-02	13	52	75	100						
7 musiikkia	08	05	12	43	70	79	100					
8 liikuntaa	08	06	20	33	41	56	63	100				
9 kädentaitoja	13	05	12	44	70	69	60	60	100			
10 ruoanlaittoa	01	06	08	34	46	35	39	31	45	100		
11 luonnon tutkimista	00	04	14	52	54	45	52	53	56	51	100	
12 tietotekniikkaa	08	10	-01	39	37	43	46	42	43	53	54	100

17.2 Rotatoitu faktorimatriisi iltapäivätoiminnan sisältöjen tärkeydestä (faktorille vahvimmin latautuneet muuttujat lihavoitu)

Muuttuja	1	2	3	h ²
1 läksyjen tekoa	12	03	77	60
2 lepoa	00	82	-20	72
3 vapaata leikkiä	12	82	24	75
4 ohjattua leikkiä	65	18	14	47
5 askartelua	83	-13	26	76
6 kuvataidetta	83	-03	27	76
7 musiikkia	83	02	12	70
8 liikuntaa	70	15	03	52
9 kädentaitoja	82	03	11	68
10 ruoanlaittoa	64	04	-36	54
11 luonnon tutkimista	77	08	-22	64
12 tietotekniikkaa	68	03	-33	56
ominaisarvo	5.2	1.4	1.1	7.7
%-osuus kokonaisvarianssista	43.0	11.7	9.5	64.2

Taulukosta 18 voidaan nähdä, ettei lapsen sukupuolella Studentin t-testin mukaan ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä siihen, millaisia sisältöjä vanhemmat iltapäivätoimintaan haluavat. Tyttöjen vanhemmat pitivät ohjattua toimintaa hieman tärkeämpänä kuin

poikien vanhemmat. Vapaan toiminnan ja läksyjen teon tärkeänä pitämisessä ei tyttöjen ja poikien vanhempien välillä ole juuri minkäänlaista eroa.

TAULUKKO 18 Vanhempien tärkeänä pitämät lapsen iltapäivätoiminnan sisällöt lapsen sukupuolen funktiona

ohjattua toimintaa	keskiarvo	keskihajonta	t-arvo	vapausasteet	p-arvo
tyttö	0.39	1.04	0.48	115	.634
poika	- 0.05	0.95			

Levenen testi $F=0.08$ $p=.783$

vapaata toimintaa	keskiarvo	keskihajonta	t-arvo	vapausasteet	p-arvo
tyttö	0.00	1.12	- 0.02	115	.985
poika	0.00	0.83			

Levenen testi $F=5.76$ $p=.018$

läksyjen tekoa	keskiarvo	keskihajonta	t-arvo	vapausasteet	p-arvo
tyttö	- 0.03	1.03	- 0.327	115	.745
poika	0.03	0.97			

Levenen testi $F=1.12$ $p=.293$

8.3.3 Iltapäivätoimintaa järjestävät tahot, toiminnan ohjaajat ja maksut

Vanhempien toiveiden jakautuminen iltapäivätoimintaa järjestävän tahon, ohjaajan ja maksujen suhteen ovat kokonaisuudessaan nähtävissä liitteessä 1. Yli puolet vanhemmista (56 %) toivoo koulujen olevan ensisijaisia iltapäivätoiminnan järjestäjiä. Toiseksi toivotuin iltapäivätoiminnan järjestäjä on Mannerheimin lastensuojeluliitto, jota kannattaa 13 % vanhemmista. Iltapäivätoiminnan ohjaajaksi vanhemmat katsovat melko yksimielisesti (86 %) sopivimmaksi lasten ohjaamiseen koulutuksen saaneen henkilön.

Vanhemmista suurin osa (67 %) ei ole itse valmiita ohjaamaan pienten koululaisten iltapäivätoimintaa. Kuitenkin noin kolmasosa vanhemmista olisi valmiita tilaisuuden tullen toimimaan ohjaajana, heistä viidesosa jopa ilman rahallista korvausta.

Työttömien toimimiseen koululaisten iltapäivätoiminnan ohjaajina vanhemmat suhtautuvat varsin varauksellisesti. Mielipiteiden jakautuminen on nähtävissä liitteessä 1. Puolet vastanneista vanhemmista on jokseenkin tai täysin eri mieltä siitä, että työttömien toimiminen iltapäivätoiminnan ohjaajina olisi hyvä tapa vähentää työttömyyttä. Toisaalta 37 % vanhemmista yhtyy ainakin osittain väittämään. Työttömien ammattitaidon riit-

tävyyttä samoin kuin motivoituneisuutta epäilee suurin osa vanhemmista; vähintään jokseenkin samaa mieltä näistä väittämistä on hieman yli 70 % vanhemmista. Reilusti yli puolet vanhemmista (61 %) on jokseenkin tai täysin eri mieltä sen suhteen, että työttömien palkkaaminen iltapäivätoiminnan ohjaajiksi olisi hyvä tapa tarjota halvempaa iltapäivätoimintaa.

Pääkomponenttianalyysin perusteella vanhempien mielipiteet jakautuvat kahdelle faktorille (taulukko 19). Ensimmäisellä faktorilla korostuu yhteiskunnallinen näkemys työttömien työllistämistä. Tälle faktorille painottuvat väittämät ”Vaikuttaa hyvältä tavalta vähentää työttömyyttä”, ”Kuulostaa hyvältä, kunhan työ on heille palkallista” sekä ”Hyvä tapa tarjota halvempaa iltapäivätoimintaa”. Toinen faktori puolestaan kuvaa vanhempien mielipiteitä työttömien ammattitaidosta ja alalle soveltuvuudesta. Tälle faktorille latautuvat vahvasti väittämät ”Työttömillä ei ole tarvittavaa ammattitaitoa” ja ”Työttömät eivät välttämättä ole motivoituneita toimimaan lasten kanssa”.

TAULUKKO 19 Vanhempien suhtautuminen työttömien toimimiseen iltapäivätoiminnan ohjaajina

19.1 Korrelaatiomatriisi vanhempien yhtymisestä väitteisiin koskien työttömien toimimista iltapäivätoiminnan ohjaajina (tilastollisesti merkitsevät yhteydet lihavoitu)

	1	2	3	4	5
1 Vaikuttaa hyvältä tavalta vähentää työttömyyttä.	100				
2 Työttömillä ei ole tarvittavaa ammattitaitoa.	-49	100			
3 Työttömät eivät välttämättä ole motivoituneita toimimaan lasten kanssa.	-37	56	100		
4 Kuulostaa hyvältä, kunhan työ on heille palkallista.	62	-48	-36	100	
5 Hyvä tapa tarjota halvempaa iltapäivätoimintaa.	58	-30	-14	48	100

19.2 Rotatoitu faktorimatriisi vanhempien yhtymisestä väitteisiin koskien työttömien toimimista iltapäivätoiminnan ohjaajina (faktorille vahvimmin latautuneet muuttujat lihavoitu)

Muuttuja	1	2	h ²
1 Vaikuttaa hyvältä tavalta vähentää työttömyyttä.	80	-36	77
2 Työttömillä ei ole tarvittavaa ammattitaitoa.	-32	79	73
3 Työttömät eivät välttämättä ole motivoituneita toimimaan lasten kanssa.	-07	90	82
4 Kuulostaa hyvältä, kunhan työ on heille palkallista.	72	-39	68
5 Hyvä tapa tarjota halvempaa iltapäivätoimintaa.	89	02	79
ominaisarvo	2.78	1.01	3.79
%-osuus kokonaisvarianssista	55.5	20.1	75.6

Työttömien iltapäivätoiminnan ohjaajana toimimiseen liittynyt kysymys innosti useita vanhempia tuomaan esiin myös muita mielipiteitä asiasta. Nämä vastaukset ovat nähtävissä liitteessä 2. Monessa kommentissa ilmenee vanhempien vaatimus, jonka mukaan

iltapäivätoiminnan ohjaajalla tulee olla alalle soveltuva koulutus. Toisaalta useissa mielipiteissä huomautetaan, että työttömistä saattaa hyvinkin löytyä alalle koulutuksen saaneita ihmisiä, jotka olisivat luonnollisesti myös vanhempien mielestä varsin haluttuja ohjaajiksi. Koulutuksen rinnalle vanhempien mielipiteissä noussut toinen tärkeä tekijä on ohjaajan motivaatio. Seuraavat lainaukset vanhempien vastauksista osoittavat juuri näiden kahden tekijän korostumista.

”Jos työtön on alan koulutuksen saanut henkilö, niin totta kai soisin työllistettävän.” (044)

”Jos työtön on halukas & innokas ja suuntautunut sosiaalialalle, niin OK!” (087)

”Ihan kuka tahansa ei käy, henkilön pitää tulla toimeen lasten kanssa ja olla myös motivoitunut tähän.” (029)

Yli puolet eli 55 % vanhemmista on valmiita maksamaan iltapäivätoiminnasta 20–50 euroa kuukaudessa. Noin viidennes (22 %) ei ole valmis maksamaan 20 euroa enempää ja reilu kymmenesosa (13 %) olisi valmis maksamaan 50–100 euroa.

8.4 Allardtin hyvinvoinnin eri osa-alueiden korostuminen

Erik Allardtin hyvinvoinnin eri osa-alueiden korostumista tutkittaessa muodostettiin aineistosta uudet having-, loving- ja being-muuttajat. Having-muuttuja kuvaa elintason liittyvien asioiden ja loving puolestaan yhteisyyssuhteisiin liittyvien tekijöiden tärkeyttä. Being-muuttuja kuvaa sitä, kuinka tärkeänä vanhemmat pitävät lapsen itsensä toteuttamiseen liittyviä tekijöitä. Taulukosta 20 voidaan nähdä kuhunkin kolmeen muuttajaan sisältyvien muuttujien keskinäiset korrelaatiot. Having-muuttujan sisältämät muuttajat eivät kaikilta osin korreloi keskenään. Esimerkiksi läksyjen teon tai ruoanlaiton tärkeänä pitämisellä ei ole tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä muiden muuttujien kanssa. Kuitenkin kaikki having-muuttujaan sisältyvät muuttajat sopivat hyvin Allardtin näkemykseen elintason liittyvistä tarpeista, minkä vuoksi myös edellä mainitut muuttajat on otettu siihen mukaan. Having-muuttujan osalta Cronbachin alfa jää melko alhaiseksi ollen noin 0.46. Loving-muuttujan sisältämistä muuttujista ainoastaan ohjatun / valvo-

tun leikkikenttötoiminnan ja vapaan leikin yhteys on vähäinen. Muut yhteydet ovat tilastollisesti merkitseviä ($p < .01$). Myös Loving-muuttujan kohdalla Cronbachin alfa on alhainen, vain noin 0.38, mutta jälleen Loving-muuttujan sisältämät muuttujat liittyvät muuten selvästi yhteisyyssuhteisiin. Being-muuttujan sisältämien muuttujien väliset yhteydet ovat lähes kaikki tilastollisesti merkitseviä ($p < .01$) tai erittäin merkitseviä ($p < .001$). Loputkin yhteydet ovat tilastollisesti melkein merkitseviä ($p < .05$). Being-muuttujan kohdalla Cronbachin alfa muodostuukin varsin korkeaksi ollen noin 0.88.

TAULUKKO 20 Having-, loving- ja being-muuttujien sisältämien muuttujien väliset korrelaatiot (tilastollisesti merkitsevät yhteydet lihavoitu)

20.1 Having-muuttujan sisältämien muuttujien väliset korrelaatiot

HAVING	1	2	3	4	5	6
1 kotona vanhemman kanssa osittaisen hoitovapaan ja hoitorahan turvin	100					
2 kotona jonkun muun aikuisen kanssa	39	100				
3 hoivatyyppisessä iltapäivätoiminnassa	29	28	100			
4 läksyjen tekoa	-12	-03	16	100		
5 lepoa	27	14	19	00	100	
6 ruoanlaittoa	00	12	-08	05	12	100

20.2 Loving-muuttujan sisältämien muuttujien väliset korrelaatiot

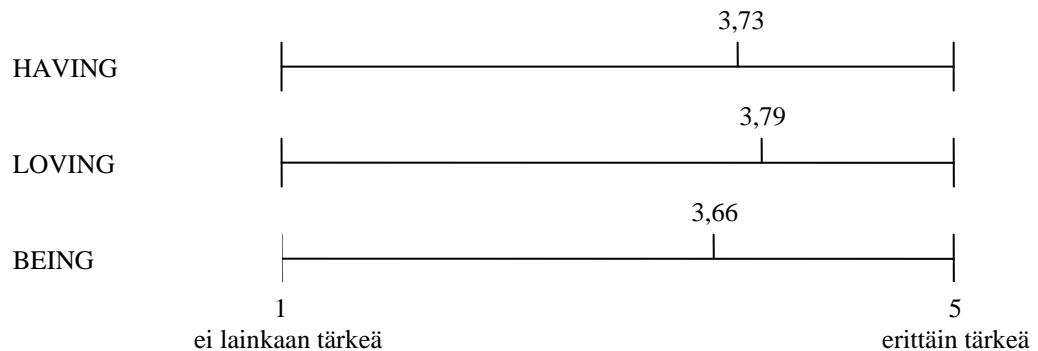
LOVING	1	2	3
1 ohjatussa / valvotussa leikkikenttötoiminnassa	100		
2 vapaata leikkiä	-06	100	
3 ohjattua leikkiä	31	25	100

20.3 Being-muuttujan sisältämien muuttujien väliset korrelaatiot

BEING	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1 toiminnallisessa iltapäivätoiminnassa	100									
2 ohjatussa harrastustoiminnassa	72	100								
3 ohjatussa harrastustoiminnassa	57	63	100							
4 askartelua	20	21	31	100						
5 kuvataidetta	30	28	34	73	100					
6 musiikkia	26	25	26	69	80	100				
7 liikuntaa	34	28	25	42	56	63	100			
8 kädentaitoja	25	21	37	69	70	62	59	100		
9 luonnon tutkimista	20	32	30	52	47	54	51	59	100	
10 tietotekniikkaa	21	37	34	36	44	46	42	44	53	100

Having-, loving- ja being-muuttujien arvot rakentuvat jokaisen vastaajan osalta muuttujan sisältämien muuttujien arvojen keskiarvosta. Näin myös uudet muuttujat saavat ar-

voja väliltä 1-5, kuten niiden sisältämät muuttujatkin. Koko vastaajien joukkoa voidaan nyt tarkastella having-, loving- ja being-muuttujien saamien keskiarvojen avulla. Kuviosta 6 voi nähdä, ettei vanhempien mielipiteissä lasten iltapäivien järjestymisestä yksikään Allardtin hyvinvoinnin osatekijöistä korostu erityisesti ylitse muiden, vaan niin elintaso, yhteisyysuhteet kuin itsensä toteuttaminen koetaan lähes yhtä tärkeinä. Keskiarvojen osalta kaikkein tärkeimpänä lasten iltapäivissä vanhemmat pitävät yhteisyysuhteisiin liittyviä tekijöitä, kuten kaverisuhteita. Loving-muuttujan keskiarvoksi muodostuu 3,79. Toiseksi tärkeimpänä vanhemmat näkevät lasten perustarpeiden kuten turvallisuuden ja levon tyydyttymisen. Having-muuttujan keskiarvo on 3,73. Vähiten tärkeänä Allardtin hyvinvoinnin osatekijöistä vanhemmat pitävät lapsen itsensä toteuttamista, kuten harrastuksia ja muuta osaamista. Being-muuttujan keskiarvoksi muodostuu 3,66.

KUVIO 6 Having-, loving- ja being-muuttujien keskiarvot

8.5 Vanhempien ajatuksia ja toiveita lapsen iltapäivien vietosta

Vanhemmista 32 esittää mielipiteitään koskien lapsensa iltapäivien viettoa kyselyn viimeisessä vapaaehtoisessa avoimessa kohdassa. Vanhempien esittämät mielipiteet liittyvät suurelta osin siihen, tarvitseeko lapsi aikuisen seuraa koulun jälkeen ja mitä odotuksia ja näkemyksiä vanhemmilla on lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan suhteen. Van-

hemmat kertovat myös muista iltapäivätoiminnasta poikkeavista tavoista järjestää lapsen koulun jälkeinen hoito ja huolenpito. Kaikki mielipiteet ovat nähtävissä liitteessä 2.

8.5.1 Huolenpitoa vai turhaa hyysäämistä?

Suurin osa avoimeen kohtaan vastanneista vanhemmista korostaa sitä, että ensimmäisellä luokalla oleva lapsi on vielä liian pieni ollakseen koulun jälkeen yksin kotona. Eräs vanhempi toivoo vielä kolmasluokkalaisillekin annettavan mahdollisuuden päästä iltapäivähoitoon. Toisille puolestaan ainoana oikeana vaihtoehtona on, että lapsi pääsee koulusta tulemaan vanhempiensa luokse kotiin.

”Asia tärkeä, en missään nimessä jättäisi ekaluokkalaista kotiin yksin → kokemusta 3:sta lapsesta.” (059)

”Olen sitä mieltä, että koti ja omat vanhemmat ovat parasta lapselle. Oikeata, omaa elämää, jossa saa rauhassa todellista tukea, rakkautta ja lepoa... Mielestäni jokaisen sitä halutessaan kannattaisi ”uskaltaa” hoitaa lapsensa kotona; siitä on etua lapsille, heidän kehitykselleen, perheen sisäisille suhteille, sisarusuhteille ja vanhemmille (erikseen & yhdessä näille kaikille ja paljolle muulle!).” (087)

Kaksi vanhempaa suhtautuu hieman kriittisemmin lasten iltapäivätoiminnan järjestämiseen. Heidän mielestään ensimmäisellä luokalla oleva lapsi kestää jo yksinoloa ja tuossa iässä on aika oppia ottamaan vastuuta itsestään ja muista asioista.

”Muutaman tunnin yksinolo ei ole haitaksi, vaan mielestäni kasvattaa lasta pärjäämään elämässä, jossa jokainen joutuu joskus olemaan yksin. Sekä lapset oppivat ottamaan vastuuta. Tuttavillani on lapsi, joka 13 vuotta. Ei uskalla olla yksin edes vanhempien kauppareissulla.” (006)

”Opetammeko / hyysäämmekö lapsiamme liikaa? Eihän 60-luvulla ollut mitään vastaavaa toimintaa? Lapsi alkaa jo ilmaista, että haluaisi tulla koulusta suoraan kotiin.” (047)

Eräs vanhempi katsoi parhaaksi monipuolisen mallin, jossa lapsi voisi viettää iltapäiviään tilanteen mukaan aina hieman eri tavoin.

”Mahdollisimman monipuolinen ”malli” → kotona, kerhossa / iltapäivähoidossa, harrastuksissa, kaverin luona. Kuitenkin siten, että pääasiallisesti kotona / ohjatussa iltapäivätoiminnassa jota muut vaihtoehdot täydentävät.” (069)

8.5.2 Toiveita ja mielipiteitä iltapäivätoiminnan järjestämisestä

Erityisen tärkeinä vanhemmat pitävät sitä, että iltapäiväkerho sijaitsee lähellä koulua, mieluiten aivan koulun yhteydessä. Keskuskoulun oppilaiden vanhemmat ovat varsin tyytyväisiä Koskelan sijaintiin, kun matkaa sinne koululta on vain pari sataa metriä. Kuitenkin eräs vanhempi ilmaisi huolensa siitä, kuinka lapsi menee sekaisin, kun on niin monta paikkaa, minne mennä.

”Se, että täällä on iltapäiväkerho, on hieno asia, mutta meidän perheen koululaiselle se aiheuttaa välillä huolta, kun ei sitten muista että minä päivänä koulusta mennään iltapäiväkerhoon ja milloin kotiin eli jos iltapäivätoiminta olisi koulun yhteydessä niin se olisi ehkä helpompaa lapsen kannalta kun ei tarvitsisi siirtyä paikkoihin. Esim. muskariin tai kuvataidekouluun jotka ovat vielä eri paikassa kuin iltapäiväkerho.” (057)

Myös avoimen kysymyksen kohdalla osa vanhemmista tuo ilmi vaatimuksensa siitä, että iltapäivätoiminnan ohjaajat ovat koulutettuja ja motivoituneita tehtävään. Sisällön suhteen moni vanhempi toivoo, että iltapäivätoiminnassa tehtäisiin läksyt. Eräs vanhemmista toivoo iltapäivätoiminnan myös opettavan lapsille uusia asioita.

”Mikäli iltapäiväkerhoa järjestetään, ja osallistumme, toiveena olisi, että siellä tehdään läksyt! Ja jotain rauhallista aktiviteettia tai lapsen toiveita mukaellen. Ei liian ”väsyttävää” toimintaa.” (118)

”Kerhossa olisi hyvä hieman ”opiskella” uusia asioita, eikä saisi olla pelkkää pelaamista tietokoneella ja videoiden katselua. Välipala on tärkeä, eikä aamupalaakaan olisi pahitteeksi, toki siitä maksettaisiin erikseen.” (059)

Monet vanhemmat tuovat kyselyn lopussa esiin aamuhoidon tärkeyden iltapäivähoidon rinnalla. Joillekin perheille juuri aamut, jolloin lapsen koulu alkaa niin myöhään, etteivät vanhemmat ehdi huolehtia häntä kouluun, ovat kaikkein ongelmallisimpia.

”Kysely painottui ainoastaan iltapäivän viettoon, mutta esimerkiksi meidän perhe kaipaisi lapselle seuraa aamuksi. Lapsi joutuu jäämään aamuisin aina yksin kotiin ja huolehtimaan kouluun lähdöstä itse.” (101)

”Lapsen aamuhoitoa vaikea järjestää vanhempien työaikojen vuoksi, onneksi on olemassa mummo, joka vie kouluun sellaisina päivinä kun lapsen koulu alkaa myöhemmin. Vuorotyö ”pelastaa” joitain aamuja.” (104)

Vanhemmat esittävät myös mielipiteitään iltapäivätoiminnan maksuista. Joidenkin mielestä iltapäivätoiminta maksaa liikaa, kun taas toiset ovat valmiita maksamaan siitä enemmänkin, kunhan toiminta on laadukasta.

”Äänekoskella Koskelan iltapäivä ja aamupäivä kerho on kallista!” (047)

”Olisin valmis maksamaan hyvälaatuisesta ohjatusta toiminnasta, joka olisi monipuolista ja ottaisi huomioon fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen puolen.” (004)

Koskelan iltapäiväkerhotoimintaan ollaan sen kalleudesta huolimatta varsin tyytyväisiä. Muutenkin vanhemmat kertovat olevansa tyytyväisiä lapsensa iltapäivien tämän hetkeen järjestymiseen.

”Olen hyvin tyytyväinen nykyiseen koululaisemme ”hoitoon”. Hän saa sekä aamu- että iltapäivähoitoa. Molempia tarvitaan.” (041)

”Tällä hetkellä Koskelan tarjoama iltapäiväkerho toimii mielestäni hyvin ja lapseni viihtyy siellä. Olemme tyytyväisiä nykyiseen toimintaan!” (084)

8.5.3 Viheralue eriarvoisessa asemassa

Viheralueen koulujen oppilaiden vanhemmat tuovat mielipiteissään esiin sen, kuinka huonosti iltapäivätoimintaa on siellä tarjolla. Kovin monet perheet eivät sitä välttämättä tarvitse, minkä vuoksi toimintaa ei juuri ole vaivauduttu järjestämään. Useimmilla pikkukouluilla iltapäivätoimintaa on vain kerran viikossa.

”Harmittaa, että emme saa maalla samaa vastinetta verorahoille kuin kaupunkilaiset. Täällä on niin paljon kotiäitejä, joten työssä käyvät äidit eivät saa hoitopalveluita, koska heitä on vähän.” (004)

”Iltapäiväkerhot pitäisi ehdottomasti pystyä kunnan / kaupungin järjestämään joka päivälle. Ei todellakaan riitä 1 kerta vko. Työt on tehtävä ja lapsilla ”koulupakko”, kaikilla ei sukulaisia lähellä ja naapurit töissä, lapsikin reagoi ja se kosta tautuu varmasti myöhemmin. Kelan hoitotuki olematon tässäkin asiassa. Ressaa varmasti useita perheitä, jos ei ole paikkaa minne lapsen laittaa koulun jälkeen.” (010)

Viheralueilla myös koulukyyditysten järjestäminen iltapäiväkerhoon jääville lapsille huolestuttaa vanhempia. Koulumatkat kestävät jo nyt kauan, eikä ole varmaa, miten kyydityksistä huolehdittaisiin kerhon jälkeen.

”Ongelmaksi tulevat haja-asutusalueen koulukyydit jotka kestävät jo nyt luvattoman kauan (2-2,5 h koulumatkoihin, 14 km).” (005)

”Jos ja kun iltapv.hoito järjestetään maksullisena, pitäisin tarpeellisena myös että kuljetus olisi järjestetty. Voi muuten olla, että jos normaalisti lapsi saa kuljetuksen, moni vanhempi ei sen takia laita lasta iltapv.kerhoon (kuljetuksen puuttumisen vuoksi).” (120)

8.5.4 Perhe työn edellä

Monet vanhemmat kertovat olevansa kotona, joten iltapäivätoimintaa ei heidän perheeseen ainakaan tällä hetkellä tarvita. Näiden vanhempien kirjoituksissa korostuu tyytyväisyys nykytilanteeseen; he kannustavat myös toisia vanhempia ottamaan irtiottoja työelämästä lasten hoitamisen vuoksi.

”Olen erittäin tyytyväinen nykytilanteeseen. Valitettavasti kaikilla työpaikoilla ei olla yhtä suopeita väliaikaista osa-aikatyötä kohtaan. Monesti kuulee myös perheen taloudellisen tilanteen olevan esteenä. Mielestäni tämä ongelma ratkeaa, kun asettaa menonsa tulojen mukaiseksi. Ei kulutusjuhlaa, mutta paljon muuta hyvää!” (044)

”Ekaluokan aloittaminen on suuri mullistus lapsen elämässä. Eskari on kuitenkin niin eri maailmaa. Mielestäni vanhemmille annettu mahdollisuus hellittää työelämästä tämän tärkeän vuoden ajaksi on hieno etu, jota pitäisi käyttää mahdollisimman paljon. Elintason lasku ei varmasti kaada kenenkään elämää oikeasti vuodessa ja ekaluokkalaisen maailmankuvulle se tekee varmasti hyvää. Materian sijasta voi antaa aikaa lapselle lahjaksi!!” (076)

Parissa perheessä lapsen iltapäivähoito on onnistuttu järjestämään perhepäivähoitajan avulla. Vanhemmat ovat tyytyväisiä tilanteeseen, vaikka järjestely maksaa melko paljon.

”Lapsemme on osa-aikaisesti kunnallisessa perhepäivähoidossa sekä aamu- ja iltapäiväaikoina. Hoitaja katsoo että lapsemme lähtee linja-autoon ajoissa ja saa myös aamupalan. Iltapäivällä hoitaja vahtii lapsemme koulusta ja antaa välipalaa. Olemme olleet erittäin tyytyväisiä ratkaisuun. Itselläni on yksi huoli vähemmän, kun tietää, että lapsestamme huolehditaan (kun itse ei työvuoroiltaan voi). Hoito maksaa, mutta laadukkaasta palvelusta maksaakin mielellään.” (011)

”Olemme kyenneet järjestämään mieheni kanssa työvuorot siten, että kotonamme oleva perhepäivähoitaja (Äken kaupungin järjestämä kolmiperhehoito) tekee lasten seurassa hoitopäiviä, jotka eivät ole liian pitkiä, mutta sopivan virikkeellisiä ja sopivasti ”vieraaseen” tottumista.” (087)

9 POHDINTA

Näin tutkimuksen päätteeksi tarkastellaan vielä saatuja tutkimustuloksia. Niiltä osin, kuin saatavilla on vastaavien aiempien tutkimusten antia, tuloksia verrataan keskenään. Tämän jälkeen pohditaan tutkimuksen ja saatujen tulosten antia ja niiden luotettavuutta. Lopussa esitellään, miten tutkimusta voisi lähteä jatkamaan ja kehittämään uuden lisätiedon saamiseksi.

9.1 Tulosten tarkastelu

Kyselyn perusteella ensimmäisen luokan oppilaat viettävät Äänekoskella varsin harvoin iltapäiviään yksin kotona. Hieman muita useammin yksin kotona iltapäivisin ovat yksinhuoltajaperheiden lapset sekä lapset, joiden äidillä on vuorotyö. Noin neljännes ensimmäisen luokan oppilaista viettää iltapäiviään usein tai toisinaan kotona sisarustensa kanssa. Perheen lapsimäärällä ja lapsen asemalla on tähän tilastollisesti erittäin merkittävä yhteys siten, että mitä suurempi perhe on ja mitä nuorempi ensimmäisellä luokalla oleva lapsi perheessä on, sitä useammin lapsi viettää iltapäiviään kotona sisarustensa kanssa. Tulos on ymmärrettävä; isommat sisarukset pystyvät hyvin huolehtimaan ensimmäisellä luokalla olevasta lapsesta koulun jälkeen. Viheralueen koululaiset viettävät keskustan koululaisia useammin iltapäiviään kotona sisarusten kanssa.

Noin kaksi kolmasosaa ensimmäisen luokan oppilaista viettää iltapäiviään usein kotona vanhemman kanssa. Tulos on hyvin samankaltainen kuin Paajasen (2001) tutkimuksessa, jossa yli 60 % kahdeksanvuotiaista lapsista vietti iltapäiviään enimmäkseen kotona aikuisen seurassa (Paajanen 2001, 20). Jyväskylässä tehtyyn tutkimukseen verrattuna Äänekoskella on useammalla ensimmäisen luokan oppilaalla koulun jälkeen vanhempi kotona. Jyväskyläläisillä lapsilla vain noin kolmasosalla oli ainakin toinen vanhempi kotona lapsen tullessa koulusta (Selvitys oppilaiden iltapäivän ajankäytöstä Jyväskylässä 1998, 10–12). Yksinhuoltajaperheiden lapset viettävät muita hieman harvemmin iltapäiviään kotona vanhemman kanssa. Varsin odotetusti perheissä, joissa äiti on poissa työelämästä, lapset viettävät muita useammin iltapäiviään vanhemman kanssa kotona. Harvimmin iltapäiviään kotona vanhemman kanssa viettävät lapset, joiden äiti on vuorotyössä.

Kunnallisessa iltapäivähoidossa tai -kerhossa on kyselyn perusteella vajaa kolmannes ensimmäisen luokan oppilaista. Iltapäivätoimintaan osallistuvien määrä muodostuu kyselyn perusteella hieman todellisuutta pienemmäksi, sillä suurin osa Äänekoskella iltapäivätoimintaan osallistuvista lapsista käy Keskuskoulua, jonka osalta tämän kyselyn kato on suurin; Keskuskoulun ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmista kyselyyn vastasi noin 68 %. Tulos on kuitenkin jo tällaisenaan jonkin verran suurempi verrattuna Jyväskylässä tehtyyn tutkimukseen, jonka mukaan iltapäivätoimintaan osallistui vajaa neljännes ensimmäisen luokan oppilaista (Selvitys oppilaiden iltapäivän ajankäytöstä Jyväskylässä 1998, 9). Toisaalta Jyväskylän tutkimus on huomattavasti tätä tutkimusta vanhempi, joten iltapäivätoiminnassa olevien lasten määrä on sielläkin voinut lisääntyä uuden aamu- ja iltapäivätoimintaan liittyvän subjektiivisen oikeuden myötä. Äänekoskella lapset, joiden äidit tekevät vuorotyötä, viettävät useammin iltapäiviä kunnallisessa iltapäivähoidossa tai -kerhossa kuin lapset, joiden äidit ovat päivätyössä tai kokonaan poissa työelämästä. Keskustan koulujen oppilaat viettävät viheralueen koululaisia useammin aikaa iltapäivähoidossa tai -kerhossa. Myös Paajasen (2001) tutkimuksessa iltapäivätoimintaan osallistui enemmän kaupungissa kuin maalla asuvia lapsia (Paajanen 2001, 20).

Suurin osa vanhemmista on erittäin tai melko tyytyväisiä lapsensa tämänhetkiseen tilanteeseen iltapäivien järjestymisen suhteen. 90 % vanhemmista ei koe lapsensa joutuvan

olemaan liikaa yksin koulun jälkeen. Uuden harrastuksen lapselleen katsoo tarpeelliseksi noin neljännes vanhemmista. Yli kolme neljäsosaa vanhemmista on sitä mieltä, että heidän lapsensa kokee olonsa turvalliseksi koulun jälkeen ja 87 % vanhemmista ei ole huolissaan lapsensa hyvinvoinnista. Yli 90 % kyselyyn vastanneista vanhemmista kokee lapsensa iltapäivien sujuvan nyt hyvin. Merkille pantavaa on, että viheralueen koululaisten vanhemmat ovat tutkimuksen perusteella keskustan koululaisten vanhempia tyytymättömämpiä lapsen nykyiseen tapaan viettää iltapäiviä. Yksi syy tähän saattaa olla viheralueilla huonommin järjestetty koululaisten iltapäivätoiminta.

Keskimääräisesti suurimpina esteinä tärkeänä pitämiensä iltapäivien viettotapojen toteutumisessa vanhemmat kokevat työelämän joustamattomuuden ja tarjonnan puutteen. Vähiten estäviä tekijöitä ovat lapsen vastahakoisuus sekä toiminnan tai hoidon heikko laatu. Viheralueen vanhempien suurempi tyytymättömyys on nähtävissä myös siinä, että he kokevat erityisesti tarjonnan puutteen ja huonot kulkuyhteydet suurempina esteinä kuin keskustan koululaisten vanhemmat. Myös tämä tulos viittaa iltapäivätoiminnan vähäisyyteen viheralueilla. Tyttöjen ja poikien vanhempien tyytyväisyydessä ei ole merkittäviä eroja.

Perheiden tarve lapsen ilta- ja yöhoitoon osoittautuu kyselyn perusteella melko vähäiseksi. Iltahoitoa kuukausittain tai useammin tarvitsee kuitenkin noin 30 % perheistä. Yöhoidon tarvetta ilmenee vain kolmessa perheessä. Vanhempien työllä ei ole tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä ilta- tai yöhoidon tarpeeseen. Yksinhuoltajaperheissä ilta- ja yöhoidon tarve on hieman yllättäen vähäisempää kuin kahden huoltajan perheissä. Näyttää siltä, että perheet ratkaisevat ajoittaiset ilta- ja yöhoidon tarpeensa käyttämällä hyväkseen isovanhempien sekä muiden sukulaisten ja tuttavien apua. Takala (2000) selvitti tutkimuksessaan perheiden iltahoidon tarvetta Jyväskeskuksella kysymällä, tarvitaanko perheessä toimipaikkaa illalle. Noin neljännes vanhemmista ilmoitti tarvitsevänsä iltapaikan. (Takala 2000, 42.) Tähän verrattuna voitaisiin todeta iltahoidon tarpeen olevan Äänekoskella hieman yleisempää. Kysely ei kuitenkaan kerro, missä määrin äänekoskelaiset vanhemmat kaipaisivat kaupungin järjestämää ilta- tai yöhoitoa tai kuinka hankalaa tai helppoa lapsen hoidon järjestäminen heille on tähän mennessä ollut. Tuloksia on siksi vaikea vertailla.

Vanhemmista 86 % on sitä mieltä, että heidän lapsensa tarvitsee koulun jälkeen aikuisen seuraa. Kuitenkin runsas neljännes on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä, jonka mukaan heidän lapsensa pärjää hyvin myös yksin koulun jälkeen. Osa vanhemmista katsoo lapsensa olevan vielä liian pieni ollakseen yksin, kun taas toiset vanhemmat haluavat jo opettaa lasta ottamaan enemmän vastuuta itsestään ja toiminnastaan. Lapsen erilaisista iltapäivien viettotavoista keskimääräisesti tärkeimmiksi vanhempien keskuudessa nousevat kotona vanhemman kanssa oleminen ja toiminnallinen iltapäivätoiminta. Kyselyn perusteella vähiten tärkeä tapa viettää iltapäiviä on vanhempien mielestä ohjattu tai valvottu leikkikenttätoiminta. Vanhempien tärkeinä pitämässä tavoissa viettää iltapäiviä korostuvat toisaalta huolenpito ja hoiva sekä toisaalta toiminnallinen ja ohjattu iltapäivätoiminta. Tyttöjen ja poikien vanhempien välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, millä tavalla lapsen iltapäivien toivotaan järjestyvän.

Pulkkisen esittämään malliin kokonaiskoulupäivästä vanhemmat suhtautuvat osin positiivisesti ja osin negatiivisesti. Aihe myös jakaa vanhempien mielipiteitä. Ensinnäkin puolet vanhemmista katsoo kokonaiskoulupäivän ehkäisevän hyvin heidän lapsensa yksinoloa, kun taas reilu 40 % on asiasta eri mieltä. Toisaalta vanhemmat uskovat kokonaiskoulupäivämallin tukevan heidän lapsensa sosiaalisia taitoja ja harrastustoimintaa, mutta toisaalta suurin osa vanhemmista kokee mallin ehdottamat koulupäivät lapsen kannalta liian pitkiksi ja raskaiksi. Pulkkisen mallia on aiemminkin kritisoitu juuri siitä, että se pidentää liikaa lasten koulupäivää (vrt. Haapasalo 2004). Yli 40 % vanhemmista ei osaa ottaa kantaa siihen, tukisiko kokonaiskoulupäivämalli lapsen koulumenestystä. Malli ei vanhempien mukaan ole toimiva niissä perheissä, joissa tehdään vuorotyötä tai toinen vanhempi on kotona lapsen tullessa koulusta.

Tärkeimpinä iltapäivätoiminnan sisältöinä vanhemmat pitävät vapaata leikkiä, läksyjen tekoa, liikuntaa ja lepoa. Sisällöt voidaan jakaa karkeasti kolmeen osaan; ohjattuun toimintaan, vapaaseen toimintaan ja läksyjen tekoon. Tyttöjen ja poikien vanhempien välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, miten tärkeinä eri sisältöjä pidetään, joskin tyttöjen vanhemmat pitävät ohjattua toimintaa jonkin verran tärkeämpänä kuin poikien vanhemmat. Tulokset ovat hyvin samansuuntaisia kuin Seppäsen ja Syvänperän (2002) Pieksämäellä tekemässä tutkimuksessa. Siellä vanhemmat toivoivat sisällöiksi

yleisimmin liikuntaa ja pelejä, kädentaitoja, leikkimistä sekä läksyjen tekoa. (Seppänen & Syvänperä 2002, 75–76.)

Äänekoskella yli puolet vanhemmista toivoo koulujen järjestävän iltapäivätoimintaa. Toiseksi toivotuin järjestävä taho on Mannerheimin lastensuojeluliitto. Tämäkin tulos on samansuuntainen Seppäsen ja Syvänperän (2002) Pieksämäen kaupungissa tekemän tutkimuksen kanssa. Siellä yli kolme neljäsosaa vanhemmista toivoi iltapäivätoimintaa järjestettävän koululla. (Seppänen & Syvänperä 2002, 76.) Iltapäivätoiminnan ohjaajalta äänekoskelaiset vanhemmat vaativat erityisesti alan koulutusta ja motivaatiota lasten kanssa tehtävään työhön. Tämä näkyy jo siinä, että vanhemmista 86 % pitää sopivana iltapäivätoiminnan ohjaajana lasten ohjaamiseen koulutuksen saanutta henkilöä. Kaksi kolmasosaa vanhemmista ei ole valmiita itse tilaisuuden tullen ohjaamaan iltapäivätoimintaa. Kolmasosa vanhemmista puolestaan ilmoittaa olevansa valmis ohjaamaan iltapäivätoimintaa ja heistä viidesosa tekisi työtä myös ilman rahallista korvausta. Vanhempien vaatimus ohjaajan koulutuksesta ja motivaatiosta näkyy myös heidän epäilevänsä suhtautumisena työttömien toimimiseen iltapäivätoiminnan ohjaajina. Valtaosa vanhemmista on valmiita maksamaan iltapäivätoiminnasta 20–50 euroa kuukaudessa. Vain alle kymmenesosa ei ole valmiita maksamaan mitään. Tulos on hyvin samanlainen verrattuna Pieksämäellä tehtyyn tutkimukseen, jonka perusteella vanhemmista lähes 90 % oli valmiita maksamaan iltapäivätoiminnasta, ja heistä suurin osa 16–50 euroa kuukaudessa (Seppänen & Syvänperä 2002, 76–77).

Vanhempien toiveissa ja mielipiteissä koululaisten iltapäivätoiminnan järjestämisen suhteen ei ollut selvästi havaittavissa minkään tietyn Allardtin hyvinvoinnin osa-alueen korostumista ylitse muiden. Having-, loving- ja being-muuttajat nousivat keskiarvoiltaan hyvin samalle tasolle kuitenkin niin, että yhteisyysuhteisiin liittyvien tarpeiden tyydyttäminen nähtiin tärkeimpänä ja ehkä hieman yllättäen itsensä toteuttaminen vähiten tärkeänä. Näyttää siltä, että vanhemmat haluavat iltapäivätoiminnan tukevan heidän lapsensa hyvinvointia melko kokonaisvaltaisesti tarjoten niin sosiaalisia suhteita, turvaa ja huolenpitoa kuin erilaisia harrastus ja toimintamahdollisuuksia.

Kyselyn lopussa olevassa avoimessa kohdassa suuri osa vanhemmista tuo esiin mielipiteensä siitä, että ensimmäisellä luokalla oleva lapsi on vielä liian pieni jäämään yksin

kotiin koulun jälkeen. Toisaalta pari vanhempaa on asiasta eri mieltä. Vanhempien mielestä parasta on, että iltapäiväkerho on koulun yhteydessä ja siellä tehdään läksyt. Myös aamupäivähoidolle löytyy tarvetta. Viheralueen koululaisten vanhemmat tuovat esiin toiveensa siitä, että päivittäistä iltapäivätoimintaa voisi järjestää myös pienemmillä kouluilla. Yllättävän monet vanhemmat kertovat hyödyntäneensä yhteiskunnan etuja ja viettävänsä enemmän aikaa kotona lapsen ensimmäisen kouluvuoden aikana. Näyttää siltä, että Äänekoskella suurin osa vanhemmista on onnistunut yhdistämään perhe- ja työelämänsä heitä tyydyttävällä tavalla. Vanhempien mielipiteissä heijastuu myös vahvasti lasten parhaan tavoittelu, jolloin ollaan valmiita jopa tinkimään taloudellisesta yltäkylläisyydestä perheen yhdessäolon vuoksi.

9.2 Tutkimuksen luotettavuus ja hyöty

Tähän tutkimukseen liittyvään kyselyyn vastanneista vanhemmista suurin osa (86 %) oli perheen äitejä, joten tulokset kertovat etupäässä heidän mielipiteistään ja näkemyksistään. On mahdotonta sanoa, olisivatko tulokset kenties erilaisia, jos myös isät olisivat osallistuneet vastaamiseen enemmän. Joka tapauksessa kyselyn avulla saatiin varsin hyvin selvitettyä tutkimukselle asetettuja ongelmia. Korkea vastausprosentti (74 %) antaa myös olettaa, että tulokset kertovat melko kattavasti äänekoskelaisten ensimmäisen luokan oppilaiden vanhempien näkemyksistä koskien koulun jälkeisten iltapäivien järjestymistä. Tulokset voivat osaltaan antaa suuntaviivoja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan tulevaan kehittämistyöhön Äänekoskella.

Itse tutkimuksen kannalta olisi ollut parasta, jos Allardtin teoria olisi ollut mukana heti alusta lähtien, jolloin kyselyn olisi voinut laatia hyvinvoinnin eri osatekijöiden korostumisen tutkimisen kannalta sopivammaksi. Nyt teoria tuli mukaan tutkimukseen vasta kyselyn toteutuksen jälkeen, jolloin ikään kuin jälkikäteen alettiin etsiä kyselystä teorian tutkimiseen soveltuvia osia. Tämän vuoksi having-, loving- ja being-muuttajat eivät reliabiliteettia mitattaessa olleet kaikilta osin sisäisesti kovin yhteneväisiä.

9.3 Jatkotutkimuksen tarve

Vanhempien näkemyksiä koululaisten iltapäivien järjestymisestä olisi mielenkiintoista ja hyödyllistäkin lähteä selvittämään erilaisten tarveteorioiden kautta. Kuten juuri edellä mainittiin, tässä tutkimuksessa Allardtin hyvinvoinnin osa-alueet tulivat tutkimukseen mukaan vasta myöhemmässä vaiheessa, mutta tutkimisen arvoista olisi lähteä teoriasta käsin selvittämään, miten hyvinvoinnin eri osa-alueet näkyvät vanhempien mielipiteissä ja millaisia tarpeita vanhemmat toivovat iltapäivätoiminnan lapsen elämässä tyydyttävän.

Syytä olisi jatkossa selvittää myös lasten omia mielipiteitä koulun jälkeisten iltapäivien sujumisesta samoin kuin toiveita iltapäivätoiminnan sisällöistä. Näin saataisiin mukaan myös lasten näkökulma. Tässä tutkimuksessa nousi melko selvästi esiin viheralueiden ja keskustan välinen eriarvoisuus koululaisille järjestettävän iltapäivätoiminnan osalta. Tämän ongelman ratkaiseminen vaatisi lisää toiminnallista ja ratkaisuja hakevaa tutkimusta. Tarvittaisiin ideoita, miten viheralueilla voitaisiin paremmin järjestää iltapäivätoimintaa viitenä päivänä viikossa sitä tarvitseville, jolloin lähellä toimiva iltapäiväkerho ei olisi enää vain keskustan koululaisten yksinoikeus. Saataisiinko koulusta tehtyä koko alueen toimintapaikka, jossa eri-ikäiset lapset – ja miksei aikuisetkin – voisivat harrastaa, rentoutua ja viettää yhteistä aikaa? Löytyisikö ratkaisu esimerkiksi iltapäivätoiminnan ohjaamiseen valmiutensa ilmoittaneista vanhemmista?

LÄHTEET

- Allardt, E. 1980. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.
- Allardt, E. 1989. An updated indicator system: having, loving, being. Helsingin yliopiston sosiologian laitos. Työselostuksia N:o 48.
- Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2002. Perhe-elämän vaaliminen ja vanhemmuuden arvostaminen yhteiskunnan toimissa. Teoksessa M. Bardy, M. Salmi & T. Heino (toim.) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. 3. painos. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. Raportteja 263, 147–150.
- Belle, D. 1999. The after-school lives of children. Alone and with others while parents work. Mahwah (N.J.): Lawrence Erlbaum.
- Bielenski, H. & Kauppinen, T. 2000. Working Time Needs of Europeans. Teoksessa P. Peltola (toim.) Working Time in Europe. Towards a European Working Time Policy. Conference Report, 67–77.
- Erikson, E. H. 1980. Identity and the life cycle. New York: W. W. Norton & Company, Inc.
- Friman, T. 1998. Millainen iltapäivä on lapselle hyvä vaihtoehto? Lapsen maailma 57 (11), 12–13.
- Gall, J. P., Gall, M. D. & Borg, W. R. 2005. Applying Educational Research. A Practical Guide. 5. painos. Boston: Pearson A and B.
- Haapasalo, J. 2004. Laki koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta on tehty rikottavaksi. Keski-suomalainen 14.3.2004, Mielipiteet, 5.
- Haliseva-Lahtinen, A-M. 2002. Eriävä mielipide koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisestä selvittäneen työryhmän ehdotuksiin. Teoksessa K. Lindroos, I. Parviainen, E-R. Pirhonen & T. Kavilo. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen. Helsinki: Opetusministeriön työryhmien muistioita 29.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Innanen, M. 2001. Isyys ja äitiys nuorten kertomana – lukiolaisten tyttöjen ja poikien kirjoituksia. Jyväskylä: LIKES Research Reports on Sport and Health 130.

- Jarasto, P. & Sinervo, N. 1998. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: Gummerus.
- Kahiluoto, T. 2002. Lasten päivähoiton tilannekatsaus. Tammikuu 2001. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 2002:14. Helsinki. Viitattu 26.10.2005
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/phkatsaus/tilannekatsaus.pdf>
- Kallinen, K. 2001. Työllisyys on perhepolitiikkaa. Teoksessa S. Sulku & J. Aromaa (toim.) Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Helsinki: Edita, 110–114.
- Kansaneläkelaitos. 2004. Tilapäinen hoitovapaa. Viitattu 4.6.2004
<http://193.209.217.5/in/internet/suomi.nsf/NET/170701142601EH?openDocument>
- Kartovaara, L. & Sauli, H. 2000. Suomalainen lapsi. Helsinki: Tilastokeskus.
- Keskinen, V. 2000. Koululaisten iltapäivä. 9-12-vuotiaiden helsinkiläisten koululaisten iltapäivän ajankäyttö. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja B3.
- Kinnunen, U. & Mauno S. 2002 Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-Kustannus, 99–118.
- Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet. 2004. Helsinki: Opetushallitus. Tulostettu 3.6.2004 http://www.oph.fi/ops/apip/apip_perusteet.pdf
- Laki lasten päivähoidosta 36/1973.
- Lindroos, K., Parviainen, I., Pirhonen, E-R. & Kavilo, T. 2002. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen. Helsinki: Opetusministeriön työryhmien muistioita 29.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2004. Koululaisten iltapäivätoiminta. Viitattu 9.6.2004
http://www.mll.fi/kasvattajan_tietokulma/perheelamaa/mll_apuna_arjessa/koululaisten_iltapaivatoiminta/
- Opetushallitus. 2004. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan huomattava valtionrahoitus. Spektri 24.5.2004. Tulostettu 27.9.2004
<http://spektri.oph.fi/SubPage.asp?path=580,645,31224>
- Opetusministeriö. 2004. Lasten aamu- ja iltapäivätoiminta. Tulostettu 3.6.2004
<http://www.minedu.fi/opm/koulutus/asiakirjat/apiptoiminta.pdf>
- Paajanen, P. 2001. Lapsen vapaa-aika huoltajan silmin. Perhebarometri 2001. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 12.

- Pelkonen, L. 2002. Mitä laki sanoo työn ja perheen yhteensovittamisesta? Teoksessa Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen. Kuntatalo Helsinki 3.6.2002. Seminaariraportti Työterveyden Edistämisyhdistys ry. Työterveyslaitos, 18–26.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2004. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 7.6.2004 http://www.oph.fi/info/ops/pops_web.pdf
- Pulkkinen, L. 2002a. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Pulkkinen, L. 2002b. Visiointia koululaisen kokonaispäivästä. Teoksessa Koti ja koulu – kavereita vai kiistakumppaneita? Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, 11–17.
- Salmi, M. 2002. Työelämän vastuu vanhemmuudesta ja lapsuudesta. Teoksessa M. Bardy, M. Salmi & T. Heino (toim.) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. 3. painos. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. Raportteja 263, 54–57.
- Sauli, H. 2002. Vanhempien työhön osallistuminen ja työajat. Teoksessa M. Bardy, M. Salmi & T. Heino (toim.) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. 3. painos. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. Raportteja 263, 48–51.
- Sauli, H., Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. 2002. Työssäkäynti ja perhevapaat. Teoksessa M. Bardy, M. Salmi & T. Heino (toim.) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. 3. painos. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. Raportteja 263, 51–53.
- Selvitys oppilaiden iltapäivän ajankäytöstä Jyväskylässä. 1998. Jyväskylän kaupungin kouluviraston julkaisusarja A5.
- Seppälä, N. 2000. Yhteisapelillä lapsen parhaaksi. Perhebarometri 2000. Helsinki: Väestöliitto. Väestötutkimuslaitos. Katsauksia E 9.
- Seppänen, M. & Syvänperä, A. 2002. Iltapäivätoiminnan tarve Pieksämäen kaupungissa. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 17.10.2005 <http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/h/mikasepp.pdf>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2003. Osittainen hoitovapaa. Tulostettu 3.6.2004 <http://www.stm.fi/Resource.phx/vastt/perhe/prvap/oshoitovapaa.htx>
- Starting strong: Early childhood education and care. 2001. Paris: OECD.

- Sutela, H. 1998. Epättyypilliset työsuhteet ja työajat. Teoksessa Työ, aika ja elämänvaiheet. Suomen EU-työvoimatutkimus 1995–97. Helsinki: Tilastokeskus, 37–46.
- Svedlin, R., Hotari, A-M. & Lyra-Katz, A. 2002. Selvitys lasten aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Helsinki: Opetushallitus. Moniste 8.
- Takala, A. 2000. Koululaisten iltapäivätoiminta Jyvässeudulla vanhempien ja lasten arvioimana. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 17.10.2005 <http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/f/atakala.pdf>
- Torstenson-Ed, T. & Johansson, I. 2000. Fritidshemmet i forskning och förändring. En kunskapsöversikt. Stockholm: Skolverket.
- Tähtinen, J. & Kaljonen, A. 1996. Tilastollisen analyysin perusteita kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja B:55.
- Valli, R. 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Äänekosken kaupunki. 2004. Koululaisten päiväkerho. Viitattu 26.11.2004
<http://www.aanekoski.fi/koskela/alasivut/Koululaiset.html>
- Äänekosken kaupunki. 2005. Tunnuslukuja. Tulostettu 24.10.2005
<http://www.aanekoski.fi/?pg=&pv=20&sz=18si=16>
- 4H-kerho. 2004. Koululaisten iltapäivätoiminta. Viitattu 9.6.2004
<http://www.4h.fi/p/-48/167>

Liite 1: Vanhemmille osoitettu kysely ja suorat jakaumat

Hyvä ekaluokkalaisten lapsen vanhempi!

Olen luokanopettajaopiskelija Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitokselta. Teen tutkimusta, jonka tarkoitus on selvittää koululaisten iltapäivien viettoa Äänekoskella sekä vanhempien mielipiteitä ja toiveita niiden järjestämisestä. **Tämä kysely on osoitettu kaikkien Äänekosken peruskoulujen ekaluokkalaisten vanhemmille.**

Nyt syksyllä astui voimaan laki, jonka mukaan kaikilla peruskoulun ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille on oikeus osallistua kunnan järjestämään ja valtion avustamaan iltapäivätoimintaan tai kerhotoimintaan. Samaan aikaan vanhemmille annettiin mahdollisuus hyödyntää osittaista hoitovapaata ja osittaista hoitorahaa aina lapsen toisen kouluvuoden loppuun saakka. **Keskustelu lasten iltapäivien vietosta on vilkasta, minkä vuoksi on tärkeää selvittää lasten todellisten asiantuntijoiden eli vanhempien mielipiteitä asiasta.**

Tämän tutkimuksen tuloksia hyödynnetään Äänekosken koululaisten iltapäivätoiminnan järjestämisessä. Käsittelen vastauksenne ehdottoman luottamuksellisesti. Teidän ei tarvitse laittaa kyselyyn mitään nimiä eikä kukaan muu lisäksi tule käsittelemään täytettyjä kyselylomakkeita. Vastaaminen on Teille täysin vapaaehtoista.

Palauttakaa täytetty kysely lapsenne mukana koululle keskiviikkoon 27.10. mennessä.

Mikäli teillä on jotain kysyttävää kyselyn tai tutkimuksen suhteen, voitte vapaasti soittaa minulle.

Syksyisin terveisin

Maarit Niskanen

Luokanopettajaopiskelija

puh: 040-7288666

KYSELY LAPSENNE KOULUN JÄLKEISTEN ILTAPÄIVIEN VIETOSTA

Merkitkää rastilla (X) sopivin vaihtoehto tai vastatkaa annetuille viivoille. Pyydän teitä lukemaan tarkkaan kunkin kysymyksen ja vastaamiseen liittyvät ohjeet. (n=121)

Miten lapsenne viettää tällä hetkellä koulun jälkeisen ajan? Pyydän Teitä ystävällisesti vastaamaan jokaiseen kohtaan.

	3 usein	2 toisinaan	1 harvoin	0 ei koskaan
a. yksin kotona (n=111)	1,8	8,1	18,9	71,2
b. kotona sisarusten kanssa (n=108)	16,7	10,2	23,1	50,0
c. kotona kavereitten kanssa (n=108)	4,6	7,4	15,7	72,2
d. kotona vanhemman / huoltajan kanssa (n=114)	65,8	17,5	12,3	4,4
e. kotona isovanhempien kanssa (n=107)	6,5	12,1	39,3	42,1
f. kotona muun sukulaisen / tuttavän kanssa (n=105)	0,0	1,0	33,3	65,7
g. kaverin luona (n=106)	0,9	16,0	36,8	46,2
h. isovanhempien luona (n=107)	8,4	14,0	28,0	49,5
i. muun sukulaisen / tuttavän luona (n=104)	1,0	4,8	19,2	75,0
j. kunnallisessa iltapäivähoidossa / -kerhossa (n=108)	19,4	5,6	5,6	69,4
k. yksityisessä iltapäivähoidossa / -kerhossa (n=106)	2,8	1,9	0,9	94,3
l. ohjatun harrastuksen parissa (n=105)	1,0	18,1	10,5	70,5
m. muuten, miten? (n=5) _____ _____	40,0	40,0	20,0	0

Mitä mieltä olette lapsenne tämän hetkisestä tavasta viettää koulun jälkeisiä iltapäiviä?
(n=120)

1 erittäin tyytymätön	2,5
2 melko tyytymätön	4,2
3 melko tyytyväinen	32,5
4 erittäin tyytyväinen	60,8

Missä määrin yhdytte seuraaviin väittämiin koskien lapsenne iltapäivien viettoa? Pyydän Teitä vastaamaan jokaiseen kohtaan.

	5 täysin samaa mieltä	4 jokseenkin samaa mieltä	3 en osaa sanoa	2 jokseenkin eri mieltä	1 täysin eri mieltä
a. Lapseni joutuu olemaan liian paljon yksin koulun jälkeen. (n=120)	1,7	6,7	0,8	10,8	80,0
b. Lapseni tarvitsisi jonkun uuden harrastuksen. (n=120)	5,0	18,3	11,7	23,3	41,7
c. Lapseni kokee olonsa turvattomaksi koulun jälkeen. (n=119)	0,0	5,9	2,5	14,3	77,3
d. Lapseni koulun jälkeiset iltapäivät sujuvat nyt hyvin. (n=120)	62,5	30,0	0,0	4,2	3,3
e. Olen huolissani lapseni hyvinvoinnista koulun jälkeen. (n=117)	3,4	6,0	3,4	22,2	65,0
f. Lapseni tarvitsee aikuisen seuraa koulun jälkeen. (n=118)	66,9	19,5	3,4	4,2	5,9
g. Lapseni pärjää hyvin myös yksin koulun jälkeen. (n=119)	4,2	23,5	13,4	24,4	34,5

Miten tärkeänä pidätte seuraavia tapoja järjestää lapsenne iltapäivähoito tai -toiminta? Pyydän Teitä vastaamaan jokaiseen kohtaan.

	5 erittäin tärkeä	4 tärkeä	3 en osaa sanoa	2 ei kovin tärkeä	1 ei lain- kaan tärkeä
a. kotona vanhemman kanssa osittaisen hoitovapaan ja hoitorahan turvin (n=118)	46,6	33,9	9,3	7,6	2,5
b. kotona jonkun muun aikuisen kanssa (n=116)	13,8	50,9	15,5	17,2	2,6
c. hoivatyyppisessä iltapäivätoiminnassa (n=117)	10,3	39,3	23,1	17,9	9,4
d. toiminnallisessa iltapäivätoiminnassa (n=118)	19,5	53,4	14,4	7,6	5,1
e. ohjatussa kerhotoiminnassa (n=118)	14,4	55,1	16,9	7,7	5,9
f. ohjatussa / valvotussa leikkikenttätöiminnassa (n=118)	6,8	39,8	18,7	27,1	7,6
g. ohjatussa harrastustoiminnassa (n=118)	11,9	44,9	16,1	22,9	4,2
h. jollain muulla tavalla, miten? (n=5) _____	60,0	40,0	0,0	0,0	0,0

Missä määrin koette seuraavien asioiden estävän Teitä toteuttamasta lapsenne kohdalla tärkeinä pitämiänne tapoja viettää iltapäiviä? Pyydän Teitä vastaamaan jokaiseen kohtaan.

	3 suuresti	2 jonkin verran	1 vähän	0 ei lainkaan
a. perheen taloudellinen tilanne (n=118)	16,1	24,6	15,3	44,1
b. työelämän joustamattomuus (n=118)	23,7	20,3	15,3	40,7
c. kalliit kustannukset (n=116)	9,5	24,1	20,7	45,7
d. tarjonnan puute (n=117)	21,4	23,1	15,4	40,2
e. huonot kulkuyhteydet (n=118)	13,6	11,0	22,9	52,5
f. toiminnan tai hoidon heikko laatu (n=115)	5,2	3,5	13,9	77,4
g. lapsen vastahakoisuus (n=116)	1,7	4,3	16,4	77,6
h. jokin muu, mikä? (n=4) _____ _____	75,0	25,0	0,0	0,0

Professori Lea Pulkisen kokonaiskoulupäivämallissa lapsen koulupäivä ulottuisi pidemmälle iltapäivään (kello 16–17) koulun järjestämän kerhotoiminnan puitteissa. Mitä mieltä olette tästä mallista? Pyydän Teitä vastaamaan jokaiseen kohtaan.

	5 täysin samaa mieltä	4 jokseenkin samaa mieltä	3 en osaa sanoa	2 jokseenkin eri mieltä	1 täysin eri mieltä
a. Malli ehkäisisi hyvin lapseni yksinoloa. (n=118)					
b. Malli pidentäisi liikaa lapseni koulupäivää. (n=118)	17,8	32,2	6,8	16,1	27,1
c. Malli tukisi lapseni koulumenestystä. (n=118)	50,8	28,8	6,8	12,7	0,8
d. Malli tukisi lapseni sosiaalisia taitoja. (n=118)	2,5	18,7	44,9	22,0	11,9
e. Malli tukisi lapseni harrastustoimintaa. (n=118)	8,5	39,8	24,6	19,5	7,6
f. Lapseni vapaa-aika jäisi liian vähäiseksi. (n=118)	6,8	46,6	19,5	19,5	7,6
g. Pitkät koulupäivät rasittaisivat lastani turhan paljon. (n=117)	39,0	31,4	13,6	13,6	2,5
	49,6	31,6	8,5	9,4	0,9

h. Jokin muu mielipide, mikä? (n=14) _____

**Miten tärkeinä pidätte seuraavia iltapäivätoimintaan tai kerhotoimintaan liittyviä sisältöjä?
Pyydän Teitä vastaamaan jokaiseen kohtaan.**

	5 erittäin tärkeä	4 tärkeä	3 en osaa sanoa	2 ei kovin tärkeä	1 ei lain- kaan tärkeä
a. läksyjen tekoa (n=118)	39,0	46,6	4,2	9,3	0,8
b. lepoa (n=119)	31,9	52,1	4,2	10,9	0,8
c. vapaata leikkiä (n=119)	45,4	51,3	1,7	1,7	0,0
d. ohjattua leikkiä (n=118)	19,5	61,0	3,4	16,1	0,0
e. askartelua (n=119)	21,8	56,3	4,2	17,6	0,0
f. kuvataidetta (n=119)	17,6	50,4	10,9	21,0	0,0
g. musiikkia (n=119)	16,0	52,9	11,8	19,3	0,0
h. liikuntaa (n=119)	29,4	55,5	5,9	9,2	0,0
i. kädentaitoja (n=119)	21,0	59,7	8,4	10,9	0,0
j. ruoanlaittoa (n=119)	6,7	42,0	15,1	34,5	1,7
k. luonnon tutkimista (n=119)	16,0	62,2	7,6	13,4	0,8
l. tietotekniikkaa (n=119)	5,0	37,8	17,6	31,1	8,4
m. jokin muu sisältö, mikä? (n=1) _____	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Minkä tahon toivoisitte ensi sijassa järjestävän iltapäivätoimintaa? Pyydän Teitä valitsemaan vain yhden vaihtoehdon. (n=117)

1 koulut	55,6
2 seurakunta	4,3
3 urheiluseurat	5,1
4 kuvataidekoulu	0,0
5 musiikkiopisto	0,9
6 Mannerheimin lastensuojeluliitto	12,8
7 Nuori Suomi	3,4
8 4H-Yhdistys	2,6
9 joku muu yhdistys	1,7
10 vapaaehtoiset henkilöt / tahot	2,6

11 jokin muu taho, mikä? 11,1_____

Kuka olisi ensi sijassa mielestänne sopiva koululaisten iltapäivätoiminnan ohjaajaksi? Pyydän Teitä valitsemaan yhden vaihtoehdon. (n=121)

1	lasten ohjaamiseen koulutuksen saanut henkilö	86,0
2	lasten ohjaajaksi opiskeleva henkilö	1,7
3	luokanopettajaksi opiskeleva henkilö	1,7
4	luokanopettaja	0,8
5	ylioppilaaksi opiskellut henkilö	0,0
6	oppilaan vanhempi	1,7
7	joku työtön henkilö	0,0
8	kuka tahansa täysi-ikäinen henkilö	5,0
9	joku muu, kuka? 3,3 _____	

Olisitko itse tilaisuuden tullen valmis ohjaamaan pienten koululaisten iltapäivätoimintaa? (n=120)

0	En.	66,7
1	Kyllä rahallista korvausta vastaan.	26,7
2	Kyllä, myös ilman rahallista korvausta.	6,7

Mitä mieltä olette siitä, että työttömille henkilöille annettaisiin mahdollisuus toimia koululaisten iltapäivätoiminnan ja erilaisten kerhojen ohjaajina? Pyydän Teitä vastaamaan jokaiseen kohtaan.

	5 täysin samaa mieltä	4 jokseenkin samaa miel- tä	3 en osaa sanoa	2 jokseenkin eri mieltä	1 täysin eri miel- tä
a. Vaikuttaa hyvältä tavalta vähentää työttömyyttä. (n=115)	10,4	27,0	12,2	34,8	15,7
b. Työttömillä ei ole tarvittavaa ammattitaitoa. (n=115)	26,1	45,2	19,1	7,8	1,7
c. Työttömät eivät välttämättä ole motivoituneita toimimaan lasten kanssa. (n=116)	31,9	39,7	12,9	11,2	4,3
d. Kuulostaa hyvältä, kunhan työ on heille palkallista. (n=117)	12,8	32,5	23,1	17,9	13,7
e. Hyvä tapa tarjota halvempaa iltapäivätoimintaa. (n=115)	2,6	16,5	20,0	27,8	33,0

f. Jokin muu mielipide, mikä? (n=26) _____

Kuinka paljon olisitte valmis maksamaan lapsenne iltapäivätoiminnasta kuukaudessa?

(n=118)

1	en mitään	8,5
2	alle 20 euroa	22,0
3	20–50 euroa	55,1
4	50–100 euroa	12,7
5	yli 100 euroa	1,7

Missä määrin perheessänne on tarvetta lapsenne ilta- tai yöhoidon järjestämiseen? Pyydän Teitä vastaamaan kumpaankin kohtaan.

	4 joka päivä	3 3-5 kertaa viikossa	2 1-2 kertaa viikossa	1 1-2 kertaa kuukau- dessa	0 ei koskaan
a. iltahoito (n=121)	0,8	4,1	7,4	19,0	68,6
b. yöhoito (n=114)	0,0	0,0	0,0	2,6	97,4

Mikäli tarvetta ilta- tai yöhoitoon on, miten olette sen perheessänne tähän mennessä järjestäneet? (n=78)

1	Lapsi on päiväkodissa tai perhepäivähoitajalla.	1,3
2	Isovanhemmat hoitavat lasta.	55,1
3	Lapsi on muun sukulaisen tai tuttavän hoidossa.	28,2
4	Lapsi on yksin tai sisarusten kanssa kotona.	7,7

5 Jotenkin muuten, miten? 7,7 _____

Lomakkeen tuonut lapsi on (n=121)

1	tyttö	55,4
2	poika	44,6

Lapsenne koulumatka on ka 2,6 km.

Perheeseen kuuluu tällä hetkellä (n=121)

1	yksi vanhempi / huoltaja	9,9
2	kaksi vanhempaa / huoltajaa	90,1

Perheessänne on lapsia (n=120)

1	yksi	14,9
2	kaksi tai kolme	65,3
3	yli kolme	19,8

Monesko ikäjärjestyksessä lomakkeen tuonut lapsi on? (n=120)

1	ainoa	10,8
2	vanhin	30,0
3	toiseksi vanhin	18,3
4	___ vanhin	9,2
5	nuorin	31,7

Millainen on perheessänne asuvien vanhempien / huoltajien työtilanne?

	isä (n=109)	äiti (n=121)
a. äitiys- tai vanhempainloma	0,0	11,6
b. virkavapaa tai vuorotteluvapaa	3,7	3,3
c. työtön	4,6	10,7
d. opiskelija	1,8	4,1
e. kotiäiti / koti-isä	0,0	10,7
f. yrittäjä	6,4	5,8
g. päivätyö (välillä 06–18)	49,5	37,2
h. kolmivuorotyö	15,6	4,1
i. iltatyö (välillä 18–22)	0,0	0,0
j. yötyö (välillä 22–06)	0,9	0,0
k. viikonlopputyö	0,9	0,0
l. joku muu, mikä? _____	16,5	12,4

Onko työhönne koko- vai osa-aikatyötä?

	isä (n=95)	äiti (n=80)
kokoaikatyö (n. 40 t / vko)	98,9	78,8
osa-aikatyö (alle 30 t / vko)	1,1	21,3

Kyselyyn vastasi (n=121)

1 äiti	86,0
2 isä	4,1
3 molemmat vanhemmat / huoltajat	9,9
4 joku muu, kuka? 0,0 _____	

Liite 2: Vanhempien vastaukset avoimiin kysymyksiin

Mielipiteitä kokonaiskoulupäivämallista:

- Iltapäivässä tulisi olla lepoetkiä ja hoivaa (004)
- En ole mallin kannattaja. Lapset tarvitsevat myös vapautta. Ekaluokalla se voisi korvata iltapäivähoidon, mutta lepo yms. vapaampi olisi turvattava. Vanhemmilla lapsilla ei hyvä, vaan väsyttävä malli. (084)
- Lapsi tarvitsee OMIA vanhempia ja hermosto taukoa & lepoa kehittyäkseen! Vanhemman tulee järjestää nämä asiat. (087)
- Tulisi ottaa huomioon lapsen sairaus, ts. ohjaajilla tulisi olla valmius huolehtia esim. diabeetikkolapset. (013)
- Hyvä, jos molemmilla vanhemmilla pitkät työpäivät. (049)
- Jos vanhempi on kotona, malli ei tarpeen. Lapsi jää kuitenkin tavallaan ulkopuoliseksi jos ei osallistu iltapäivätoimintaan. (103)
- Lapsen pitää oppia sopeutumaan muihinkin ryhmiin kuin koulu ja perhe => sosiaalinen sopeutuvaisuus!!! (069)
- Lapsen pitkät koulupäivät ovat sekä huono, että hyvä asia. Siksi kysymyksiin on vaikea vastata. (011)
- Riippuu paljon siitä, millaista tuki olisi! (085)
- Riippuu kerhotoiminnan sisällöstä ja päivän ”koostumuksesta”. (111)
- Ei ota huomioon 3-vuorotyötä (005)
- Klo 16–17 on mielestäni liian pitkä (meidän perheelle), kerho OK, mutta kesto esim. klo:15.00
- Pari tai kolme kertaa viikossa kerhotoimintaa, mutta kestoltaan mieluummin esim. klo 15.00 koska koulukyyditys tulee jatkamaan päivää vielä ja lopun matkaa kävellään kotiin. (018)
- Varsinainen koulutyö ja muu toiminta pitäisi kuitenkin suunnitella niin, että lapsella on mahdollisuus tulla kotiin aikaisemmin, jos vanhempi on vaikkapa lomalla. (029)

Mielipiteitä työttömien toimimisesta iltapäivätoiminnan ohjaajina:

- Työttömät lähihoitajat (suunt. lapset/nuoret) (006)
- Voihan työttömälläkin olla alan koulutus. (010)
- Onhan työttöminä koulun käyneitä ihmisiä (alalla tarvittavia). Kysymyksistä saa sellaisen kuvan, että työtön olisi joku toisen luokan kansalainen. (011)
- Haluan, että toimintaa tekee henkilö, joka osaa sen. (014)
- Alan suuntautuneisuutta pitää olla!! (032)
- Työttömällä tulisi ehdottomasti olla jokin sosiaalialan koulutus esim. päivähoitaja, lastenhoitaja, -ohjaaja. (041)
- Jos työtön on alan koulutuksen saanut henkilö, niin totta kai soisin työllistettävän. (044)
- Työttömillä saattaa olla myös ammattitaitoa!!! Tuo työtön kohta oli omituinen! Voihan ihmisellä olla koulutus tai voidaan esim. oppisopimuksella kouluttaa, jos mielenkiintoa riittää. Ei työttömiä voi lokeroida! (049)
- Suurten lapsiryhmien kanssa toimittaessa, on paikalla oltava aina koulutuksen saanut henkilö / opettaja / lto / lähihoitaja / päivähoitaja / lastenohjaaja. (055)
- Vain pieni osa ohjaajista voi olla ilman ammatillista pätevöitymistä tehtävään!!! (069)

- Osalla on varmasti ammattitaitoa. Vaatimus: oma halu ja koulutus työhön. (084)
- Lasten kanssa työskentelevän ihmisen tulee olla koulutettu & motivoitunut. Myös rikostausta ko. työssä huomioitava! (085)
- Jos työtön on halukas & innokas ja suuntautunut sosiaalialalle, niin OK! (087)
- Riippuu tietysti työttömän koulutuksesta olisiko hän sopiva ohjaajaksi. Olisi oltava alan koulutus. (092)
- Työttöminä myös ”ammattilaisia”!!! (097)
- Koulutettu! (102)
- Työtön, mutta alalle jonkin koulutuksen saanut, lapsirakas ihminen olisi erittäin hyvä. (120)
- Hyvä idea, jos annetaan koulutusta ko. asiasta ennen työhön ryhtymistä. (021)
- Taustat ja motiivit oltava kunnossa (004)
- Riippuu suuresti siitä vastauksen anti minkälaisesta persoonasta on kyse. Lasten kanssa toimiessa täytyy olla halua ja taitoja toimia sekä vastuuta. (018)
- Ihan kuka tahansa ei käy, henkilön pitää tulla toimeen lasten kanssa ja olla myös motivoitunut tähän. (029)
- Ei kait nyt rakennusmiestä, jos hän ei ole kiinnostunut lapsista! (047)
- Täytyisi olla erittäin luotettava ja tähän työhön motivoitunut henkilö! (068)
- Tietyin varauksin työtön sopii ohjaajaksi. (Jos hän on alalle soveltuva henkilö.) (077)
- Halpuus ei saa olla ykkösasia. (117)
- Hui, pelottaa pelkkä ajatuskin! (034)

Ajatuksia ja toiveita lapsen iltapäivien vietosta:

- Toivoisin iltapäivähoitomahdollisuutta myös kolmasluokkalaiselle. Olisin valmis maksamaan hyvälaatuisesta ohjatusta toiminnasta, joka olisi monipuolista ja ottaisi huomioon fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen puolen. Harmittaa, että emme saa maalla samaa vastinetta verorahoille kuin kaupunkilaiset. Täällä on paljon kotiäitejä, joten työssä käyvät äidit eivät saa hoitopalveluita, koska heitä on vähän. (004)
- Lasten iltapäivätoiminta hyvin tärkeää, mutta ohjaajien täytyy olla motivoituneita ja ammattitaitoisia. Mielestäni koulut sopivat mainiosti iltapäivä- ja iltatoimintaan, sillä lapset ovat siellä valmiina ja koulun tilat tyhjillään. Ongelmaksi tulevat haja-asutusalueen koulukyydit jotka kestävät jo nyt luvattoman kauan (2-2,5 h koulumatkoihin, 14 km). (005)
- Muutaman tunnin yksin olo ei ole haitaksi, vaan mielestäni kasvattaa lasta pärjäämään elämässä, jossa jokainen joutuu joskus olemaan yksin. Sekä lapset oppivat ottamaan vastuuta. Tuttavillani on lapsi, joka 13 vuotta. Ei uskalla olla yksin edes vanhempien kauppareissulla. (006)
- Äitiysloman takia tilanne poikkeuksellinen – mutta hyvä. (007)
- Tällä hetkellä tilanne hyvä, kun äiti kotona. Lähitulevaisuudessa äiti menossa työhön, jolloin ongelmana lapsen iltapäivähoito. Honkolan koululla vain yhtenä päivänä viikossa iltapäivähoitoa tarjolla!!! Toivottavasti iltapäivähoito saataisiin kuntoon myös viheralueilla Äänekoskella. (008)
- Iltapäiväkerhot pitäisi ehdottomasti pystyä kunnan / kaupungin järjestämään joka päivälle. Ei todellakaan riitä 1 kerta vko. Työt on tehtävä ja lapsilla ”koulupakko”, kaikilla ei sukulaisia lähellä ja naapurit töissä, lapsikin reagoi ja se kostaatuu varmasti myöhemmin. Kelan hoitotuki olematon tässäkin asiassa. Ressaa varmasti useita perheitä, jos ei ole paikkaa minne lapsen laittaa koulun jälkeen. (010)

- Lapsemme on osa-aikaisesti kunnallisessa perhepäivähoidossa sekä aamu- ja iltapäiväaikoina. Hoitaja katsoo että lapsemme lähtee linja-autoon ajoissa ja saa myös aamupalan. Iltapäivällä hoitaja vahtii lapsemme koulusta ja antaa välipalaa. Olemme olleet erittäin tyytyväisiä ratkaisuun. Itselläni on yksi huoli vähemmän, kun tietää, että lapsestamme huolehditaan (kun itse ei työvuoroiltaan voi). Hoito maksaa, mutta laadukkaasta palvelusta maksaakin mielellään. (011)
- Olen huono henkilö vastaamaan tähän kyselyyn koska olen kokopäivä äiti / sijaisvanhempi ja meillä ei ole tarvetta iltapäivätoiminnalle. (024)
- Mitään suurempia toiveita ei ole, kuin että lapset ovat turvallisesti valvovien silmien alla. Läksyjen teko ok, mutta ei välttämätöntä. Virikkeiden antamista, ulkoilua, vapaata olemista. Hyviä sosiaalisia suhteita ja vuorovaikutustaitoja. Pääasia, että iltapäiväkerho lähellä koulua ja meno sinne on vaivatonta. (035)
- Olen hyvin tyytyväinen nykyiseen koululaisemme ”hoitoon”. Hän saa sekä aamu- että iltapäivähoitoa. Molempia tarvitaan. Iltapäivätoiminta on hyvin virikkeellistä (askartelua, piirtämistä), mutta myöskin aikaa annetaan leppäilyyn, leikkiin ja yhdessäoloa, joka on minusta tärkeintä. Pidän myös tärkeänä, että lapseni ohjaajana toimii ammatti-ihmisiä, joilla on oikea koulutus tehtävään! (041)
- Olen erittäin tyytyväinen nykytilanteeseen. Valitettavasti kaikilla työpaikoilla ei olla yhtä suopeita väliaikaista osa-aikatyötä kohtaan. Monesti kuulee myös perheen taloudellisen tilanteen olevan esteenä. Mielestäni tämä ongelma ratkeaa, kun asettaa menonsa tulojen mukaiseksi. Ei kulutusjuhlaa, mutta paljon muuta hyvää. (044)
- Äänekoskella Koskelan iltapäivä ja aamupäivä kerho on kallista! Opetämmeko / hyysäämmekö lapsiamme liikaa? Eihän 60-luvulla ollut mitään vastaavaa toimintaa? Lapsi alkaa jo ilmaista, että haluaisi tulla koulusta suoraan kotiin. Iltapäiväkerho on siksi hyvä, että siellä tehdään läksyt. Olen liian väsynyt / kotitöiden kuormittama iltaisin, jotta voisin täysipäisesti tukea läksyjen tekoa. Saati kärrätä harrastuksiin. (047)
- Tällä hetkellä iltapäivätoimintaa emme tarvitse, mutta tilanne muuttuu sinä päivänä kun pääsen töihin. Silloin on ehkä hyvän ja halvan iltapäivähoidon tarvetta. (048)
- Koska teen erikoisia työaikoja ja myös viikonloppuna töitä niin minulla on viikolla välillä vapaata ja noina päivinä onneksi voin olla kotona, sillä mielestäni kuitenkin paras paikka lapselle koulun jälkeen on oma koti. Se että täällä on iltapäiväkerho, on hieno asia, mutta meidän perheen koululaiselle se aiheuttaa välillä huolta, kun ei sitten muista että minä päivänä koulusta mennään iltapäiväkerhoon ja milloin kotiin eli jos iltapäivätoiminta olisi koulun yhteydessä niin se olisi ehkä helpompaa lapsen kannalta kun ei tarvitsisi siirtyä paikkoihin. Esim. muskariin tai kuvataidekouluun jotka ovat vielä eri paikassa kuin iltapäiväkerho. (057)
- Asia tärkeä, en missään nimessä jättäisi ekaluokkalaista kotiin yksin => kokemusta 3:sta lapsesta. Kerhossa olisi hyvä hieman ”opiskella” uusia asioita, eikä saisi olla pelkkää pelaaamista tietokoneella ja videoiden katselua. Välipala on tärkeä, eikä aamupalakaan olisi pahitteeksi, toki siitä maksettaisiin erikseen. (059)
- Tällä hetkellä lapsen isä on kotona ja iltapäivähoito on hyvin järjestyksessä. Tilanne muuttuu, mikäli töitä löytyy ja silloin isovanhemmat joutuvat liian kovan työn alle, mikäli lapsi joutuu joka päivä menemään sinne hoitoon. Tässä tilanteessa, että molemmat vanhemmat ovat töissä, olisi hyvä, jos iltapäivähoitoa olisi tarjolla monipuolisesti. (068)
- Mahdollisimman monipuolinen ”malli” => kotona, kerhossa / iltapäivähoidossa, harrastuksissa, kaverin luona. Kuitenkin siten, että pääasiallisesti kotona / ohjatussa iltapäivätoiminnassa jota muut vaihtoehdot täydentävät. (069)
- Ekaluokan aloittaminen on suuri mullistus lapsen elämässä. Eskari on kuitenkin niin eri maailmaa. Mielestäni vanhemmille annettu mahdollisuus hellittää työelämästä tämän tärkeän vuoden ajaksi on hieno etu, jota pitäisi käyttää mahdollisimman paljon. Elintason lasku ei varmasti kaada kenenkään elämää oikeasti vuodessa ja ekaluokkalaisen maailmankuvalle se tekee varmasti hyvää. Materian sijasta voi antaa aikaa lapselle lahjaksi!! (072)

- Olen tällä hetkellä kotona pienempien lasten kanssa. Jos olisin töissä voisin lapseni johonkin hoitoon koulun jälkeen. Ekaluokkalainen on mielestäni liian pieni olemaan yksin koulun jälkeen. Esim. Koskela olisi lähellä koulua. Siellä leikitään ym. ja lapsella on vanhemman turva. Lapsellani on kotona monta sisarusta ja lähipiirissä kavereita. Käy kokkikerhossa seurakuntatalolla. (076)
- Äiti on tällä hetkellä työtön, mutta 3-vuorotyö alkaa 1.11.2004. Paikka vakituinen. Iltapäivä / aamupäivähoito ehdottoman tärkeä! Lapsella liian pitkä koulumatka kävellä ja monen tunnin yksinolo ei ole hyväksi. Lapselle hankittiin oma puhelin varmuudeksi. Puhelinta kuljettava koulussa mukana. Hoitopaikan sijainti lähelle koulua. Paikkaa haemme, tulos epävarma. (080)
- Tällä hetkellä Koskelan tarjoama iltapäiväkerho toimii mielestäni hyvin ja lapseni viihtyy siellä. Iltapäiväkerhotoiminnan pitäisi olla kaikille maksutonta. Tärkeintä palvelussa on, että se on lapselle turvallista ja perheille joustavaa. Siirtyminen ohjattuun harrastukseen yhtenä päivänä viikossa toimii hyvin sekkin. Olemme tyytyväisiä nykyiseen toimintaan. Hyvää jatkoa! (084)
- Lapsemme vienti harrastusten pariin toivotonta työvuorojen takia. Isä pääsee klo 19 pois töistä (tai myöhemmin). Äiti yleensä menee klo 14 jälkeen ja tulee yöllä. Harrastus ajat ovat melkein aina 16–18 välillä. (086)
- Olen halunnut hoitaa lapsiani kotona, koska lapsuus menee niin nopeasti. Seitsemän kotiäitivuoden jälkeen sain koulutustani vastaavan vakituisen viran kaupungilta ja ”jouduin” näin hyvän tuurin sattuessa työhön. Olen sitä mieltä, että koti ja omat vanhemmat ovat parasta lapselle. Oikeata, omaa elämää, jossa saa rauhassa todellista tukea, rakkautta ja lepoa. Olemme kyenneet järjestämään mieheni kanssa työvuorot siten, että kotonamme oleva perhepäivähoitaja (Äken kaupungin järjestämä kolmiperhehoito) tekee lasten seurassa hoitopäiviä, jotka eivät ole liian pitkiä, mutta sopivan virikkeellisiä ja sopivasti ”vieraaseen” totuttamista. Mielestäni jokaisen sitä halutessaan kannattaisi ”uskaltaa” hoitaa lapsensa kotona; siitä on etua lapsille, heidän kehitykselleen, perheen sisäisille suhteille, sisarusuhteille ja vanhemmille (erikseen & yhdessä näille kaikille ja paljon muulle!) (087)
- Koskela on mahtava paikka. (092)
- Äidillä tai isällä pitäisi mielestäni olla mahdollisuus jäädä kotiin ”hoitamaan” lasta kouluun lähtöön asti ja siitä vielä ensimmäinen vuosi, kunnes lapsi lähtee toiselle luokalle! Esim. kotihoitontuki... tms. Koulusta tullessa ”asiaa” eniten ja silloin pitäisi vanhemman olla paikalla – ei muutaman tunnin päästä enää ”asia ole tärkeää”! (097)
- Kysely painottui ainoastaan iltapäivän viettoon, mutta esimerkiksi meidän perhe kaipaisi lapselle seuraa aamuksi. Lapsi joutuu jäämään aamuisin aina yksin kotiin ja huolehtimaan kouluun lähdöstä itse. (101)
- Joustavuus on tässäkin ihanne. Tänä vuonna lapsemme ei tarvitse, kun olen vanhempainlomalla. Ensi vuonna tilanne voi olla toinen. Muiden sisarusten lukujärjestykset vaikuttavat. Ihanne olisi hoitoa niinä päivinä kun tarvitaan, aamupäivällä (kokemukseni mukaan yksinäiset aamut pahempia kuin iltapäivät, mikäli iltapäivä ei veny liian pitkäksi) tai iltapäivällä. (103)
- Toimintaa, kunnan ohjaajat, välipala, iltapäivätoiminta jatkuu heti koulun jälkeen, myös aamupäivisin voi tarvita hoitoa! Laadukkaasta iltapäivätoiminnasta voisi maksaa enemmänkin. (104)
- Iltapäivähoito on kunnassamme hyvin järjestetty nyt, mutta aamulla ennen koulun alkua lapsi joutuu olemaan yksin silloin kun koulu alkaa 10.30. (107)
- Lapsen aamuhoitoa vaikea järjestää vanhempien työaikojen vuoksi, onneksi on olemassa mummo, joka vie kouluun sellaisina päivinä kun lapsen koulu alkaa myöhemmin. Vuorotyö ”pelastaa” joitain aamuja. (111)
- Mikäli iltapäiväkerhoa järjestetään, ja osallistumme, toiveena olisi, että siellä tehdään läksyt! Ja jotain rauhallista aktiviteettia tai lapsen toiveita mukaellen. Ei liian ”väsyttävää” toi-

mintaa. Meillä on mielestäni toimiva ja hyvä järjestely toistaiseksi. Jos äiti töissä, koululainen menee mummolaan jossa pysäkki 100 m päässä! (118)

- Jos ja kun iltapv.hoito järjestetään maksullisena, pitäisin tarpeellisena myös että kuljetus olisi järjestetty. Voi muuten olla, että jos normaalisti lapsi saa kuljetuksen, moni vanhempi ei sen takia laita lasta iltapv.kerhoon (kuljetuksen puuttumisen vuoksi). (120)